

III. VYDÁNÍ.

214 t

KAFKOV

ILLUSTROVANÝ
PRŮVODCE
PO
KRÁL.
ČESKÉM.

POJIZEŘÍ PRACHOVSKÉ SKÁLY

TISKEM A NÁKLADEM
DRA ED. GRÉORA A SYNA V PRAZE.

DÍL VII.

Cena K 140.-

1702

Průvodce po království Českém

vyšel v 18 dílech, tvořících každý o sobě samostatný celek.

- Díl I. *Česko-saské Švýcarsko*. S mnoha ilustracemi a mapkami. Cena K 1.—.
- Díl II. *Krkonoše a Jizerské hory*. S mapami, plánky a vyobrazeními. II. vydání. Cena K 1·60.
- Díl III. *Šumava a Pošumaví*. S mapami, plánky a četnými vyobrazeními. Cena K 1·40. II. vydání.
- Díl IV. *Posázaví*. S mapami, plánky a s vyobr. Cena K 1.—.
- Díl V. *Okolí pražské*. S mapami, plánky a četnými vyobrazeními. Cena K 1·40.
- Díl VI. *Brda a Podbrdí*. S mapami, plánky a vyobrazeními. II. vydání. Cena K 1·40.
- Díl VII. *Pojizeří. Prachovské skály*. S mapami, plánky a vyobrazeními. III. vydání. Cena K 1·40.
- Díl VIII. *Smrčiny a Karlovarské Hory*. (Karlovy Vary, Marianské a Františkovy Lázně.) Cena K 1·40.
- Díl IX. *České Středohoří*. S mapami, plánky a vyobrazeními. Cena K 1·60.
- Díl X. *Plzeň s okolím a Český Les*. S mapami a plánky. K 2.—.
- Díl XI. *Písek s okolím. Střední Povltaví a Středočeské žulové pohoří*. S plánem Písku, mapkou a četnými ilustracemi. Cena K 1·80.
- Díl XII. *Českomoravská Vysočina*. S mapou Českomoravské Vysočiny a Českom. Švýcarska. Cena K 1·80.
- Díl XIII. *Železné a Žďárské Hory*. S mapami, plánky a četnými ilustracemi. Cena K 1·80.
- Díl XIV. *Orlické Hory, Kladský Sněžník a Vysoký Jeseník. Adersbašské a Teplické skály*. S četnými ilustracemi a 6 mapami. Cena K 1·80.
- Díl XV. *Střední Polabí. Královéhradecko (Bojiště) Poděbradsko. Pardubicko. Hořicko. Okolí Dvora Král. (Kuks a Betlém.)* S četnými ilustracemi. Cena K 1·80.
- Díl XVI. *Lužické Hory a Ještěd*. S četnými ilustracemi a mapkami. Cena K 1·80.
- Díl XVII. *Krušné Hory (Rudohoří)*. S četnými ilustracemi a mapkami. Cena K 1·80.
- Díl XVIII. *»PRAHA«, hlava král. Českého*. S podrobným velkým kolorov. plánem, přílohou a mnoha vyobrazeními. Cena K 2.—. (Nejlepší průvodce po Praze!)

Dostati lze ve všech knihkupectvích i v

nakladatelství DRA ED. GRÉGRA A SYNA v Praze.

KAFKŮV ILLUSTROVANÝ PRŮVODCE PO KRÁLOVSTVÍ ČESKÉM.

VII.

POJIZEŘÍ

A

PRACHOVSKÉ SKÁLY.

S PŘÍSPĚNÍM ODBORU KLUBU ČESKÝCH TURISTŮ V TURNOVĚ

Napsal

JOS. KAFKA,

adjunkt musea král Českého

Třetí zdokonalené vydání.

S mapami, plány a vyobrazeními.

V PRAZE.

Nákladem a tiskem Dra Edv. Gréara a syna.

1910.

PŘEDMLUVA.

Celé Středohoří České, věnčené na severu pitoreskními skalami Česko-Saského Švýcarska a na jihu i východě neméně zvláštními a krásnými útvary skal Hruboskalských a Prachovských, zove se právem Českým rájem.

Půvab krajinný s bohatstvím přírodním snoubí se tu v jediný velkolepý celek.

Část kraje toho, spadajícího v obvod Pojizerský, jest tím Českým rájem dvojnásob, neboť jest to kraj ryze český na rozdíl od druhých končin již. poněmčánských.

Do nedávna však byl tento kraj turisty našimi plně zanedbáván a teprve v novější době více pozornosti se mu věnuje, ač daleko jsme ještě toho, aby byl tak pilně navštěvován a oživen, jako na př. krajiny Česko-Saského Švýcarska, jež těší se velké návštěvě z naší, zvláště ale z německé strany.

Vynasnažuji se proto tímto dílkem svého Průvodce dáti širším kruhům do ruky rukověť, která by návštěvu z větších vzdáleností v tyto kraje sváděla hojněji, nežli jsou s to povzbuditi k tomu různé průvodce lokálního původu, o nichž málo kdo ví a na něž ostatně chci též upozorniti.

K výzdobě dílka přispěla mně velice vzácná ochota nakladatelství Fr. Šimáčka svolením, abych řadu obrázků reprodukoval ze skvostného, jí vydaného veledíla »H r a d y a z á m k y č e s k é«, k jehož cennému obsahu a důležitosti ještě na str. 12. a jinde poukazuji. Podána tím zároveň ukázka originálních obrazů několika umělcův českých, kteří pro dílo ono na Boleslavsku a Jičínsku pracovali. Několik obrázků i pro tento dílek ze svých studií v útvaru křídovém propůjčil mně ochotně p. prof. dr. Frič.

Odbor Klubu Čes. Turistův v Turnově, zvláště horlivý jeho předseda p. Jos. Radešský byl mně při tom platně nápomocen, začož jemu rovněž vřelý dík skládám.

Spisovatel'.

Partie ze Skalného města.

ÚVOD.

Území, jež předmětem jest dílu tohoto, jest přirozeně i komunikacemi velmi jasně a prakticky vymezeno.

Na jihu tvoří jeho hranici tok labský mezi Nymburkem a Neratovicemi resp. křižovatkou drah u Všetat.

Hranici severozápadní tvoří trať dráhy Turnovské, která přes Turnov vede k Železnému Brodu, odtud pak trať spojující Želez. Brod přes N. Paku s Ostroměří tvoří hranici severovýchodní; celek uzavírá v čáře jihovýchodní trať Nymburk-Jičín s odbočkou do Ostroměře.

Tok Jizery od Železného Brodu přes Turnov a Ml. Boleslav k Toušeni tvoří z velké části též hranici severozápadní, kdežto značný díl jihovýchodního kraje objímá tok Mrliny.

Území toto geologicky i orograficky vyznačuje útvar skoro jediný, t. j. křídový, jenž tvoří mírně vlnitou, od severu k jihu do nížiny labské mírně se sklánějící vysočinu, nad níž jen tu a onde nějaký plochý hřbet vyniká.

Všude však, kde tato vysočina rozbrázděna jest toky byt i malých potoků a říček, spatřujeme hluboká údolí, jichž rovné nádní vroubeno jest s obou stran příkrýni, často kolmými skalami, jež těmto prorvám dodávají známé malebnosti. Hloubku jejich stupňují často ploché hřbety, jež nad nimi terasovitě vystupují a zvláštního charakteru propůjčují celé krajině jednotlivé kužele čedičové, jež nejvýš prorážejí a jichž vrcholy často malebné zříceniny nesou.

Nejzajímavější partii v těchto krajích tvoří hornatá krajina **Skal Hruboskalských a Prachovských** mezi Turnovem a Jičínem, jejíž plochu asi 220 m. vysokou přečnává několik náhorních hřbetů. Tyto hřbety jsou:

Sokol, hřbet asi 6 km. dlouhý od Malé Skály od S. k J. se táhnoucí a do výše 562 m. vystupující; svahy toho hřbetu zapadají příkře k levému břehu Jizery, však mírně sklánějí se k J. do údolí Sedmihorského.

Hrubá Skála charakterisuje hřbet druhý, od prvního údolím Sedmihorským oddělený, asi 8 km. dlouhý a 2·5 až 4 km. šir., jenž okolní povrch o 100—150 m. převyšuje a k J. do údolí Žehrovky zapadá. Na severovýchodním úpatí tohoto hřbetu leží romanticky lázeňské místo Sedmihorky a nedaleko nich zámek Hrubá Skála (v. 353·4 m.) a Valdštýn (v. 388·5 m.). Nad hřbet tento vystupuje čedičová kupa s kapličkou Sv. Anny u Vyskeře. Dvě části od hlavního Hruboskalského hřbetu odděleny jsou prorvami a sice první prorvou střední část **Trosky**, jejíž střed tvoří čedičová kupa se stejnojmennými zříceninami a za touto druhou prorvou jihovýchodní část krajní **Prachovské Skály**. Tato partie na všechny strany příkře spadající rozbrázděna jest hlubokými údolím, což zvláštní malebnosti ji dodává; obvyčejně zve se tímto jménem jen střed nejromantičtější, jemuž na vých. vévodí **B r a d a** (467 m.) a na západě **Velká Hůra** (459 m.).

Mužský jest třetí jižnější hřbet, zvedající se za Žehrovkou vých. od Mu. Hradiště; táhne se v délce 2·5 km. k JV. ve výši asi 400 m., kterouž převyšuje čedičová kupa **Mužský** (465 m.).

Chlomek u Ml. Boleslavi jest čtvrtý nejjižnější hřbet, jenž v délce 17 km. táhne se od Bezděčína u Ml. Boleslavi až k Bačálkám u Libáně, kde obrací se k SZ. k Sobotce, od níž k JV. u Zajakuru spojuje se s hřbetem Mužského, jehož pokračování jde tudy k JV. na Veliš k Jičínu. Oba tyto hřbety objímají od jihu přes východ k severu polokruhovitě nížinu k levému břehu Jizery se prostírající, v níž jižně od Bakova spatřujeme osamělou kupu **Bábu** (360 m.), snad zbytek hřbetu páteho.

Tento orografický ráz našeho území malou proměnu ukazuje jen na severním a severovýchodním obvodu.

Na S. u Železného Brodu, kde Jizera vstupuje na území útvaru křídového, hraničí s útvarem tímto **prahory** a sice jižní výběžky **Jizerských Hor**, složené hlavně z fylitů čili prahorních břidlic, místy a místy někdy také čedičem (Skokanské skály u Železného Brodu) proražených. Jižní hranici prahor tvoří tu čára; Mukařov, Malá Skála, Žel. Brod.

Od Malé Skály přes Pípace k Bytchovu kryje zde úpatí prahor **útvár permský**, jenž orograficky vyznačen jest pamětihodným hřbetem **Kozákovským** mezi Semily a Rovenskem, jenž táhne se ve výši 500 až 600 m. k JV. do krajiny mezi Železnicí a Nov. Pakou a vyznačen jest řadou vrcholů melafýrových, jako jsou **Kozákov**, (745 m.), **Tábor** (684 m.), **Bradlec** (561 m.), **Kumburk** (641 m.), na jichž vrcholích nezřídka pamětihodné zříceniny se spatřují.

Po stránce geologické nalézáme zde:

Útvár křídový, složený hlavně z pískovců vrstev Jizerských a Chlomeckých.

Vrstvy Jizerské zaujímají krajinu v okolí Turnova a Nov. Benátke podle Jizery, v jejímž úvalu na mnohých místech dobře jsou otevřeny (viz trať údolím Jizery), a Prachovské Skály.

Vrstvy Chlomecké, jmenované tak dle Chlomu u Ml. Boleslavi, kde v nich poprvé nalezeny byly zkameněliny, ačšpatně zachované, tvoří dnes vlastně jen zbytky bývalého souvrství zachované před odplavením tam, kde je vyvřelý, pevný čedič zachránil. Z nich skládají se pískovcové hřbety skalní výše uvedené (Sokol, Hrubá Skála, Mužský a Chlomek).

Vrstvy chlomecké jsou zkamenělinami chudy, zejména v tomto obvodu. Ani na Chlomu se jich hrubě nenajde. V hrubých pískovcích ještě nejčastěji objeví se kuželovitá škeble **Pinn**a (str. 9).

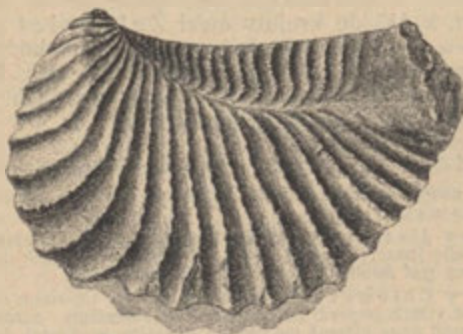
Hojněji vyskytují se zkameněliny ve vrstvách Jizerských u Košátek (rhynchonellov kvádr), Jiřic, Pezna, u Čejtic (stanice Ml. Boleslav), Liběchova, Bakova, Mnich, Hradiště, Knižnic, Blatce (u Rovenska), Dolánky (u Turnova), Loučkova, Rohozce a j.

Mezi obojím pískovcem leží místy jíly, bujnější vegetací patrná, jež náleží vrstvě březenské. Zevrubně poučuje o těchto vrstvách v Archivu pro výzkum Čech prof. dr. A. Frič (Studie v oboru křídového útvaru v Čechách).

V útvaru permském, jenž tvoří souvrství hořlavých lupků s fleci uhelnými (Nedvězí Hořensko) pískovci a břidličnatým kamením, vyskytují se zbytky živočišné, hlavně skelnosupinaté ryby (Amblypterus) u Košťálova, Semil a Bytčova, otisky rost-

Rhynchonellový kvádr z Košťátek.

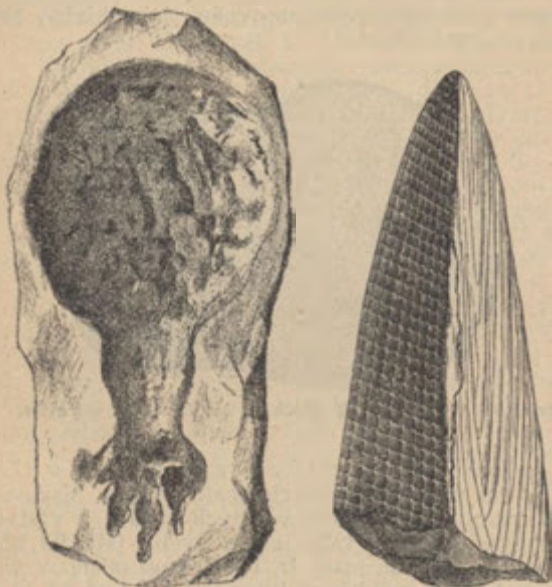

Trigonidium limbata, význačná pro trigoniové vrstvy vrstev Jizerských.

linné kapradiny, přeslice a pod.), u Nedvězí, Hořenska, Čikavky, Štěpánic, Ploučnice (u Lounice), Krsmole, Nové Paky a p. V okolí Nové Paky (hlavně u Pečky a Stupna) vyskytuje se tak hojně zkřemenělých kmenů araukaritů a psaronií (viz síň č. 4 v čes. museu), že možno tu právem mluvit o zkamenělém lese.

Pitoreskní útvary pískovcových skal v okolí Turnovském a Jičinském vysvětlují se dvojím způsobem:

a) zvětráním a odplavením; voda prosakující pískovci vodorovně z moře usazenými přispěla k vyhloubení hlubokých trhlin i k utvoření těch nápadných věžovitých tvarů skalních. Tato prosakující voda v některých místech nenalézá poblíž povrchu

Dutina po houbě v pískovci.
(*Plocoscyphia labyrinthica*).

Kuželovitá škeble *Pinna decussata* z lomu pod Troskami.

vhodné, nepropustné spodiny, čímž vysvětluje se chudoba některých partií na vodu; za to jinde ve slínovitém neb jílovitém podloží může se voda dobře zadržeti a tu pak vyvěrají mohutné, vodou bohaté prameny. Pískovce, jež tvořily původně jednolitou, mírně svahovitou náhorní rovinu, byly tak vodami rozbrázděny, co pak neprovedla voda, dokončil vzduch a vítr, zvětráním a snesením celých vrstev; nezřídka spatřu-

jeme (na př. na úpatí Mužského, skal Klokočských a j.) celou spoustu písku navátého a zvětráním povstalého v t. zv. denudačním pásmu na úpatí skal pískovcových. Zejména pískovce vrstev Chlomeckých, hrubé a slabým tmelem spojené jen těžko odolávají těmto vlivům, takže co z nich zbylo, dlužno považovati jen za pozůstalé ostrovy bývalého jich uložení; skoro zachovaly se jen tam, kde proraženy byly čedičem, jenž tvoří tu, abychom užili správného porovnání, jako hřeby, jimiž se ostrovy ty drží;

Bryozoová vrstva, jak přichází na Kanině_a u Čejtic.

b) uložením jistých zbytků živočišných; na mnohých místech spatřujeme v pískovcích velké dutiny, které někde v celých řadách a vrstvách se vyskytují. Dutiny tyto, jak je vyobr. (str. 9.) představuje dle výkladu prof. dr. Friče, jsou místa, v nichž uloženy bývaly měkké houby mořské, po nichž tu jen někdy stopy jehlic zůstaly; dutiny takové přispívají jednak k snadnějšímu zvětrání jednak i pitoresknímu utváření se skal, v jejich vrstvách zvětráním odhalených.

Květena středního a dolního Pojizeří má v celku jednotný ráz; křidové opuky hostí totiž bohatší nebo chudší výběr vápnomilných rostlin formace nejteplejší, písčité polohy a zvláště pískovce křidové mají vegetaci v celku mnohem jednotvárnější, a tu spatřujeme na místech těch jednak z rostlinstva vyššího středoevropské všudybyly (ubiquisty), jednak z niž-

ších rostlin chudý výběr mechlů, lišejníků a hub; tato formace studenějších poloh převládá zvláště v severní části Pojizeří. Co se horských rostlin týče, nečetné zástupce subalpínské květeny nalezneme pouze na vyšších temenech melafýrových v podhoří krkonošském; v nižším kraji možno snad pouze jmenovati *Trientalis europea* L. (sedmikvítek) ze stinných lesů u Ml. Boleslavi.

Na půdách opukových a hlinitých jílech nejvýznačnější jsou kraje lupenatých a smíšených lesíků. Tak z lesů u Dymokur lze jmenovati z rostlin charakteristických *Lathyrus pisiformis* L., *Potentilla heptaphylla* Koch., a) *Nestleriana* Tratt., *Epilobium Lamyi* Schultz, *Dianthus superbus* L., *Lappa macrosperma* Wallr., *Scorzonera purpurea* L., *Cirsium eriophorum* L., *Euphorbia pilosa* L.; hojněji rozšířeny jsou v kraji našem vápnomilné rostliny obecnější, jako *Eryngium campestre* L., *Nonnea pulla* DC., *Gentiana ciliata* L., *Senecio erucifolius* L. Poříční kraje hostí u Jičína *Lysimachia punctata* L., u nás sotva původní, dále přýšce *Euphorbia virgata* W. K., *palustris* L. Na písčítých a hlinitých mezích z elementů polabských, na př. kolem Lysé, Ml. Boleslavi a Jičína nalezneme některé z těchto druhů: *Astragalus arenarius* L., *Cerastium anomalum* W. K., *Arenaria serpyllifolia* L. b) *leptocladus* Guss., *Alsine tenuifolia* Wahl., *Sagina nodosa* Meyer., *Herniaria hirsuta* L., *Jurinea cyanoides* Rchb. (u Nymburka), *Koeleteria glauca* DC. (tamtéž), *Thymelea arvensis* L. (Semická hora u Lysé). K nejpamátnejším zjevným květeny pojizerské čítati třeba několik rostlin: *Cytisus capitatus* Jasq. (kraje lupenatých lesíků u Všetat a Rožďalovic), *Tordylium maximum* L. (na Chlomku u Ml. Boleslavi), klokoč *Staphylea pinnata* L. (na Chotuci u Křince), *Helianthemum fumana* Mill. (skály nad Jizerou u Mladé Boleslavi), *Hesperis runcinata* W. K. (na Chotuci a j.), *Pulsatilla vernalis* Mill. (Ml. Boleslav), *Gladiolus paluster* Gand. (u Kopidlna) a *Sagina apetala* L. u Loučné. Polabské kyselky, jaká na př. ve velkých rozměrech existuje na se-

ver od Lysé, byly již předmětem zmínky v V. díle průvodce: »Okolí Pražské«. Co se týče vegetace rostlinstva nižšího uvádíme dle díla prof.

**Partie chlomeckých pískovců ne-
daleko Mar. Skály na Hrubé Skále.**

1. Pevná vrstva s velkými vodorovnými dutinami. 2 Vrstva s dutinami nepravidel ě rozd ělenými. 3 Vrstva s malými dutinami po houbách, v řadě sestavenými. 4 Vrstva s dvěma řadami pravidelných dutin nad pevným pískovcem. 5. Pískovcový slepenec s řadami kulatého šterku a s měkk ější vrstvou s dutinami.

linstva nižšího uvádíme dle díla prof. J. Velenovského o českých mechách, že opuky křídové jsou mechy zcela chudy, typy vápenné zastupují rod *Seligeria*, jakožto jediné charakteristikum. Z ostatních mechů na vápn ě rostoucích zasluhují zmínky na př. *Eucladium verticillatum*, *Brachythecium velutinoides*, *Gymnostomum rupestre*.

Romantické útvary křídových pískovců se stinnými trhlinami a roklemi hostí celkem chudou vegetaci rostlinstva vyššího. Jmenovati lze toliko dva zjevy památné z rostlin vyšších, totiž knotovku

lysou *Melandryum silvestre* Röhl. b) *glaberrinum* Čel. (na skalách v okolí zámku Kostí u Sobotky) a mateřídoušku *Thymus laevicaulis* Čel. ze skal prachovských u Jičína. Jednotvárnost vegetace staví se nám před oči, kráčíme-li na př. údolím pod Troskami, kde koryto potoka volně plynoucího zarůstá úplně leknín bělostný (*Nymphaea candida* Presl.). Sousední příkré st ěny op ětují stále tytéž zjevy bylinstva. Studené st ěny skalní milují z nižších rostlin hlavn ě jatrovky, jež ve spoustách porůstají všechen povrch, ve slujích svět ělkuje mech *Schistosteda*. Z ostatní společnosti meší, jaká na pískovcích křídových sídlí, jsou hlavn ě zástupci čeledi *Dicra-*

naceí, dále *Bartramia pomiformis*, *Pogonatum nanum*, na stinných místech v polštářkách *Tetraphis pellucida* a *ovata*, *Aulacomnium androgynum*, *Mnium hornum* a *punctatum*, *Isothecium*, *Racomitrium canescens*.

Květena Pojizeří byla předmětem několika rozprav a seznamů floristických; nejdůležitější jest práce prof. Pospíchala v archivu pro přírodovědecké prozkoumání Čech, kde hlavně okolí jičínské zevrubně jest vyličen a stanoviska rostlin méně obecných udána jsou.

V celku říci lze o květeně pojizerské, že polabská květena bohatá živly teplomilnými, v kraji pojizerském směrem k severu se znenáhla vytrácí a nastupuje obyčejná vegetace všudybylů polohy chladnější. Nepravidelně pak na příhodných místech zachovaly se neb nověji ujaly se některé druhy pamětihodné, avšak rozdíl ve stanoviskách je patrný, přiběreme-li k srovnání okolí pražské; není v Pojizeří míst, kde by pohromadě bylo možno pozorovati takové množství památností floristických, jaké na př. uvidíme na jedné exkursi, na př. k sv. Prokopu neb na Karlštejn. — Lesy jsou v terrainu našem většinou borové, dílem i listnaté a míchané s menšími partii čistě jehličnatých, však netvoří nikde velkých souvislých komplexů, nýbrž přerývány jsou náhorními, holými planinami i kolmými útesy skal a rozptýleny v menších a větších partiích tu na svazích, tu na úbočích a v dolinách tvoříce mnohotvárnou barvitou příkrasu krajiny, jimiž tak všude krásné průhledy jsou možny.

Charakter krajiny dovršují dílem zachované hrady a zámky, dílem malebné a památné zříceniny, tak četné a mnohotvárné, jako sotva ještě ve které druhé krajině české. Mnohým z nich daleko široko nelze naléztí rovných; jsou to pravá skalní, místy docela i do skal vytesaná hnízda, archeologicky i historicky velice zajímavá, jež po této stránce znamenitě vyličil nám ve dvou dílech svých »H r a d ů a z á m k ů« prof. Aug. Sedláček (Boleslavsko a Jičínsko), z něhož do průvodce tohoto čerpána jsou vzácná věčná data toho druhu.

Byla tu sídla celé řady rodů, mnohonásobně rozvětvených a v dějinách naší vlasti proslulých; v těch stavbách obráží se jako v zrcadle kus života našich

krajů po celou řadu století a části nejpamátnejších dějin celé vlasti.

Takový přírodními krásami a historickými upomínkami bohatý kraj byl by jinde zaplavován celými karavanami turistů i jest si jen přát, aby v zájmu rozšíření vlastivědných vědomostí i u nás tomu tak bylo. Odbory klubu českých turistů v Turnově, Jičíně a Lomnici n. Pop. mnoho v poslední době učinily jak pro zvýšení zájmu pro tyto kraje, tak i pro usnadnění cestování v nich.

Kraj je veskrz ryze český a zasluguje přednost i po této stránce před jinými končinami, kde český turista považován bývá za cizince.

Nejzajímavější body v Pojizeří a v Prachovských Skalách.

Zkratky: *Rz.* rozhledna, *Rs.* restaurace, *m* výška nad mořem, *V* vyhlídka, *Ch.* Ochranná chýše.

A. Nejvyšší body a vyhlídky.

Kromě bodů zde zvlášť uvedených poskytují zpravidla krásnou vyhlídku též všechny hrady, zámky a zříceniny v oddělení *B.* poznamenané.

- Baba a Dědek**, kopce (363 m.) u Komsnos, s vyhl. do údolí Jizery a Středohoří.
- Blatec**, osada na Rovensku. Krás. vyhl.
- Bradla**, hora (452 m.), $3\frac{1}{2}$ km. od Jičína, se zbytky hradeb a stoupami hradu. Na vrcholu od roku 1891 sochy Sv. Petra a Pavla. Pěkný rozhled.
- Čakan** (396 m.), kopec 11 km. od Jičína s pěkn. vyhl. na Trosky.
- Čeřovka**, čedičový kopec (333 m.) u Jičína. *Rz.* Pěkná vyhl. na Jičín. V Čeřově *Rs.*
- Hlavatice**, skála u Mašova 20 min. od Turnova Skvostná vyhl.
- Hrušnice**. Kostelík Sv. Matěje u Turnova s krásnou vyhl.
- Chlomek** u Ml. Boleslavi se starožitnými valy a s velkolepým rozhledem.
- Kopanina**, vrch 655 m., 1 hod. od Malé Skály. *Rz.* Vyhl. na Krkonoše. *Rs.*
- Kozákov**, kopec čedičový (743 m.), 3 hod. od Turnova, $\frac{1}{2}$ hod. od Semil. Proslulé naleziště polodrahokamů. Krásná vyhl.
- Loreta**, kaple na čedičovém vrchu 5 km. od Jičína, s jejíž ploché střechy je krásná vyhl. (Klíč na faře v Ostružně.)
- Mariánská Skála**, skála $\frac{1}{4}$ hod. od Hrubé Skály vzdál. Nejkrásnější vyhl. na skalní město hruboskalské.
- Mužský**, kopec (465 m.), 2 hod. od Turnova. Vyhl. *Rs.* Památník vojinů z r. 1866.
- Prachovna**, zříc. věže na Hrubé Skále s pěknou vyhl. na Hrubou Skálu a okolí.
- Racov**, stopy hrádku, na „Borku“ nad zámekm bar. Neuberka u Ml. Boleslavi. Nejlepší vyhl. na Ml. Boleslav.
- Sokol**, vrch (559 m.) proti M. Skále; krásná vyhl. na M. Skálu, Vranov, na Suché Skalí a Kalich.
- Tábor**, hora (682 m.) nad Lomnicí. *Rz.* *Rs.*
- Veliš**, čedičová hora (430 m.), 4 km. od Jičína, na níž stával hrad, kde byla ukryta kompaktní basilejská. Lámáním čedice zničeny i zříceniny. Vyhl.
- Vranov**. Na hradě od kříže a z tarasu krásné rozhledy na údolí Jizery, k Želez. Brodu a k Frýdšteínu.
- Vrchhůra**, výšina (335 m.) nad Libuňkou s krásn. vyhl. k Turnovu a Skalnímu Městu.
- Vyskoř**, *Ls.* $2\frac{1}{2}$ hod. od Turnova. Od kaple Sv. Anny krásná vyhl.
- Zděňčina Skála** u Rakous, jmenovaná k počtě choti býv. předsedy Od. Kl. Č. T. Krásný výhled na údolí Jizery k Turnovu.
- Zabln**, čedičový vrch (400 m.) u Jičína, s kapličkou a vyhl. Přehled kartouzské trestnice.

B Místa lázeňská, letní sídla i místa přírodnicky, historicky i jinak zajímavá.

Lz. lázně, L. letní sídlo.

- Bělohrad, Lz.** (slatinné lázně), ter-
rainní léč. místo.
- Benátky Nové,** město pamětihodným
zámkem a blízkou zříc. Dražicemi.
- Boleslav Ml.,** památné město nad
Jizerou.
- Boží Voda, Lz.** u Ml. Boleslavi. Ls.
Viz Alm.
- Bradlec,** zříc. hradu na vrchu 557 m.
vys. Poblíž Rs. Klepanda, oblíbené
výhl. místo.
- Brod Železný,** místo v krásné po-
loze. Ls. Stanice dr.
- Češov,** Na vysočině asi 300 m. vys.
proslulé valy předhistorické.
- Dobrovice,** město se starožitným
zámkem kníž. Thurn-Taxisse.
- Dolánky,** ves $\frac{1}{2}$ hod. od Turnova.
Statek Dlaskův, jenž poprvé na-
podoběn českou chalupou na vý-
stavě jubilejní r. 1891.
- Dražice,** popl. dvůr se zříc. hradu
u Nov. Benátek.
- Frydštejn,** zříceniny hradu $\frac{1}{2}$ hod.
od pantheonu a Malé Skály. Pěk-
pohled k Troskám.
- Hlásná Lhota** u Jičína, rodiště bás-
níka Jos. Jakubce.
- Houštka,** lázně železité s léčbou
různého druhu, nedaleko vtoku
Jizery do Labe. Velký láz. dům
Villy. Stanice Boleslav Stará nebo
Brandýs n. L.
- Hradištko,** starobylé valy.
- Hrubá Skála.** Hrad, nyní zámek
 $1\frac{3}{4}$ hod. od Turnova. Skvostná
vyhl. ze zám. zahrady. Ls. Pen-
sionát Šteklův 20 min. od zast.
Sedmihorky. — Šteklův pensionát.
- Hrubý Rohozec,** malebný zámek se
sbírkou zbraní a starožitností.
 $\frac{1}{2}$ hod. od Turnova. Pěkná vyhl.
na Turnov.
- Hrušov,** ves se zajímavou a staro-
žitnou tvrzí u Chotětova.
- Humprecht,** zámeček u Sobotky,
s rozkoš. vyhl., hodina cesty od
Kostl.
- Chlum,** zříc. 1 hod. od Turnova,
přezvaná Kozlov.
- Chlum,** býv. hrad na Chlomu u Ml.
Boleslavi.
- Choteč,** ves u Mlázovic se zajímavým
kostelem s pěknou V.
- Jičín** pamětih. m. Ls. východiště
do Prach. Skal
- Josefodol,** stan. nad Jizerou s to-
várnou na kartony a batisty se
zámkem
- Kalich.** Bludiště skalní u Mal. Skály,
jež bylo česko-bratrským útočištěm
(u Kalicha).
- Kartouzy,** trestnice v někdejší
kartusiánském klášteře ve vsi Val-
dicích. Přístup jen mužům na do-
volení stát. zast. v Jičíně.
- Kláster,** býv. klášter, nyní strojní
pivovar, $\frac{1}{2}$ hod. od Mnichova
Hradiště.
- Klokočské Skály,** s průchody: hřeben
skalní mezi Rotš. ýnem a Klokočí.
- Kopidlno,** město se zámkem hrab.
Slika, v němž chová se bohatý
archiv. Z Rs. Sklípku pěkný vý-
hled k Jičínu.
- Kosmonosy,** ves, jejíž zámek pro-
měněn v ústav choromyslných.
- Košť,** zachovalý hrad z 12. století.
3 hod. od Turnova, 2 hod. z Dol.
Bousova. Nedaleko vlastní stan.
Rs.
- Košállov,** ves u Semil, proslulá ná-
lezy skelnošupinatých ryb v hoř-
lavých lupcích. Stopy býv. hradu.
- Kozlov,** v z Chlum.
- Kozlov,** hrad, jenž stával nad Ko-
šovem u Lomnice.
- Ktová, Ls.,** 10 min. od stanice Ro-
venska. Host. A. Vávry.
- Kumburk,** zřícenina hradu na vrchu
640 m. vys. 11 km. od Jičína.
- Lochov Horní, Ls.** s pensionátem
Společenstva pro zařízení letních
bytů v Jičíně.
- Malá Skála,** romanticky položený
zámek $1\frac{1}{2}$ hod. od Turnova. Sta-
nice dr. Pantheon a hrad Vranov.
Pěkná vyhl. Ls. Rs.
- Michalovice,** zříc. nad Jizerou, $\frac{1}{2}$
hod. od Ml. Boleslavi, druhdy
sídlo pp. z Michalovic.
- Miletin.** Lázně slatinné.
- Mlázovice.** Slatinné Lz. Ls
- Mnich. Hradiště,** město se zámkem,
jež stavěl Václav Budovec z Bu-
dova (1606). Ls.

- Mokrý**, ves u Svijan. Rodiště Frant. Jana Tomsy.
- Myší díra**. Sluj skalní pod Hrub. Skalou, na niž po 118 schodech lze vystoupiti.
- Navarov**, zámek a zřícenina hradu u Zel. Brodu.
- Nebakov**, stopy hrádku nad Žehrovkou.
- Nistějka**, zbytky hradu u Vysokého n. J.
- Nudvojovice**, ves 20 min. od Turnova s pamětihod. romansko-gotickým kostelem. Rs.
- Nová Paka**, město se zajímavým kostelem býv. kláštera Pavlanského. Rodiště Frant. Faustyna Procházky.
- Pařez**, hrádek pod Lhotou Pařezskou u Jičína jedno z nejzajímavějších sídel ve skále vytesaných.
- Podháji**. Pensionát a restaurant hod. cesty od Turnova. Ls. $\frac{1}{4}$ hod. od stanice Sedmihorky.
- Prachovské Skály**. Pensionát s letními byty. Majetek Společ. k zařízení letních bytů v Jičíně.
- Přihrazské Skály** na sever od Mužského. Malebné partie nad Žehrovkou.
- Rakov**, starodávne vršíště mezi Rakovem a Batínem.
- Rotštýn**, zřícenina hradu 1 hod. od Turnova. Zajímavé skalní „Průchody“. Rs.
- Rovensko**, město 2 hod. od Turnova, 3 hod. od Jičína, proslulé broušení českých granátů.
- Sedmihorky**. Klim. lázně. Ls. $1\frac{3}{4}$ h. od Turnova. Stanice v místě. Restaurace, hotel a pensionát.
- Semily**, město nad Jiz., rodiště dra. Fr. Lad. Riegra a prof. Petřiny.
- Skoková**. Ls., železité lázně, 5 km. od stan. Svijany-Podolí.
- Stránov Starý**, zříceniny hradu u stan. Stránov-Krnsko. V Nov. Stránově starobylý zámek, někdy Berků z Dubé.
- Suché Skali**. Malebný hřbet proti Malé Skále při výběžku hřbetu Kozákovského
- Trosky**, zřícen. hradu 3 hod. od Turnova, vystavěn na dvou čedič. kuželích Panně a Bábě Krásný rozhled. Rs. v Troskovicích.
- Turnov**. Město. Ls. Východiště do „Čes. Ráje“, na Hrubou Skálu, Šedmihorky, Valdštýn atd.
- Újezd**, ves u Svijan, rodiště Václ. Jaromíra Picka (1812)
- Valdštýn**, hrad, $\frac{3}{4}$ hod. od Turnova. Rozkošná vyhl. Rs.
- Valečov**, velmi zajímavá zřícenina, hod. od Mnich. Hradiště
- Vinařice**, ves na úpatí Chlomku u Ml. Boleslavi se starožitným zámekem.
- Vinec** čili Podvinec, ves na Jizeře, $\frac{1}{2}$ hod. od Krnska s románskou kaplí sv. Mikuláše, velice zajímavou památkou stavitelskou.
- Vranov**, hrad maloskalský, s pantheonem. Krásná vyhl.
- Všeň**, ves u Turnova s krásnou vyhl. ke Svijanům, Mn. Hradišti a na Ještěd. Ls. $\frac{3}{4}$ hod. od stanice svijanské.
- Zásadka**, zříc. hod. od Mnichova Hradiště.
- Zbiroh**, zříc. hradu 1 hod. od Turnova, $\frac{1}{2}$ hod. od M. Skály. Pěkná vyhl.
- Zvířetice**, zříc. nad Jizerou, $\frac{1}{2}$ hod. od Bakova.
- Železnice**, prastará osada u Jičína, kde stával Železný Hrad. Lz

Studentské noclehárny Kl. Č. T. v Pojizeří a okolí Skal Prachovských.

(*n* = nocleh, *oč* = občerstvení, *d* = dozorce, *hs* = hostinec, *l* = lože, *zn* = nocleh z nouze, *s* = snídaně, *ub* = oběd, *v* = večeře, [číslo v závorce značí večeři dražší, masitou], *č* = čas, kdy je nocl. otevřena). — Průkaz: Vysvědčení školní nebo legitimace školy, ověřená Kl. Č. T. v Praze.

- Bakov. Obecní budova. Nocleh. Doz. obec. tajemník.
- Bělohrad. Ve škole 4 l., 2 zn. bezpl. Strava v hotelu u Kolářů, u Vlachů a u Dědků, ob. 64, v 30 (50), s od školníka 20. Doz. p. V. Kolář.
- Boleslav M^o. Měšť. škola. Doz. školník. Nocleh.
- Brod Žel. Městská radnice. Doz. měst. taj. p. Šic.
- Doubravice u Hr. Skály. Host. J. F. Tukala. Doz. p. Řezníček, sládek, n.
- Hradčovice Mnichovo. Býv. škol. budova. uč. p. Jos. Bittner.
- Hrubá Skála. Hotel s. pens. p. K. Štekl, doz. p. Rud. Šubrť, farář, n. 20 l. 10 zn., s. 20, ob. 70, v. 54 (70). Chudým n. bezpl. $\frac{1}{5}$ — $\frac{1}{9}$.
- Jičín. Doz. p. D. Hudský, c. k. strážmistr. Měšť. škola n. 5 l. bezpl. s. 14 $\frac{16}{7}$ — $\frac{1}{9}$. — U české koruny. 4 l. po 40 h, 4 zn. po 10, s. 16, ob. 60, v. 28 (50); stále. — V Ráji. 6 l. po 60—80, s. 20, ob. 80, v. 32 (41); stále. — U Anděla 3 l. po 40, s. 20, ob. 60, v. 32 (56); stále. —
- Kacanovy u Turnova. Pensionát škol. bud. Doz. p. říd. uč. Zahajský. Nemaj. nocl., več. a sn. bezpl.
- Kbelnice u Jičína. Host. Dlouhého 4 l. po 60 h, 10—15 zn. po 20, s. 24, ob. 60, v. 32—40 (50); $\frac{15}{7}$ — $\frac{30}{9}$. Doz. p. Hudský, c. k. strážmistr v Jičíně.
- Kláster n. J. z. Ve škole. Doz. p. K. Hospodka, říd. uč. 2 l. zn. bezpl. $\frac{15}{7}$ — $\frac{1}{9}$, strava v host. Frant. Šulce, s. 20, ob. 88, v. 34—38 (66).
- Lochov Horní. Pensionát společenstva u Prach. Skal. 10 l. zn. bezpl. Na stravě sleva 10% i více. $\frac{1}{7}$ — $\frac{1}{9}$. — Doz. p. Hudský, c. k. strážmistr v. v. v Jičíně.
- Lomnice n. P. Měšť. škola chlapců. Doz. p. Šimek, školník.
- Paka Nová. Měšť. opatrovna nová, 6 l. bezpl. s. 16 (v noclehárně), jinak strava v host. p. Macha, ob. 50—70, v. 52—64, $\frac{16}{7}$ — $\frac{30}{9}$. Doz. p. MUDr. V. Matys, primář nemocnice.
- Pecka u Jičína. Host. Radenice. 3 l. po 40, 10 zn. po 8, s. 20, ob. 60, v. 40 (50—60); stále. Doz. obv. lékař p. MUDr. Jos. Hartmann.
- Semily. V domě obec. Doz. Ed. Beneš, měst. taj. 3 l. a 3 zn. bezpl.; strava v host. s. 20, ob. 60, v. 38 (58); stále.
- Sobotka. Ve škole. Doz. p. Peča, star. města. 6 l. bezpl. strava v host. p. J. Petra, s. 24, ob. 60, v. 36 (74) $\frac{15}{7}$ — $\frac{1}{9}$.
- Troskovic. Hot. p. Pozníka. Doz. říd. uč. p. Pliva.
- Turnov. V Sokolovně. Doz. p. K. Resl, c. k. prof. Nemajetný, jenž se u něho přihlásí (o 7. hod. več. v Sokolovně) obdržel večeři, po případě i sníd. bezpl. 50 l. bezpl. strava v host. p. Škody, s. 20, ob. 70, v. 32 (60). $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{9}$.
- Vysoké n. Jiz. Ve škole. Doz. p. O. Doubalík, měst. taj. 5 l. a 4 zn. s. a v. bezpl., ob. v host. „u lantverů“ 60. $\frac{15}{7}$ — $\frac{10}{9}$.

Cestovní rozvrh.

Hlavní střediska turistická v tomto našem obvodu jsou Jičín a Turnov a krajina ležící mezi nimi hlavním cílem výletů. Proto většinou běheme zřetel k tomu, co při těchto dvou bodech jest pověděno.

Nicméně i mimo tato střediska jest mnoho pozoruhodného, co zasluhuje povšimnutí, pro poznání kraje jest důležité a pro turistu zajímavé.

Rozvrhl jsem proto obvod Pojizeří a Prachovských skal v těchto sedm hlavních tratí:

Trať I. Jizera od pramenů k ústí. Všetaty. Ml. Boleslav. Mnichovo Hradiště. Turnov. Železný Brod. (Dráha Turnov—Jičín.)

Trať II. Nymburk. Kopidlno. Jičín.

Trať IIIa. Jičín—Turnov. Prachovské skály. — IIIb. Ml. Boleslav. Dol. Bousov. Prachovské skály. Libuň. St. Paka.

Trať IV. a) Ostroměř Jičín. b) Ostroměř N. Paka. Semily. Železný Brod.

Trať V. Nymburk. Dobruška. Ml. Boleslav.

Trať VI. Kopidlno. Dol. Bousov. Bakov.

Trať VII. Brandýs n. L. N. Benátky. Ml. Boleslav. (Mn. Hradiště.) Sobotka. Jičín. Železnice. Lomnice. Železný Brod.

Výběr výletů do Pojizeří a Prachovských Skal.

A. Z P r a h y.

Na dráze Turnovské bývaly zavedeny levné výletní rychlovlaky, kteréž pro nedostatek účastníků zrušeny; ostatně lze si vlak toho druhu nahraditi rychlíkem, jenž v 6 hod. večer vyjíždí z Prahy a přenocovává v Turnově. Osobní vlak ranní z Prahy (lepší je rychlík) k Turnovu umožňuje jen malý výlet do okolí Turnovského. Poněkud příznivější poměry vykazuje spojení k Jičínu. K 6. hod. ranní z Prahy (státní nádr.) přes Poříčany a Nymburk odjíždějící vlak stihne do Jičína o půl jedenácté dopoledne. Použitím turistického omnibusu lze se dostat i dosti záhy do pensionátu v Hor. Lochově (oběd) a projíti Prachovskými skalami k dráze Turnovsko-Jičínské, kterouž dle okolností dáme se buď do Turnova nebo do Jičína.

a) Výlety polodenní.

1. Stránov-Krnsko. Ls. Zámek v pěkném údolí. Drahou odtud po případě do Ml. Boleslavi. 3 h. času. Trať I.
2. Ml. Boleslav. K návštěvě města kromě spoj. s nádražím 2 hod. času. Trať I.
3. Michalovice. Pamět. zříc. Do Ml. Boleslavi (odtud 3 km.) nebo Josefodolu-Kosmonos (odtud 2½ km.) necelé 3 hod. času. Trať I.
4. Zvířetice, pam. zříc. přístupná nejlépe od Bakova (2 hod. času, 2 km.). Trať I.

Мѣсяцъ:

O města o zámků

3 zříceniny a vrch horské

subrice *tiñiel* *trati*

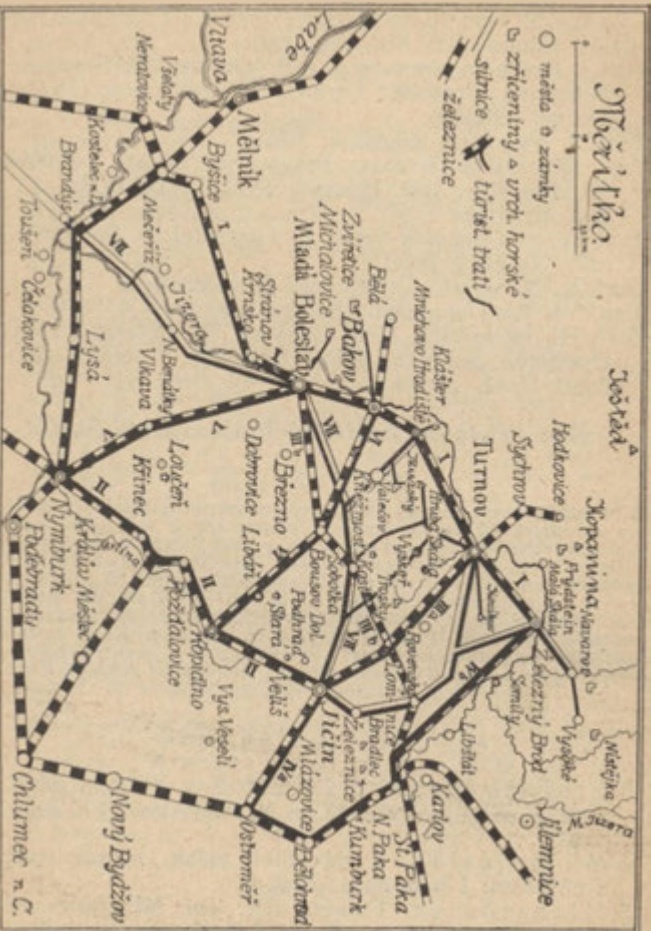
železnice

Meistrād

Жоржана

...

Dr

Orientační mapka Pojizeří.

b) Výlety celodenní.

Pohodlněji výlety 1.—4. na celý den místo půl dne.
— Vyjede-li se z Prahy ranním vlakem:

5. Mnichovo Hradiště. Zásadka. Svijany-Podolí. Trať I.
6. Mnichovo Hradiště. Valečov. Mužský, nebo jiný menší výlet v okolí Mn. Hradiště (viz toto, trať I.).
7. Turnov, některý menší výlet do okolí (viz Turnov, trať I.).
8. Malá Skála nebo Žel. Brod s prohlídkou místní a procházkou na Riegrovu stezku.
9. Křinec s Chotucem a Dymokury.
10. Přes Nymburk k Ml. Boleslavi. Buď s odbočkou přes Loučeň do Rožďalovic (odtud zpět přes Nymburk) nebo až do Dobrovic (Dobrovícevsí) a odtud zpět přes Chlomek a Boží Vodu do Ml. Boleslavi.
11. Do Rožďalovic (zámek); ke Komárovskému rybníku a k Vraždě, do Dymokur a přes Křinec zpět; nebo přes Loučeň do Vlkavy a přes Nymburk zpět.
12. Do Kopidlna (zám.); odtud do Staré (Staré hrady, velmi zajímavé sídlo), zpět přes Libáň k st. Libáň.
13. Jičín (příj. o půl jedenácté) s některým výletem do okolí. (Velmi vděčně omnibusem turistickým do Pračovských Skal a po případě k dráze turnovsko-jičínské s návratem přes Jičín nebo Turnov (v neděli jezdí tu četnější vlaky). Viz trať II., III. a VII.
14. Do Lhoty Šárové, odtud do Mlázovic (nebo z Ostroměře do Mlázovic), zpět přes Chlum do Hořic.
15. Do lázní Bělohradu s malou vycházkou do okolí. (Trať IV.)
16. Do N. Paky s výl. na Pecku a zpět na Bělohrad (odjezd po případě o půlnoci).
17. Do St. Paky a přes Lomnici na Libštát, odtud přes Starou Paku nočním vlakem zpět.
18. Z Prahy přes Ml. Boleslav do Libošovic-Kosti, na Kst a buď toutéž cestou zpět přes Boleslav nebo k stanici do Sobotky (Humprecht), nebo do Ktové a přes Turnov drahou zpět (jen v neděli).
19. Mladá Boleslav, Michalovice, Josefodol, Zvířetice, Bakov.

20. Mnichovo Hradiště, Klášter, přes Sychrovku na Zásadku a do Svijan-Podolí.

21. Mnichovo Hradiště, Valečov, Mužský, Příhradzské Skály a Svijany-Podolí.

Statnější turista spojí obě čísla 20. a 21. tak, že ráno po prohlídce Kláštera dá se přes Sychrovku na Zásadku, odtud však přes Březinu a myslivnu Podhájeckou na Mužský a přes Valečov k stan. Mnichovo Hradiště.

22. Vyjede-li se z Prahy po 1. hod. odpoč., přijede se přes Bakov po 5. hod. do Dol. Bousova, odtud po 6. hod. do Sobotky (nocl.); ráno na Humprecht a Kost; odtud do Svijan-Podolí nebo v 11 hod. dop. drahou z Libošovic-Kosti do Mladějova a Prachovskými Skalami do Libuně a drahou přes Turnov (jen v neděli) zpět.

23. Svijany-Podolí: ráno krás. údolím Žehrovky na Trosky; zpět na Hrubou Skálu a drahou do Jičina nebo Turnova.

Turnov zasluhuje býti vytčen jako nejlepší a nejpohodlnější východiště takových výletů. Vyjedeme-li z Prahy již odpoledne vlakem, můžeme noc strávití po případě také na Hrubé Skále, Sedmihorkách, ve Ktové, Libuni a p. Jinak jede z Turnova k Jičínu již záhy z rána druhého dne vlak, jenž nás dopraví na kteroukoli z těchto výchozích stanic. Pro jednodenní vycházky doporučují se zejména:

24. Valdštýn, Sedmihorky, Hrubá Skála a zpět (tam a zpět s odbočkami 5—6 hodin).

25. Sedmihorky, Hrubá Skála, Trosky a zpět (tam i zpět 6 hod., kteráž doba však použitím lok. vlaku o polovinu se zkrátí).

26. Valdštýn, Hr. Skála, Trosky a údolím Žehrovky do Svijan-Podolí (6½ hod.).

27. Valdštýn, Hrubá Skála, Vyskeř, Všeň a k stanici Svijany-Podolí.

28. Valdštýn, Skalní město, Vyskeř, Kost, Humprecht a Sobotka (5½ hod.).

29. Valdštýn, Skalní Město, Chlum nad Podhájem, Hlavatice (krásný rozhled při odpočl. slunci) nad Mašovem a přes řeku (lávka) i Nudovojice k nádraží v Turnově.

30. Sedmihorky, Hrubá Skála, Rovensko (statnější turista může jíti přes Valdštýn a Podhájí

na Sedmihorky) a rovně zpět ($4\frac{1}{2}$ —5 hod.; s vy-
cházkou na Blatce o hodinu více).

Velmi dobře se tyto výlety kombinují nyní s novou
trati (viz IIIb.) Ml. Boleslav—St. Paka, takže na př.
výl. 27., 28. a 29. možno ukončiti na této trati, nebo
prvního dne dojetí na noc do Libuně a odtud již ran-
ního vlaku (o 6. hod.) ráno použití:

31. Turnov. Libuň. Mladějov (do Prach. Skal). Kost. So-
botka, nebo
32. Turnov. Libuň a ráno vlakem do Kyjí, na Tábor
a do Lomnice n. Pop. a odtud zpět.
33. Hrušnice, Rotštýn, Kozákov a zpět (7
hod.). Statnější turista může zpáteční cestu voliti
přes Tatobity a odtud přes Václavy na Blat-
ce (vyhl.) a přes Štěpánovice na silnici v údolí Li-
buňky a touto v pr. do Turnova (8—9 hod. cesty).
Jinak možno z Kozákova za 2 hod. do Žel. Brodu
(z T. přes Koz. $5\frac{1}{2}$ —6 hod., odjezd k T. 4 h. 51 m.).
O něco blíže ještě je dě Semil (odj. k Tur. 4 h.
39 m., k St. Pace ve 4 h. 39 m. nebo v 11 h. 20 m.
v noci; příjezd do Prahy ráno). — Po případě ze
Žel. Brodu novou Riegrovou stezkou do Semil, od-
kudž návrat.
34. Rakousy, Zbiroh, Malá Skála-Vranov,
Frýdštejn a Kopanina (zpět k stan. M. Ská-
la; odpol. vlak o 5. hod.) 4—5 hod. nebo do Turnova
6 h.
35. Hrubý Rohozec. Přes Malý Rohozec a Jenšo-
vice (vyhlídka) na Kopaninu a Frýdštejn a
na Mal. Skálu ($3\frac{1}{2}$ hod.).
36. Nudovojovice, Přepěř, Přišovice, Podolí-Svij-
any, Loukov, Loukovec, Zásadka, Mnich. Hra-
diště (4 hod.).

Z Turnova možno podniknouti též některé jednoden-
ní výlety, které leží již mimo obvod Pojizeří a zahrnu-
ty jsou svým líčením v dílu XVI. Lužické Hory a
Ještěd nebo v dílu IX. České Středohoří; z nejzají-
mavějších jsou to hlavně:

37. Sychrov (lépe v 7 hod. ráno drahou), Vlasti-
bořice, Čes. Dub a Hodkovice (odj. k Tur.
ve 3 h. 37 min. odp., 5—6 hod. cesty).
38. Ráno vlakem (4 hod. 20 m. neb 9 hod. 36 min.) přes
Bakov do stan. Bezděž a k zříc., odtud do Sudo-
měře nebo Mšena, i jiné výlety tohoto směru za
Bezdězem (viz díl XVI.).

39. **Ještěd.** Drahou ráno do Heinersdorfu nebo Liberce; výstup na Ještěd. Sestup do Světlé a dál silnicí do Javorníku; přes Vlčetín k stanici do Hodkovic (6 hod. cesty). Nebo večer do Turnova, odtud časně ráno povozem přes Hodkovice, Čes. Dub do Světlé (možno jeti až pod vrchol); dále pak pěšky přes vrchol buď do Liberce nebo po hřebeně do Hodkovic (viz ostatně v podrobnostech díl XVI.).

Kromě toho jest Turnov výbornou stanicí výchozí tratě do Krkonoš a Jiz. Hor přes Železný Brod a Tannwald (viz díl II. Krkonoše a Jizerské Hory).

Také **Malá Skála** může býti dobrým, ač ne tak vděčným východištěm podobných celodenních výletů; doporučuji odtud hlavně:

40. V obráceném směru výl. č. 34. a 35.

41. Kozákov s návratem do Semil (Riegrovou stezkou) nebo Žel. Brodu.

42. Podle Jizery do Žel. Brodu.

43. Do Kalicha, zpět přes Zbiroh nebo Klokocké Skály a Rotštýn do Turnova.

Poslední stanici toho druhu tvoří **Želez. Brod** s výlety:

44. Na Kozákov, s návratem na M. Skálu nebo Semily (Riegrovou stezkou).

45. Do Jiz. Hor a Krkonošů (viz díl II. Jiz. Hory a Krkonoše).

46. Navarov. Vysoký. Nistějka. Ranním vlakem přes Navarov nebo pěšky přes Engenthal, Boskov a Vysoký na hrad Nistějku (velmi zajímavé hradiště s krásným pohledem na Jizeru). Poštou z Vys. večer za 80 hal. do Semil (2 hod. jízdy).

47. Riegrovou stezkou do Semil.

48. Přes Libštát (ráno ze Žel. Br. drahou) do Lomnice a na horu Tábora a přes Železnici do Jičína.

49. Ze Žel. Br. ráno vlakem do St. neb N. Paky a odtud přes Brdo, Kumburk, Klepandu, Bradlec do Jičína.

Také zde doporučuje se dojetí do Jičína na noc, aby se k vycházce mohlo použiti časného iitra, neboť odpol. vlaky ze všech okolních tratí poměrně záhy vyjíždějí, nechceme-li použiti pozdních vlaků nočních tratě Turnovské, kterými se do Prahy přijede až ráno, kratší výlety do Prachovských Skal velmi usnadněny jsou omnibusovým spojením z Jičína, kteréž ostatně i při ranní vycházce přijde vhod. Neméně i dráha k Turnovu ranními vlaky s výhodnými východisky spojuje.

Podobně jako na straně hruboskalské Turnov, tvoří výborné východiště na straně Skal Prachovských Jičín

Z Jičina:

50. Prachovské skály. Výlet některým směrem při Jičíně podrobně uvedeným. Viz tr. II., III. a VII.
51. Přes Železnici na horu Tábor a odtud buď do Lomnice (z J. 3 h.), nebo zpět přes Peklo do Jičina.
52. Přes Bradlec a Klepandu na Kumburk. Odtud buď do St. neb N. Paky, nebo zpět do J. přes Zboží, Tužín a Radim (6 hodin cesty).
53. Češov (starobylé valy); nejlépe ranním vlakem do Jičíněvsi; odtud do Češova a zpět do Kopidlna.
54. Čakan. Přes Ostružno k sv. Trojici a přes Příchvojí na Čakan (vyhl.). Tam a zpět 5½ hod.
55. Sobotka, Humprecht a Kost (4 hod.), odtud drahou ze stanice Libošovice-Kost.
56. Na Trosky Prachovskými Skalami a přes Ktovou do Turnova (6½ hod.). Vlakem z Ktové o 2 hod. méně.
57. Drahou ráno do Jinolic nebo Libuně a Prachovskými Skalami do H. Lochova k pensionátu a omnibusem do Jičina, aneb drahou ráno až do Rovenska, Ktové nebo zast. Borek-Trosky a některou hruboskalskou partií do Turnova.
58. Do údolí Žehrovky a přes Vyskeř, Hrub. Skálu do Turnova. Z Jič. povozem do Mladějova (také možno vlakem ranním přes Libuň do Mladějova); do Pařízku a údolím k Vyskři. Povozem 12 km., pěšky 5 hod.; po případě po projití údolím od Vyskře zpět do Mladějova neb Rovně, kde stihneme vlak do Boleslavi.
59. Na Veliš; přes Podhradí na Loretu a k Hlásné Lhotě; odtud do Ostružna a podle vršku sv. Anny do údolí Sv. Trojice a zpět do Jičina podle Ohavče (4½ hod.).

Výlety dvou- i vícedenní.

a) Výlety dvoudenní. Nejvděčnějšími výchoziskami pro výlety dvoudenní jsou Mn. Hradiště, Svijany-Podolí, Turnov, M. Skála, Žel. Brod, Jičín a Sobotka. Z Prahy neb jiného vzdálenějšího bodu, pro nějž po odečtení jízdy drahou (obyč. vlaky) jest první den vlastně jen půldne, lze podniknouti tyto:

60. 1. den do Mn. Hradiště; zde prohlídka Kláštera s výletem na Zásadku, 2. den záhy přes Valečov na Vyskeř, Hr. Skálu, Valdštýn a Turnov.
61. 1. den jako při č. 54. 2. den přes Valečov na Všeň, Chlum (Kozlov), Hlavaticí a Nudvojovice-Turnov.
62. 1. do Svijan-Podolí, údolím Žehrovky na Trosky a do Rovenska (5 hod.). 2. den na Hr. Skálu, Sedmihorky, Valdštýn a Turnov.
63. 1. den do Turnova, přes Valdštýn, Skalní město, Hr. Skálu do Sedmihorek. 2. den na Trosky, údolím Žehrovky na Všeň, Chlum, Hlavaticí, Nudvojovice-Turnov.
64. 1. den do Turnova a přes Zbiroh na Mal. Skálu. 2. den na Frýdštejn, Kopaninu a přes Hr. Rohozec do Turnova, aneb z M. Skály přes Rotštýn (po případě i s odbočkou na Kozákov) a přes Hrušticí do Turnova. Aneb hned 1. den do M. Skály, na Frýdštejn a Kopaninu a do Turnova; druhý den z Turnova přes Hrubou Skálu na Trosky a do Mnichova Hradiště.
65. 1. den do Jičina a na Bradlec a Klepandu i zpět. 2. den Prachovskými Skalami a zpět.
66. 1. den do Jičina a do Prachovských Skal. 2. den drahou na Hrubou Skálu a přes Valdštýn a Hlavaticí do Turnova.
67. 1. den drahou přes Ml. Boleslav do Libošovic-Kosti, na Kost, a nocleh po případě v Sobotce, 2. den buď Prachovskými Skalami do Jičina, nebo přes Vyskeř do Turnova.
68. 1. den jako do Jičina, 2. den přes (po případě přes Zebín) Železnou, Bradlec, Klepandu na Kumburk, dál do N. Paky, nebo zpět do J. přes Tužín a Radim.
69. 1. den drahou přes Boleslav do Mladějova a pěšky údolím Žehrovky na Vyskeř, dále buď přes Všeň, Chlum a Hlavaticí nebo přes Hrubou Skálu a Valdštýn do Turnova, nebo obráceně Prachovskými Skalami do pensionátu v Lochově.
70. 1. den do Jičina s prohlídkou města a některým výletem do bližšího okolí. 2. den omnibusem n. drahou na obvod Prachovských Skal s návratem do Jičina.

nebo drahou do Rovenska a pochodem do Turnova přes Kozákov nebo partiemí hruboskalskými.

71. 1. den do Turnova nebo až Malé Skály s výletem do okolí (na př. přes Frýdštejn do Turnova). 2. den drahou na obvod hruboskalský a tímto do Svijan-Podolí nebo drahou dál až na obvod Prachovských Skal a těmito do Hor. Lochova a omnibusem do Jičina nebo na Kosť a drahou přes Boleslav zpět.

b) Okružní cesta Pojizeřím a Českým Rájem s Prachovskými skalami.

1. den do Ml. Boleslavi. Prohlídka města. 2. den. Michalovice. Josefodol. Zvířetice. Bakov a drahou do Mnichova Hradiště. 3. den. Klášter. Zásadka. Přes Březinu na Mužský a Valečov a zpět do Mnichova Hradiště a drahou do Svijan a Podolí. 4. den. Údolím Žehrovky na Trosky a do Rovenska. 5. den. Rovensko, Blatce, Tatrobity, Kozákov, Rotštýn, Hruštice, Turnov. 6. den. Turnov. Valdštýn. Hr. Skála. Sedmihorky. Vyskeř. Všeň. Chlum. Hlavatice. Nudvojovice. Turnov. (Radím rozdělití na dva dny s noclehem v Sedmihorkách.) 7. den. Turnov. Zbiroh. Malá Skála. Frýdštejn. Kopanina. Hr. Rohozec. Turnov. (Možno rovněž rozdělití na dva dny s nocl. na Malé Skále.) Večerním vlakem do Žel. Brodu. 8. den. Žel. Brod. Navarov. Vysoký. Nístějka a Semily (nebo Navarov a zpět údolím Kamenice a Riegrovou stezkou do Semil). 9. den. Ráno vlakem ze Semil do Libštátu; přes Lomnici a Tábor do Jičina. 10. den. Jičín, město a polodenní výlet na Veliš a Loretu. 11. den. Prachovské Skály. 12. den. Zebín. Železnice, Bradlec. Klepanda, Kumburk a přes Tužín a Radím zpět do Jičina. 13. den. Jičín s výletem na Češovské valy. 14. den. Z Jičina do Ostroměře. Mlázovice. Bělohrad a zpět do Jičina. 15. den. Z Jičina do Sobotky, na Humprecht a Kosť a zpět do Sobotky. 16. den. Z Dol. Bousova do Libáně; na Starou a do Kopidlna; drahou do Rožďalovic. 17. den. Rožďalovice. Komárovský ryb. Dymokury a Křinec. 18. den. Z Křince přes Mceily, Loučeň do Vlkavy, drahou do Dobrovic. 19. den. Přes Chlomek, Boží Vodu do Ml. Bo-

leslavi a drahou do Stránova-Krnska. 20. den. Z Krnska přes Dražice do Nov. Benátek; odtud buď povozem do St. Boleslavi nebo poštou do Lysé.

Pokyny cestovní.

Celé Pojizeří, zvláště ale bohatě rozčleněné okolí Turnova, Jičína a Žel. Brodu stává se čím dále tím hledanějším výletním místem. Turnov jako brána do »Českého ráje« chová veškeré podmínky města eminentní turistické důležitosti, rovněž jako druhé středisko na východě — Jičín. Cíle železniční spojení, krásná úprava silnic, označení a přístupnost turistických cest, dobře zařízené hotely a restaurace (ceny občanské) vábí každého k opětovné návštěvě stinných lesů, ušlechtilých údolí pojizerských, památných hradů, pitoreskních skal a hrdých vyhlídkových věží i přirozených turnů. Zprávy, jakoby »Český Ráj« nebyl každému přístupen, jsou naprosto mylny. Vstup je každému volný. Nejhojněji navštěvované partie, jako hrad Valdštýn, Skalní město hruboskalské, zámek i půvabné Sedmihorky, obdivuhodné Trosky, Vyskeř, zříceniny Rotštýna, Zbirohu, Frýdštejna (majetek turistů českých), stejně i Prachovské Skály s novým pensionátem jičínského společenstva pro letní byty, zříceniny Bradlce, Kumburka atd. leží při hlavních, veřejných komunikacích, takže každý bez nepříjemnosti v plném vědomí svých občanských práv může kraji těmi procházeti.

Bodrý náš lid, jenž jsa sousedem blízkých smíšených okresů povždy statně hájil svou národnost, zasluhuje toho, aby těmto nádherným, ryze českým krajům věnována byla všeobecná přízeň i těch, kdo tak rádi tíhnou do krajin německých.

Cestování za každého počasí jest tu příznivé a příjemné. Jen na jihu v pásmu od Ml. Boleslavi k Rožďalovicům jsou polohy, kde vazký jíl za počasí deštivého chůzi pěší ztěžuje. Chůze jest i v bohatě členitém okolí Turnovském a Jičínském pohodlná, a jen výstupy na vrcholy skal a čedičových kopců vyžadují, aby se šetřilo bedlivě zdravotních pravidel cestovních. Do vrchu stoupej stejnoměrně a zdlouha. Citiš-li únavu svalů v lýtkách a stehnech, omej se mírně studenou vodou a po osušení lihem neb kořalkou. Dospěv na koneč-

nou stanici, neoddávej se hned úplnému klidu; po malém odpočinku mírný pohyb velmi osvěží a zabrání zlenivění a ztuhnutí svalů, jež jinak se dostaví a nerado povoluje. Dostaví-li nezkrotná žízeň, uhasíš ji nejlépe vodou s vínem anebo citronovou limonádou.

Výzbroj cestovní. Pěší turista oděje se pokud možno lehce, učiní však dobře, vezme-li s sebou lehký nepromokavý plášť (po příp. jednu neb více košil k výměně na noc). Klobouk buď lehký, plstěný. Možno tu cestovati velmi pohodlně beze všech zavazadel. Jen ten, kdo vydá se na cestu mnohodenňi a nemůže se obejít bez častější výměny prádla a některých drobností, bere jako nejpohodlnější zavazadlo *stahovací vak*, jenž nosí se na zádech zavěšený a o kříž opřený. Opěradlem nejlepším jest pevný deštník nebo hůl deštníková, zobcem okovaná. Kdo počítáš s noclehy a několikadenní cestou, vezmi s sebou: mýdlo, ručník, hřebec, kartáček na zuby, kartáč na oděv, nůž se zátkopáčkem, jehlu, nitě, knoflíky k zapichování, anglickou náplast, kapky opiové proti kolice a průjmu, natron, bicarbonicum proti žáze, jelení nebo salicilový lůj, nebo místo toho mandlový olej proti opruzení, dále trochu citronové kyseliny k uhašení žízně, lahvičku koňaku nebo dobrého vína. — Pro cyklisty jest mnoho pěkných silnic, stoupání většinou mírné a fotografa-matér pochodí nejlépe s ruční komorou, ač na $\frac{1}{2}$ —1denní výlety lze bráti s sebou i aparát stojanový. Pro jednodušší tury orientujeme se dle mapek k průvodci přiložených, jež jinak nejsou než ukazatelem, dle něhož snadněji porozumíme mapě generální a méně patrné stezky turistické snadněji na ní si vyhledáme. Kdo cestovati chceš bezpečně dle mapy, opatři si mapy generálního štábu (v měřítku 1:75.000), list po 1 kor., na plátně po 1-80 kor., a sice:

Zona 3. col. XII. + •	Zona 3. col. XIII. •
Zona 4. col. XII. ++ •	Zona 4. col. XIII. •

Zona 3. Col. XII. Turnov.

» 3. » XIII. Vrchlabí.

» 4. » XII. Ml. Boleslav-Libáň

» 4. » XIII. Hořice-Jičín.

(Po případě ještě Zona S. Col. XII. pro okolí N. Benátek a St. Boleslavi.)

Čtverce body označené ukazují na mapy, kde nalézá se tok Jizery. + značí mapu se skalními městem hruboskalským; ++ s Prachovskými skalami.

Kromě toho levnější jsou Kotyškovy mapy (měřítko 1:200.000), vydané firmou Bursík a Kohout (po 80 h nenapnuté), nebo mapy Srpovy v měřítku 1:100.000, po 60 h nenapnuté, po K 1-10 na plátně. Jsou rovněž 4 potřebí jako generální. Na mapy dobře jest opatřiti si brašničku z průsvitné nepromokavé guta-perči (v obchodech s vojenskými potřebami), na níž jest narýsována síť, jejíž čtverečky označují vzdálenosti $\frac{1}{2}$ —1 km.

Útraty a peníze. Cestuje se levně. Pěší turista, jenž požadavky své nepřehání a přec přístupné pohodlí a požitky si přeje, vystačí snadně se 4—5 K (i s cestovním 8—10 K denně), skrovnější lehce i se 3 K.

Hostince. O ubytování a stravování není ve větších místech nouze. Po různu také již větší hotely, pensionáty a výletní restaurace se zřizují a nejsou drahé. Nocleh stojí 1-20 i 1-60 K, až i 2-40 K, ale také méně. I ve vesnicích jsou zde často dobré restaurace i noclehy po ruce.

Město Turnov a Jičín vynikají větším komfortem jako hlavní střediska turistická. Tato místa i v okolí mnohé pensionáty zařízeny jsou dobře pro delší a nikoli drahý pobyt.

Cesty a prostředky dopravní, průvodčí. Kromě železničního spojení je po ruce výhodné spojení poštovní. Povozy jsou ve větších místech vesměs po ruce za 6—7 K na půl, za 12—14 K na celý den 2-spř. Průvodčí zřízení v Jičíně pro Prach. Skály a v Turnově. Na četných místech jsou cesty značkovány. Informace uděluje též návěštní ústav v Turnově a klub českých turistů.

Vysvětlivky k textu »Průvodce«. Používám dvojího rozdělení textu: přes celou šířku strany tiště-

ny jsou texty o hlavních stanicích a hlavní tratě, dvousloupcově odbočky a jednotlivé výlety; kdo sleduje na příklad hlavní trať, vynechává všechen dvousloupcový, hustější tisk a pokračuje dle tisku řidčího, přes celou šířku strany jdoucího. Vzdálenosti určujeme dle kilometrů (km.) a času (hodin — hod., minut — m.); čísla v závorkách značí vzdálenost od posledního stanoviska. Jinak užívám zkrácenin jen nejnnutnějších:

v l. = v levo,

v pr. = v pravo,

J. = jih,

S. = sever,

SV. = severovýchod,

SZ. = severozápad,

Z. = západ.

V. = východ,

JZ. = jihozápad,

JV. = jihovýchod.

n. m. = nad mořem,

m. = metrů,

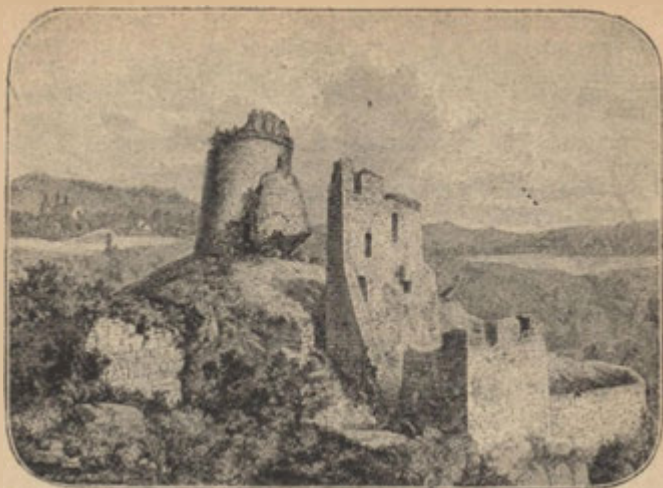
vyh. = vyhlídka,

nád. = nádraží,

kost. = kostel,

h. = hotel, hostinec,

* drobným tiskem přes celou šířku strany označeny partie zvlášť pěkné a zajímavé.

Michalovice. Ze Šimáčkových „Hradů a zámků“. Dle kresby
Al. Bubáka.

Trať I. Jizera od pramenů k ústí. Všetaty. Ml. Boleslav Mn. Hradiště. Turnov Žel. Brod

Jizera vznikajíc v půvabném zákoutí hřebenů Jizerských Hor, do nichž uvádí nás druhý díl: »Krkonosé a Jizerské Hory«, opouští území toto v sedle Novosvětském, kde přijímá Mumlavu; odtud dál běže se úpatím Krkonošským v mohutném oblouku přes Vysoký a Semily k Železnému Brodu, pod nímž brzy opouští povrch prahorní a zabírá se malebným korytem do útvaru křídového, ježž neopouští již až k ústí svému do Labe u Toušeně.

Břehy její zprvu zdobený jsou příkrými srázy skal hřidličnatých, v nichž zejména mezi Semily a Železným Brodem údolí její vyniká divokostí; pod Želez. Brodem pak nabývá řečiště její zcela nových půvabů, rozlévajíc se tu v užším a tu v širším zeleném údolí.

vroubeném tu lesnatými stráněmi, onde zas kolmými útesy pitoreskních skal, na nichž střídají se malebně rozložená města i osady, zámky a hrady, tvrze a zříceniny. Teprve v okolí St. Boleslavi rozšiřuje se kraj v širší rovinu polabskou.

V okolí Pražském (díl V.) sledovali jsme tratě své až k ústí Jizery u Toušeně a do St. Boleslavi na jedné straně, do Všetat a Přívorů na druhé a do Nymburka na třetí straně. Zde tedy v těch bodech průvodce náš k oněm tratím se připojuje a počneme líčení své od Všetat k Turnovu.

Všetaty, jichž úrodné okolí slyne skvostnou květnou druhdy rozlehlých kyselých luk (viz díl V. Okolí Pražského) a silně pěstovaným zelinářstvím, opouštíme drahou turnovskou k SV. V l. objevuje se park se zámkem kníž. Lobkovice v

Byšicích, za nimiž podál objevuje se ještě Liblice se zámkem hr. Valdštýna. V obou místech jsou cukrovary. Brzy za Byšicemi objeví se v l. nad Vruticí neboli pot. Košáteckým

Košátky, u nichž na den zřetelně vystupuje rhynchonellový kvádr a bryozoové vrstvy vrstev Jizerských (viz str. 8.). Honosí se starým, dobře zachovaným zámkem.

Po vysokém kamenném mostě přicházíme přes hluboký příkop k jednopatrové budově, jež druhdy předhradí uzavírala; před její věžovitou branou byl ještě před 55ti lety most zvoditý. Na záp. straně hradního spatřujeme zadní zámek; jehož nejpamátelnější částí jest věž, okrášlená erby pánů z Veitmile, Novohradských, Libštejnských a Krakovských z Kolovrat. V kapli zámecké spatřuje se starobylý obraz na dřevě malovaný „Ukřižování Krista“. Původní sídlo pánů z Veitmile a Kolovrat. Královští z Kolovrat větve Hrobské sídlí tu posud.

Minuvše v l. v lučinatých polohách pot. Vrutického nejprv Krpy (vzdálenější), pak bližší Střížovice, stihneme stanici

Vrutice Kropáčova, v jejíž okolí prováděly se pokusy ve příčině zjištění pramenů pitné vody pro Prahu. Následuje zast. **Chrástec ký Dvůr**, odkud neda-leko je do **Řivna**, kde působí hospodářské družstvo pro chov hovězího dobytka Simenského. Následuje v krátce

Chotětov, stanice odbočné tratě přes Mšeno do Mělníka a vlečné tratě v pr. přes Jizeru do

Brodce, městyse se spol. cukrovarem, uměl. mlý-

nem a pamětihodným zámek. Věž kostela viděti ze stanice.

Proti Brodci přes Jizeru leží ves Horáky, kde na místě nejvyšším stojí kostel, post. asi v 18. stol. na místě kostela pův. opevněného. Pod ním nový zámek, postavený na místě staré tvrze Brodecké, z níž asi pochází čtverhranná věž v severov. rohu, ač i ta má úpravu novější. Byli tu držitelé vladykové z Brodce, pak Aleš Skopek z Dubé, pán na Dražicích, Vančurové z Kehníc, Kaplíř ze Sulevic, paní z Klarštejna, hr. Clam Gallas; nyní patří Brodec Nosticům.

V l. od Brodce spatřujeme mohutnou čtverhrannou věž, tvrz Hrušovskou; ve velikém oblouku objíždí trať ves Hrušov a sestupuje Čertůvkou do údolí Jizery; nad Čertůvkou naposled objeví se nám tvrz Hrušovská.

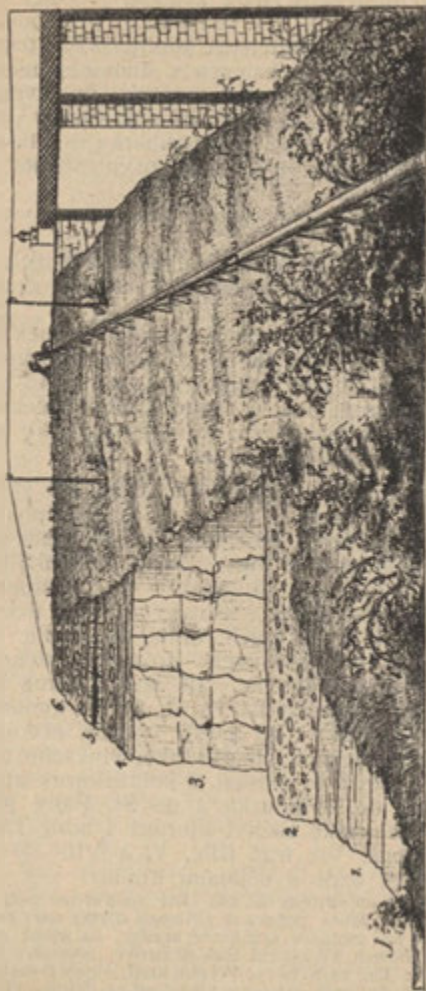
Hrušov vyniká vysokou čtverhrannou věží, jež jest vzácný zbytek bývalé tvrze věžovitě; několik set kroků dále nad Čertůvkou bývala druhá, bezpochyby starší tvrz, po níž zbyly náspý a příkopy. Pocházely odtud také dva rody Hrušovští z Hrušova a Voděradští z Hrušova.

V údolí Jizery obrací se trať k SV. Výhledy v pr. do údolí jsou stále zajímavější; brzy spatřujeme v pr. zříc. Starého Stránova s pozadím Chlomu a v l. zámek Nový Stránov, za nímž stihneme stanici

Stránov-Krnsko v sousedství několika osad (Stránova, Krnska, Zámostí, Jiz. Vtelna a Pisk. Lhoty).

Stránov byl pův. tvrzí, asi za husitských válek postavenou. Teprve r. 1463–1468 dal Jaroš ze Sovojovic, jinak ze Stránova postavití hrad, jemuž odtud Nový Stránov říkali. 1618 byl tu vládcem bratr místodržícího Slavaty Michal starší Slavata z Chlumu, jenž se r. 1627 do Itavy vystěhoval nepřestoupiv na katolictví. Vrátil se zase 1636 na Stránov, ale víry katol. nepřijal a jen k přimluvě svého bratra mohl se na Stránově zdržovati. 1642 prodán Stránov Janovi, svob. p. z Lisova, Břaniboru, jenž u Nördlingen r. 1634 se vyznamenal. Po dalších změnách ujal Str. r. 1864 hr. Marie z Valdštejna a Vartemberka (roz. kněžna ze Svarcenberka), která zámek v l. 1890–95 opravití, částečně znovu postavití dala. starodávné tvrziště vladyk Vtelenských, kdež po stavebních není stopy. Kromě toho však na l. třetí rozvaliny Starého Stránova, o nichž je pověst, že bylo to sídlo Štýrsky, účastníka vraždy na sv. Václavu, jež obdržel za odměnu; dlouho prý se však z něho netěšil; země prý jej pohltila na místě, jemuž se dosud Čertova Stráň či Čertůvka říká. Vskutku stál tu Hrádek zv. nad Zámostí nebo nad Jizerou, také Myškuv, jehož držitelem byl Mikuláš z Hrádku (1297), později teprve seděl tu Myška R. Do r. 1545 držel jej Stránecktí ze Sovojovic a v těch časech byl již pustý.

V Hor. Krnsku zám. Eug. Vratislava z Mitrovic s rozsáhlým parkem zaujímá místo tvrze a býval. zámek vladyk z Krnska. Byli tu pak držitelé Jindřich z Michalovic i Tovačovský z Cimburka, po němž dlouho tu seděl rod Vančurů z Rehnic, až r. 1726 koupil Krnsko hr. z Vrbova, koncem 18. stol. pak hr. ze Šporku, jenž zámku dal nynější úpravu (erb jeho nad vraty).

Profil straně údolí Jizerského u viaduktu v Zámostí (stan. Stránov-Krnsko). *J.* Jizera. *1.* Nejhlubší polohy vrstev trigoniových. *2.* Ložisko s velkými ústřicemi *Exogyra conica*. *3.* Stavební kámen Podvinecký. *4.* Pískovité koulavé opuky s holnými červy *Serpula socialis*. *5.* Dvě slabá ložiska kvádrů oddělená opukou. *6.* Nejvyšší polohy vrstev trigoniových, snad již vrstvy bryozové.
(Dle dr. Ant. Friče Studie vrstev Jizerských.)

Trať sledujíc dále Jizeru, stihne po 2 km. pod ves **Vinec**, jinak též **Podvinec** zvanou, honosící se bohatou románskou kaplí s v. **Mikuláše** z konce XII. stol., jednou z nejznamenitějších stavitelských památek v Čechách. Tu nedaleko nalezen v diluviální hlíně také největší z Čech známý kel mamuta, vystavený ve sbírkách Ces. Musea. Za Vincem spatříme v pr. na druhém břehu Jizery trať od Nymburka k **Ml. Boleslavi**, s níž brzy setkáme se před první stanicí **Boleslavskou** u **Čejtic**.

Zde v l. vidíme profil vrstev Jizerských (viz obr. na str. 35.).

Kousek zpátky podél tratě úžlabina »Choboty«, v níž roste vstavač *Orchis coryphora*, kosatec *Iris graminea* a pod.

V pr. pod stanicí cukrovar a za řekou zámek **Neuberk**, nad nímž vypíná se ostroh lesnaté stráně **Borek** se skrovnými zbytky hrádku **Rácova**. Ač způsob opevňování je starý, není o tomto hrádku ničeho známo a připomíná se teprve v l. 1570—80 (již jako pustý). Odtud je nejkrásnější pohled na

Ml. Boleslav, jejíž stanici (**Ml. B. město**) stihneme nedaleko za **Čejticemi** těšice se měnivým pohledem, jejíž město s tratě želez. poskytuje. Město ležící na vysokém skalnatém ostrohu mezi Jizerou a **Klenicí** (11.518 ob.) dělí se na **Staré** a **Nové M.** s předměstími **Pták** a **Podolec**. Má okres. hejt., krajský a měst. del. soud, c. k. státní návl., c. k. cejch. úřad, okres. fin. komis. atd., a ze záv. průmyslových: proslulou továrnu na automobily, pivovar, lihovar, raff. lihu, 3 stroj. mlýny, 2 octárny, továrnu na mýdlo, škrob, syrob, gumu, voskové zboží, zámišky (de gras), výrobu plakátového písma (vývoz), chemických výrobků, vlněného a stávkového zboží, slévárnu mosazi, 3 knihtiskárny atd. Dvě odbočné trati: do **Nymburka** a do **St. Paky** přes **D. Bousov** a **Prachovské Skály**, kterouž i hora **Tábor** je nejlépe přístupna. Viz trať IIIb., V. a VII. Dějiny města souvisí úzce s dějinami hradu.

Boleslav Hrad na striném oskán, kde spatřujeme pod hradbou trohu skalním nad ústím potoka se střílnami zbytky staré neobyčejně **Klenice** do **Jizery**, jest mohutné šeré hrubé hradby, na jejímž okraji nastavení o dvou křídlech s 2 věžemi. l.ézá se široký, pohodlný ohoz. — Věže pocházejí z 15., ne-li již ze Prvotní hrad, **Menší Boleslav** zvaný, 14 stol., ač zámek dostavěn byl te- vzniknul asi za **Boleslava II.** v místě prve v 16. neb 17. stol. Na jižním nynějšího zámku a **Starého města**. konci hradiště jest polookrouhlý par- Později hrad (asi v pol. 13. stol.)

opuštěn, když králové zřídili si pevný Bezděz a hrazený Nymburk a páni sousední Michalovice. Opuštěnému hradišti, po němž zůstalo jen podhradí Podolec, říkalo se Hroby. R. 1317 zapsána Menší Bolešlav Benešovi z Michalovic, jehož syn hradiště opět zastavěl a vysadil město právem Nymburským; nicméně sídlem rodu byly stále Michalovice; za jeho syna Petra vzkvétalo město a vzniklo předměstí (Nové Město). Od roku 1428, kdy Michalovice padly v ruce Táborů, i Bolešlav trvala při straně Tábořské, přispěvši nejspíše k dobytí Michalovic. 1436 Bolešlavští opět s Petrem se smířili. Jeho následník Václav z Michalovic zapsal své zboží Jindřichu Kruhlatovi, jenž 1468 následkem poranění v bojích s Lužičany u Turnova zemřel bezdětek a v panství nastoupili příbuzní z Cimburka a Tovačova, z nichž Jan byl prvním pánem strany podobojí a velkým přítelem jednoty bratrské. Poslední jich potomek Adam roku 1502 bez dědiců sešel a matkou jeho Johankou z Krajků přešlo dědictví na slavného pána Jana ze Šelmberka,

kancleře království (1479—1503, zemřel 1508). Přesla pak Bolešlav (1516) na starožitný rod Krajířů z Krajků, jenž ve 14. stol. ze Štýrska do Čech se přestěhoval a podporováním všeho šlechtického láskou k národu a jazyku českému proslul R. 1588 postoupena Bol. Jiříkovi z Lobkovic, jenž ještě téhož r. předal ji Bohuslavu Jáchymovi Hasištejnskému z Lobkovic, který mnoho čeledě německé s sebou přivedl. Se vdovou jeho, po druhé za Jiřího hr. z Hohenlohe se provdávši učinilo město smlouvu o postoupení hradu (1614). Město přidrželo se r. 1618 v povstání českém krále Bedřicha, následkem čehož r. 1620 hr. Anhalt hrad obsadil a opevnil; město i měšťané hojně byli pokutováni i trpěli pak po celou válku třicetiletou vpády vojenskými. R. 1631 císařští vypálili na předměstí 50 domů a chrám sv. Vít, 1642 zloupil město švédský velitel Reichswald, 1643 Torstenson atd. 1649 byl hrad opuštěn a teprv po r. 1670 zase obci přiznán, která jej 1780 voj. eráru postoupila. Týž obnovil jej a učinil z něho kasárny, jež jsou tu až podnes.

Památnosti města. Kromě hradu (kasáren) již uvedeného dlužno upozorniti i na malebný tak zv. »císařovský dům« na baštách, s gotickou síní asi ze 14. století a s pěknou vyhlídkou do údolí Jizery, starou radnici s 2 věžemi, v níž nyní umístěn krajský soud, rozsáhlou Novou radnici, nově zbudované divadlo, městské museum, gymnasium, dívčí školu, roln. školu a p. V museu zvlášť pozoruhodný je utrakvistický kancionál z roku 1572 se skvostnými miniaturami. Z chrámů: děkanský kostel P. Marie, pův. jednoduchá gotická stavba, barokními přídávky znešvařená, kde r. 1575 pochován byl biskup bratří českých Jan Augusta, jehož náhrobek r. 1621 byl zničen. Kostelík sv. Jana na Nov. Městě z r. 1406, obnovený r. 1816. Kostelík sv. Havla z r. 1509 se starým hřbitovem a starobylými náhrobky; pod tímto kostelem je hrobka Krajířů z Krajků. Kostel sv. Bonaventury s klášterem mnichů Minoritů, jenž za husitských bouří byl zrušen; r. 1494 dostali jej od Adama Tovačovského z Cimburka kněží Českých Bratří, již dali mu jméno »Hora

Karmelská« a v němž měli proslulou školu bratrskou. Nyní je tu kolej piaristická. Chrám sv. Václava, druhdy »sbor« jednoty bratrské, v restauraci. Nad městem je Klenice, městskými sady (pěkné procházky) protékající, regulována.

Hostince: Hôtel Vě nec (vlastní povozy, vkusné (20) pokoje), hôtel Beránek (15 pok., omnib.), Hôtel městský (17 pok., omnib.), Zlatý Hrozen (3 pok.). Obsluha slušná a ceny občanské. Stud. nocl. v měšť. škole, dozorce p. Lhota, školník.

Ml. Boleslav možno dobře voliti za středobod zajímavých výletů. Pěkné procházky poskytují sady na Štěpánce.

Výlety z Mladé Boleslavi.

*1. Stránov-Krnsko. Přimo drahou. Zpět však pěšky přes Podvinec k nádraží u Čejtic (1 hod.). Zajímavý zámek a zříc. v Stránově-Krnsku. Krásná rom. kaple v Podvinci a geol. profil u Čejtic (podrobnosti viz str. 34—36).

*2. Chlomek a Boží Voda. Výlet botanicky, geologicky, archaeologicky i turisticky zajímavý. Z města silnicí k V. a v pr. okolo vojenské státnice do Jemníků. Zde v pr. vzhůru lesem 1½ km. ke „Švédskému šancům (1 hod.). Jest to hradiště hradu Chlumu, rodného sídla Chlumů z Chlumu, jehož zakladatelem byl Mstidruh z Chlumu (1220). Od pol. 15. stol. je pustý, pobořen byv za Jindř. z Vartemberka. Odtud krásný rozhled na Středohoří s Milešovkou a Řípem, v jejich popředí spatřuje se věž mělnická, k vých. s horou Vrátenskou u Mšena (zám. Houska), Perštýnem, Bezdězem Kleisem u Boru, Ralskem u Mimoně, Hochwaldem u Jablonce, za nimiž táhnou se ještě a Jizerské Hory s Krkonoši; v popředí vedle vrchů Baby a Dědka u Kosmonos spatřují se charakteristické skály pískovcové s Mužským u Mn. Hradiště, s výšinami u Vyskeře, Troskami, se hřbetem Kozákovským a Sv. Prachovské Skály s Tábořem a Kumburkem u Jičina. Pod šanci leží vsi Chlomek a Vinařice, nad nimiž tu odkryty drobné vrstvy pískovců Chlome-

ckých, v nichž poprvé v těchto vrstvách nalezeny zde zkameněliny, ač špatně zachované. Nyní by tu po nich marně kdo pátral. Nad Vinařicemi vyniká starožitný zámek ze 16. stol., však s úpravou ze stol. 17., druhdy také Nový Valdštýn zvaný. Půl hodiny nad Vinařicemi leží v lese lázně Boží Voda (letní sídlo), útulné zátíší (283 m.) se železitou vodou a lázněmi vanovými a sprchovými (teplé i studené po 0,6 až 1 K.). Byty v lán. budově a ve vile (po 20—28 K měs.). Restaurace (obědy 50 kr.). Povozy po ruce (4 K na 1/2, 6 K na celý den). Kdo nechce vrátiti se stejnou cestou do Ml. Bo., jde z Jemníků do Boží vody, odtud na hradiště a přes Vinařice do Dobrovice (viz Sečín při trati V.) k stanici (2 hod.).

3. Kosmonosy. Bába Silnicí k S. jednotvárnou plání za 3/4 hod. stihnem Kosmonosy se zemským ústavem choromyslných; v 16. stol. bývala tu tvrz: r. 1628 koupil je Gotfr. Jindř. hr. z Pappenheimu, jenž zahynul v bitvě u Lützen. 1650 koupil je Heřm. Černín z Chudenic, za něhož vyst. zámek, nyn. ústav. Dáme se od kostela v pr. a pak ulicí v l. cestou k lesu na vrch Bábu (360 m.), kde rostou Bupleurum longifolium, Potentilla alba a j. zajímavé rostliny. Odtud sejdem se pak k Z. k silnici do Chudoplesů; v l. po silnici k J. a první

cestou po ní v pr. přes Bradlec k Jizeři do Josefodolu (podrobnosti viz níže) a k stanici, nebo silnici pojizerskou zpět.

4. Michalovice (zříc.). Předměstím Ptákem pojizerskou silnicí až do Podhlásky, zde v l. přes řeku a přes trať; při rozcestí za tratí v pr. k zříc. Michalovic (3/4 hod.), nejzajímavější historické památce v okolí. Z daleka již charakteristická jest zřícenina nakloněnou věží, již lid „Putnou“ nazval. K záp. straně spatřuje se holé nyní, však dosud těžko přístupné předhradí, jež zevně hlubokým, zachovaným příkopem jest chráněno; mezi ním a vlastním hradem uměle vyhlouben příkop, a nyní místy ssutinami zasypán; vlastní hrad podoby trojhranné zbu-

dován byl po způsobu německému ku konci 13. stol. a v pův. stavu až do svého spuštění se dochoval. Kromě věže mohutně zděné, v níž viděti jest džbánovité vězení, spatřují se tu zdi bývalého paláce. Hrad založil buď Beneš Pyšný z rodu Markvarticů sídlem na Velešíně nebo jeho syn Jan, jenž odtud r. 1281 jako Jan z Michalovic se připomíná; jeho synu Benešovi zapsáno hradiště Boleslavské (viz Bolesl. Ml.), Jan Michalec z Michalovic, jenž ujal statky rodu r. 1378, byl přísným katolíkem; došlo proto k tomu, že r. 1425 kališníci Michalovice opanovali; však 1434 dostaly se tyto opět Petrovi z Mich. Poslední sídlil tu slavný Jindřich z Mich., po němž přešly V. Bolesl. a Cmburka, jenž hrad opustil a spustnouti nechal (již r. 1513).

Drahou sledujeme z Ml. Boleslavi Jizeru k S. podle Bolesl. předm. Ptáku (v p.) k Podhlásce (v p.); projíždíme Dalovicemi pod zříc. Michalovickou (podrobn. viz výše) a nad Debrí (v pr.; továrna na americký nábytek), zastavíme se ve stanici

Josefodol-Kosmonosy. Josefodol, obec většinou česká (184 Č., 131 N.) má zastupitelstvo něm. a soukr. šulfr. školu vlivem továrny na kartouny, batisty, tištěné výrobky (kosmonoské zboží) (1000 děl.). Tov. hotel (7 pokojů, elektr. sv.), Kosmonosy s ústavem choromysl. půl hod. vzdál. (viz výše). Drahou běříme se dále podle strání (v l.) s výhledem na údolí Jizery a lesnaté vrcholy Bábu a Dědek (v pr.) pod rozsáhlou zříceninou Zvířetickou do stanice

Bakova. (Zříceniny viděti z nádraží.) Město má vlastní zastávku kousek dále. Slyne výrobou zboží rákosového, lýkového a prouťového s vývozem do Egypta a Sudanu. (Host. viz při tr. VII. Stud. nocl. v obec. budově. Dozorce p. Grünwald, měst. tajemník. Odtud možno buď okrajem strání nad drahou nebo přes ves Zvířetice ku zřícenině.

Zvířetice. Zříc. hradu nad Jizerou na ostrohu mezi dvěma výmoly nad vsí Podhradím. Na bývalém předhradí jest ovocný sad. Za ním hluboký, druhdy vyzděný příkop, přes který vedl most, po-

blíž velké věže do brány s brankou po boku. Věž vedlejší jest dnes nejznamenitější památkou na Zvíř. Vchod dolní jest novější; starý její vchod jest výše; byl k němu přístup jen po hradbě. Spodní část věže

100 Zvířetice. Ze Simáčekových „Hradů a zámků“. Dle kresby A. Liebschera.

pochází z prvních dob hradu, svrchní ze 16. stol. Nyní je nepřístupná, leč po žebříku. Na druhém konci příkopu stála druhá okrouhlá věž, podle příkopu stavení z druhé pol. 16. století s okny na předhradí. Na protější straně stál starý palác, v 16. stol. přestavovaný, uprostřed nádvoří zbytky býv. studně. V 17. stol. byl v hradě pivovar; v jeho zbytku bydlí nyní hajný. — Předek pánů Zvířetických byl Markvart, syn Hanuše z Ralska. Z jeho synů vzešli pradědové větví na okolních hradech usídlených: pánů z Valdštejna (Jaroslav z Turnova, pánů z Všene (Chval), pánů z Vartemberka (Markvart), a pánů Lemberckých (Havel). Zdislav, syn tohoto, dostal v úděl krajinu zvířetickou a zasažen vyhořel. zal. zde před r. 1237 hrad, jenž

po otci zvyku nedostal jméno německé, nýbrž jméno po starší osadě. Zdislav psal se odtud ze Zvířetic. Teprve roku 1516 přešel hrad z rukou Zvířetických na Václava Sezimu z Ústí a roku 1528 směnou na Jana z Vartemberka, syn jeho Adam v následcích známého odporu panstva proti Ferdinandovi (1546—47) odsouzen k manství a věčnému vězení na Zvířeticích, až 1556 je strýcům svým prodal. Poslední toho rodu prodal Zvířetice 1610 Jiřímu Vrat. z Mitrovic, od něhož dědil je Jan Vlk z Kvítkova, jemuž 1622 skonfiskovány a Valdštýnovi prodány. Ještě na poč. 18. stol. byl hrad k obýváním způsobilý, až roku 1720 bleskem dostal v úděl krajinu zvířetickou a zasažen vyhořel.

Opouštějíce nádraží Bakovské mostem přes Jizeru, před níž v l. odbočuje trať do Bělé, stavíme ještě v zastávce Bakov město, za níž odbočuje v pr. trať do Kopidlna, v pr. spatřujeme malé čedičové kopce Jezírka a Kalvárka; v l. objevují se v dálce obrysy Středo-

hoří s význačnými kupami Bezdězů. Minuvše (v l.) ves Veselí a (v pr.) vzdálenější Lhotice, přibližíme se opět k Jizeře (v levo myslivna, přádelna, dvůr a cukrovar) a 1 km. dále stihneme nádraží

Hradiště Mnichovo, město, řečené tak, že bývalo majetkem kláštera Hradiště. Host.: Zl. Hvězda (7 pok.), Zl. Hrozen (5 pok.), radnice (5 pok.), Karlovy Vary (2 pok.), Rösslův (3 pok.), Černý Orel (3 pok.). Stud. nocl. v býv. dívčí škole (dozorce p. uč. Jos. Bittner), a ve školní budově v sousedním Klášteře (doz. p. říd. uč. K. Hospodka).

Klášter zal. nejprv pro řeholi sv. Benedikta (1177 zavedena sem řehole Cisterciáků), povstal na místě býv. hradu a slynul bohatstvím a úpravností až do r. 1420, kdy došli i bratři Orebští, vybrali a spálili. Zikmund do r. 1425, kdy opět celé kráiny kališníci se zmocnili, zle nakládal se statky klášterními, rovněž i po roce 1431, kdy velká čásť zapsána Janu Čapkoví ze Šán, značný díl drželi op. z Valdštiny. 1470 vypálili hradiště Slezáci s Jaroslavem ze Šternberka. R. 1473 jmenuje se majitelem jedné části zboží s klášterem Mikuláš Berka z Dubé, jehož synové postoupili nějakou čásť Starému městu pražskému. S tím souvisí, že byl tu sídlem biskup kališníků Augustin Sanktuarienský; Klášter sám zůstal však pobořený a většinou pustý, až teprve, když po vystří-

dání různých majitelů dostal se r. 1563 Jiříkovi z Labouně, vyřezávaný z rumu jeho nynější renes. zámek (znak Labouňských vytesán na věži zámku proti ostatkům chrámovým); prodejem přešel Klášter r. 1612 na Václava Budovce z Budova, jednoho z nejznamenitějších mužů svého věku, jenž Hradiště hleděl zvelebiti; užil stavebního portálu chrámového jako vjezdu ku zámku, při němž vystavěl budovy hospodářské (odtud pověsť, že z kostela učinil maštal). Jako účastník stavovského povstání roku 1618 skončil r. 1621 na náměstí Staroměstském s 74 lety. Statky prodány Albrechtovi z Valdštiny. R. 1857 Klášter vyhořel. Opravený zámek proměněn v pivovar. Nynější úprava pochází z doby po požáru r. 1879.

V Hradišti Mnichovu pozoruhodná je kaple sv. Anny z r. 1724 s hrobkou Albrechta z Valdštiny a s pomníkem Elišky Kollerové od R. Schadowa r. 1818 v Římě z kar. mramoru vytesaným; dále novější zámek Valdštýnský s pěkným parkem. (Přístup vždy volný, není-li vrchnost přítomna, v tom případě i do zámku na požádání v průvodu klíčníka; zprop. 1—2 K.) R. 1833 3. září byla v zámku schůze císaře rak. Františka s carem Mikulášem a pruským králem Bedřichem Vilémem. Listiny s vlastními podpisy vládařů a státníků vyloženy jsou v 2. posch. V komnatách starožitný nábytek, množství podobizen, serie obrazů tkaných z pestrého hedvábí (život sv. Jana Nep. a j.). V parku pavillon s freskou představující

J. Valdštýna, jak Otokarovi II. předvádí své 24 syny. K parku přiléhá bývalý klášter kapucínů, zal. ku konci 17. století Arnoštem z Valdštýna, však za Josefa II. zrušený. Místní muzeum v okres. domě; pěknou sbírku ptactva z okolí má též lékař dr. Al. Hořica. Z města vede k záp. přes Jizeru silnice (malé půl hod.) do Kláštera; před Kl. v pr. viděti pomník z litiny, věnovaný vojínům, padlým zde 28. června 1866 při setkání hr. Clam-Gallasa s gen. Schoelerem. Boj skončil ústupem Rakušanů přes Kněžmost k Sobotce. Jdeme okolo hřbitova, na němž stojí starobylý, ač již přeměněný kostelík, při němž pochován Ješek z Vartemberka (1369); spatřuje se na něm krásný, zazděný portálek gotický; v l. přijdeme k hlavnímu vchodu do pivovaru (býv. kláštera a zámku), jejíž zdobí překrásný portál z pův. klášterního chrámu. Štít nad vchodem nese ozdobu ze 17. věku s heslem Budovcovým »Pomni na věčnost — Věrně a stále. Štít nese znak Budovcův a manželky jeho Anny Zákupské s verši latinskými a českými; v čele dlouhé budovy na prvním nádvoří spatřují se znaky Budovský a Vartemberský. Průjezdem přijde se na druhé nádvoří (první bývalo patrně předhradím, kde stojí pivovar, o jehož bývalém účelu svědčí ještě věže v rozích stojící. V zahradě za pivovarem, jejíž hradby měly ambity, asi v 16. století postavené, bývaly dvě věže, z nichž jen jedna se zachovala, ač nověji jest upravena. Druhdý ukazovala se též v podzemí krypta, v níž prý klášterníci bývali pochováváni. V Sedláčkových Hradech a zámcích podán jest obraz kláštera, jak býval v dobách svého rozkvětu. V Mnichově Hradišti narodil se Adam Zalužanský ze Zalužan.

Výlety z Mnich. Hradiště.

I. Zásadka (zříc.). Nad Jizerou sahají, koupil r. 1406 Matěi Pomád vší Sychrovkou, naproti Mohelnici prošl ústí Mohelky v půvabné, ač lesa prosté krajince. Z Mn. Hr. silnicí česko-dubskou 4 km. Nebo podle kaple sv. Anny podle Hněvosického dvoru k bažantnici a v l. podle ní vzhůru na vrch Kačov (350 m.) a dolů k zříc. Z pův. hrádku jen málo zbylo; velká zříc. jest pozůstatkem zámku ze 16. stol. Pův. hrádek, pokud nejst. záznamy sahají, koupil r. 1406 Matěi Pomádka ze Žlívě snad od pánů z Vartemberka. Okolo r. 1452 patřila Čouchům ze Zásadky a později obnovená. (Odtud zvána Novou Zásadkou); r. 1520 byla již spustlá; nový zámek postavil v r. 1573—74 Kryštof Prák z Velnic, cis. hejtmán na Poděbradech; později jí nabyla Hedvika z Hazmburka, jež tu bydlela s druhým svým manželem Jiřím Hasištejnským

Pískovcové skály pod Mužským. (Dle fotogr. Jindř. Eckerta.)

z Lobkovic, jejíž dědička Kateř. Žerotínká ze Smiřic prodala hrad Václ. Budovci z Budova, po jehož tragické smrti dostal se Valdštýnům, kteří jej prodali Isolanovi; teprve zas r. 1695 koupili jej Valdštýnové zpět. — V Mohelnici naproti Zás. spatřuje se zdobný románský kostelík. (Cestu k Turnovu viz u Turnova). Kdo chce od Zás. na Mužský a Valečov, dá se od zříc. mezi domky k V. a při prvním rozc. v l. na Kruhy, však při 2. rozc. v pr. mezi Dol. (v l.) a Hor, (v pr.) Kruhy do Hradce a podle Jzery dál na Březinu; vsí k J. na silnici, po této několik minut v l. a hned v pr. silnicí přes trať k J. na dvůr Kurovodice; před dvorem v pr. do Volšiny a rovně dále na Kavčinu; zde v l. vzhůru na Mužský (z osady v l. na vrchol). Po mník padlých vojáků; 28. června 1866 stála tu rakouská batterie. Krásná vyhl. na Středohoří a Ještěd i do Turnovska. S vrcholu zpět do osady a touto dále k J. k V. Vordánu pod níž v l. leží vytesané a s předhradím rovněž do Valečova. (Ze Zás. přes Březinu na skal vtesaným a se stavbami ze

Mužský 1 $\frac{3}{4}$ hod., do Valečova s vrcholu 3 km. dolů, viz při č. 2).

2. Mužský. Přímo z Mn. Hradiště jdeme k Mužskému, jehož skalnaté boky s denudačním pásmem písků na úbočí z daleka, jsou patrné, 3 km. silnicí soboteckou; $\frac{1}{4}$ km. před Bosni v l. k mysl. Vordánu a přímo dále přes osadu Mužský k vrcholu (6 $\frac{1}{2}$ km.). Lépe však z obce v pr. na Kobylí Horu a po hřebeni zpět k úpatí čedičového vrcholu a bez cesty vzhůru. Sešup buď k J. přes osadu Hradu, (staré valy) roklí do Kavčiny a přes Dnebohy k Mnich. Hr., aneb s vrcholu k S. a pak v pr. k V. do sluje Krtoly a do Přihraze. (Viz č. 12. z Turnova)

3. Valečov, zříc. hradu velice starožitného a podivuhodného založení podobně jako Rotšjvn, Vranov nebo Sloup u Čes. Lípy, Z Mn. Hr. silnicí soboteckou do Bosně $\frac{1}{2}$ km., hned před vsí v l. vzhůru $\frac{3}{4}$ km. ku zříc. Valečov byl původně jen skalní hnízdo do skal vytesané a s předhradím rovněž do

dřeva sroubenými; teprve v 16. lila. Při vstupu do hradu brankou stol. povstal t. zv. nový palác, nynější zřícenina na vrcholu skály. (v pr. od Benešky) najdeme nejprve v I. sklep s lavicemi, jenž původně z poloviny ve skále byl vytesán. V předhradí ještě patrný jsou na straně jižní proti cestě, již přicházíme, stopy konice (výklenek ve skále) a vedle ní v pr. staré vězení Beneška zvané; čtverhranný sklep, z něhož otvor vede (pozor na chůzi!) do džbánovitého spodního vězení. Spatřuje se tu také zbytek přirozené hradby, jež předhradí od hradu dě-

lila. Při vstupu do hradu brankou (v pr. od Benešky) najdeme nejprve v I. sklep s lavicemi, jenž původně z poloviny ve skále byl vytesán. z poloviny ze dřeva srouben a byl nejspíše místností pro řízení s poddanými. Za sklepem následuje (v I.) velká skála, v níž bylo několik komor a která byla ochrannou hradbou hradu. Před skalou a sklepem přes velký parkán přejdeme k vlastnímu hradu; v pozadí k jihu tři skály,

Valečov. Ze Šimáčkových „Hradů a Zámků“. Dle kresby Al. Bubáka.

v nichž pozůstalé sklepy (v pro- a hradu Straleka na Moravě; v hutsřední skále kuchyně) jsou částěmi sitských válekách drželi se Žižkou, t. zv. starého domu (pův. hradu; později s vojskem sirotčím a jeden mezi nimi lze projíti na zadní par- z nich byl i jménem strany hejt- kán, na němž stojí skalnatá věž: manem na Valdštyně. R. 1439 do- před nimi pak na čtvrté skále stojí byl hradu zradou Jindřich Děčin- nový dům (zříc.) ze 16. stol., přístup- ský z Vartemberka, uvězniv vdovu ný jen po můstku přes trhlinu. Hrad Machnu a syny valečovské na Dě- byl pův. v držení vladyk z Valečo- čině do r. 1411, kdy svobody do- va (odtud jeho české jméno), z nichž sáhli Valečov mu postoupivše. Když někteří byli také v držení Křince roku 1443 Děčín (Pražany byl ob-

klíčen, byl Valečov zas pův. majitelům vrácen. Od r. 1481 střídají se tu majitelé jiných rodů; jeden čas by. hrad i hlavním sídlem Jirika Berky z Dubé, později maj. Vuéma star. z Malovic, Váci. Vojt. Kapliře ze Sulevic, jehož potomkovi Kryštofovi byl konfiskován a 1620 prodán Albrechtovi z Valdštejna. Až do sklonku 17. století byl hrad k obývání způsobilým.

4. Vysker. Jako při č. 2. na Valečov a Mužský; z osady Mužský k V. přes Kobylí Hlavu k mysl.

Bellevue (3 hod., lid říká Belvín); zde k silnici (touto v l. za 1½ h. k stan. Svijany-Podolí) a přes tuto k V. rovně dal do údolí Žehrovky a tímto do Vyskře (4½ hod., viz Turnov) a dále přes Hr. Skálu do Turnova (7 hod.).

5. Košť. Jako při č. 4. na Bellevue; odtud silnici v pr. za hodinu na Košť (4 hod.). Odtud možno drahou do Sobotky nebo přes Mladějov (vstup do Prach. Skal) k Libuši a přes Cidlinu nebo Kyje na Tábor a do Lomice.

Dráha opouštějíc Mn. Hradiště běře se k SV. rozlehlejší nížinou pojizerskou, již opodál na pravo vroubí význačné svahy **Mužského**; po 5 km. mijíme ves Březinu (v l.) a za ní v pr. velké rybníky žehrovské a blížíce se k Jizeře (v l.) po dalších 2 km. stihneme zinu (v l.) a za ní v pr. velký rybník Žabokor a stanice

Svijany-Podolí. Obě místa rozložena jsou však teprve 2 km. dále za Jizerou, již dráha zde opět překročí. Svijany v l., Podolí v pr. od strati. Svijany, pův. Sviňany zv. s jednoduchým nov. zámek na kopci, kde stávala v 16. stol. tvrz, v době bělohorské majetek Jáchyma Ondřeje Šlika z Holiče. Zámek nyní rohanský. V Podolí strhla se 26. a 27. června 1866 tuhá bitka s Prusáky o přechod přes Jizeru, v níž s rakouské strany padlo 33 důstojníků a přes 1000 mužů, jimž svědčí tu několik pomníků. — Svijany-Podolí jsou nejlepším východištěm do krásného údolí Žehrovky a tímto na

****Trosky** (též údolím Žehrovky do Jičina). Nejlépe hned ze stan. (v l. neb v pr.) po ní cestou do Doubravy (1 km., v pr. nedávno novu napuštěný rybník Žabokor) a touto do Žďáru; za Žďárem rozcestí (4 km.); v pr. přes Žehrovku do Žehrova (na Bellevue a Košť); jdeme rovně dál údolím Žehrovky, krásnou lesnatou a skalnatou partií, v níž Žehrovka místy i rybníky tvoří. Hodinu za rozcestím odbočíme v l. vzhůru přes Podoubí do Vyskře (2½ hod.), abychom užili skvostné zdejší vyhl. (viz Turnov). Kdo odbočil do Vyskře, dá se odtud přes Lažany (¾ hod. zpět do údolí Žehrovky, kdo neodbočil, jde dále údolím a sejde se s cestou od

Lažan za ¾ hod. (od rozcestí pod Podoubím) i jde dále údolím až k Podsemínskému mlýnu (ze Sv. údolím 3 hod.), krásná, malebná poloha, zde dá se v l. přes dvůr Semín do Troskovic a ze vsi ku zříceninám (4 hod.). Odtud k stanici Ktové nebo zast. Borek-Trosky, dráhy Turnovsko-Jičínské 20—25 minut. Nebo také Prachovskými Skalami do Hor. Lachova k pensionátu Společenstva, a omnibusem do Jičina. — Údolí Žehrovky možno sledovati příjemně i dále vzhůru za Podsemínský mlýn podle mlýna Nebakova, nad nímž stával hrádek Nebakov (po něm psávala se Machna z Nebakova 1454, pustý byl již r. 1538) a ml. Dolního až ven k Paříz-

Trosky. Ze Šimáčkových „Hradů a zámků“. Dle orig. K. Liebschera.

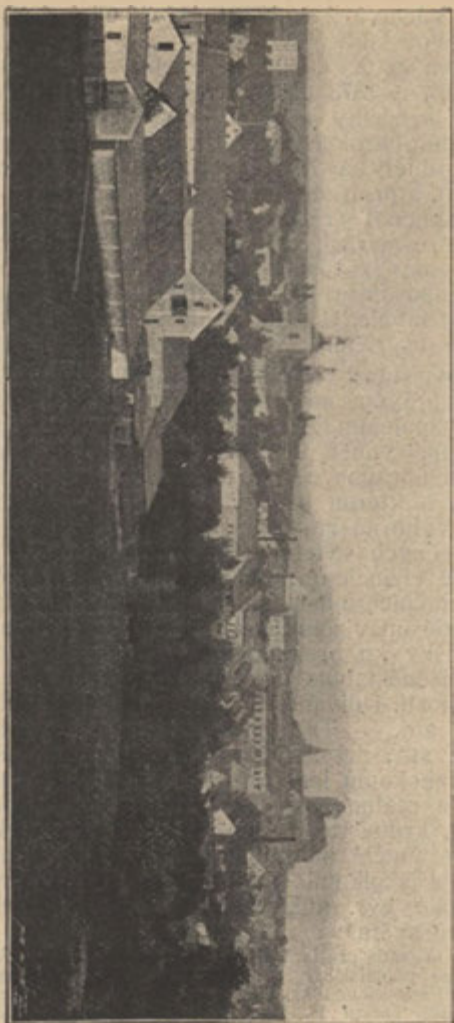
ku u Mladějova (dobrý host.) bus v pensionátu v H. Lochově. (ze Svij. 4, s odb. na Vyskeř 5, s Podrobnosti o Troskách viz u Turnov. Také však možno jíti od odb. na Trosky 6, s oběma odbočkami 7 hod., odtud k dráze jako mlýna Podseminského 10 min. a výše). Po případě možno za mlýnem Podseminským odbočiti pěknou roklí v pr. do vsi Rovně, odkudž vozovou cestou do obce Mladějova, čímž ovšem tento krásný, celodenní výlet ze Svij. Podolí s prodloužením pěšky do Jičina stane se namáhavějším. Vhod přijde omni-

Za Svijany obrací se trať k SV. i objevuje se nám již zcela blízko za Jizerou (v pr.) bok severozápadní.

skal hruboskalských mezi Všení na jihu a Mašovem (Hlavatice) na severu; podle Příšovic (v pr. s kaplí got. sv. Václava z r. 1873). Přepereň s výstavnými a půvabnými statky selskými (v pr. pozdně got. kostel sv. Jakuba ze XVI. stol. se zachovanou presbyterí ze XIV. stol.), r. 1873 přestavěný a zvětšený. Povšimnutí zasluhují svorníky i reliéfy pod žebry v presbyterii, hlavní oltář barokní ze XVII. stol. a kazatelna s krásnými basreliefy ze XVI. stol., křtitelnice kamenná z téhož věku), a proti nim ležícího Stveřina (v l.) vjíždíme do stanice Turnovské s dobrou a hojně navštěvovanou restaurací. Od nádraží do města čtvrt hod.; četné povozy (za osobu 40 h) a omnibusy hotelů. Plastická mapa na rohu náměstí; na silnici od nádraží orientační tabule. U nádraží menší hotel. Lávka k nádr. tratě Turnov-Jičín.

Turnov, starobylé město v krásné poloze nad Jizerou, jež právem zoveme branou českého ráje. Svou polohou, spojením železničním, příjemnými podmínkami pobytu, vůbec komfortním zařízením turistickým, výbornou úpravou cest a přístupností okolních pamětihodností, o kterou pečuje čilý Klub Českých Turistů, hodí se výborně za letní sídlo i východisko znamenitých, vděčných výletů. Kl. Č. T. udílí také bezplatné informace cizincům a výletníkům do Čes. Ráje i lze v restauračních místnostech z vyvěšených plakátů o nejdůležitějším v tom směru se poučiti. Týž přijímá také přihlášky ku hromadným výletům, obstarává noclehy, společné tabule (tělocvična Sokola může pojmouti až 1000 hostů, i divadlo městské je k dispozici), výletní průvodčí atd. — Turnov je sídlem okr. hejtm., vrch. kom. fin. str., má školy ob. a měšť., odb. školu pro zprac. drahokamů jedinou toho druhu v Rakousku, novou školu reálnou, provozuje se tu leštění kamene a mramoru, kromě toho jsou zde dva pivovary, 4 mlýny, velké umělé zahradnictví Maškovo s rozsáhlými skleníky a školkami (stojí za návštěvu), továrna na provaznické výr. atd. Čilý obchod s drahokamy do všech dílů světa.

Turnov je osada prastará. Stá-
val tu již za pohanských Čechů
župní hrad Přemyslovců asi tam,
kde nyní stojí chrám P. Marie,
hrad tento přešel na Markvartice,
jichž praotec Heřman z Ralska jme-
nuje se již v l. 1175 až 1197 držite-
lem Turnova. Za Beneše z Vartem-
berka a z Děčína proměněn župní
hrad v klášter s chrámem P. Marie,
vznikl pak na podhradí druhý chrám
Sv. Mikuláše, patrně opevněný, jak
svědčí dosud zachovaná bránatá
jeho věž a valy od věže podle

Město Turnov.

předměstí Trávnice se táhnoucí. Tehdy stál již Turnov v popředí měst obchodních, vzkvétal kulturně i hmotně. Držitelé Turnova (Jan z Michalovic a Jindřich z Vartemberka) vedle Benediktinův tu usazených hlavní měli o to zásluhu, že Turnov stál na počátku doby husitské při straně katolické. Byl proto nejprv Pražany, když pak nový odboj strojí, znovu r. 1424 Ližkou dobyt i s klášteřem. Odtud přidrželo se obyv. strany pod obojí, za Jiříka Poděbradského trpěl T. nájezdy Lužických a estiměšských; za to později až do času bělohorských klidně se rozvíjel a vzkvétal a stal se vedle Ml. Boleslavě rovněž střediskem jednoty bratrské. R. 1538 téměř celé město lehlo popelem. Tehdy vznikl zde také literární sbor, jeden z nejstarších v Čechách. Pronásledování jednoty bratrské mělo r. 1547 za následek, že mnoho měšťanů město i vlast opustilo. Reformace pobělohorská i více ještě způsobila, že totiž i katolíci se odtud stěhovali. Za války třicetileté třikrát stihla město okupace válečná a r. 1643 opět velký požár. Od r. 1643 až téměř do r. 1843 vedlo občanstvo s hrabaty z Valdštiny těžký zápas za svá práva, v některých fásích svých v pravdě svého druhu ojedinělý. Zastanci občanstva byli věznění, mučení, čemuž mnozí podlehli. Za nové protireformace postaven klášter řádu sv. Františka (1657). Od konce 17. stol. datuje se rozkvět průmyslu kamenářského tím, že bratři Fišerové odkryli tajemství komposice. 1707 stihl T. opět ohromný požár; mnoho trpěl pak zase v bojích pruskorakouských (1756—1757). R. 1785 povýšen Turnov přičiněním rodáka svého Fortunata Durycha (c. k. dv. bibliotekáře) na město ochranné. Od těch čas rozvoj města stále pokračuje a občanstvo jeho nepřestalo býti věrnou stráží těžce vybojované autonomie.

Památnosti města. Děk. chrám Sv. Mikuláše, připomínaný již r. 1557 a obnovený r. 1900 (klíče na faře), nejstarší budova města s náhr. kameny Kryštofa a Adama z Vartemberka (1584-1585) a se zvonem Mikulášem z první pol. 16. stol.; dobrý oltářní obraz od Hertla na hlav. barokním oltáři. Ve věži zachována loď prvotního got. chrámu. — Chrám P. Marie, vystavěný na místě dřívějšího domin. kostela r. 1825 až 1853 s pěkným obr. Naroz. P. Marie od Müllera, obr. sv. Jana Křtitele od Trenkvalda, Sv. Jana Nep. od Lhoty a obr. na postr. olt. od Hellicha; stěny oltáře podle tabernakulu vykládány jsou hlazenými jaspisy. Gotická kazatelna a skvostný kříž jsou znamenité řezby P. Buška z Husé u Sychrova. Věž dosud nedostavěna. Při chrámu jest stinný hřbitov s mohylou na paměť zasloužilého rodáka Fortunata Durycha; odpočívají zde biskup Fr. Petr Krejčí, cestovatel Fr. Marek, spis. Jan Šolc, slavná primadona curyšská Em. Schmidtova, zasloužilý kamenář Mich. Kottler, mladý učenec Lud. Kraus a j. — Klášter a chrám sv. Františka post. r. 1657, nynější svou podobu dostal po požáru r. 1803. Nad portálem dobrá socha sv. Františka. Oltáře z r. 1708 z Dokes přivezené. Je tu pěkná nová kopie Corregiovy Svaté Noci od Ot. Skůčka z r. 1900. Kazatelna řezaná z r. 1710. Mistrné obrazy legendy

sv. Františka v ochozu od Jana Jiřího Hertla z r. 1718, krucifix v živ. velikosti dobré práce z r. 1731. V knihovně klášterní skříně ozdobně malované z XVIII. stol. Děkanství z r. 1708. — Městský sirotčinec, zal. r. 1880 turnovským rodákem Janem Skálou. V něm bohatá sbírka nár. výšivek, přístupná na požádání v 2. patře. — Městská radnice z r. 1614 na náměstí v novější době restaurovaná, pozbyla rázu starožitného. V zas. síni starobylý obraz Krista, těšícího se s dětmi a j. V budově jest městské museum s archaeologickými památkami z města i z okolí; mezi jinými i vlastnoruční dopis Žižkův a část listiny s podpisy hajitelů svobod. města Turnova; obrazy rodáků Turnovských od růz. umělců, krásné památky cechovní, pečetidla spolková i soukromá, mezi sochami řezanými socha P. Marie z XVIII. stol., podobizny starobylé, cechovní řády, rytiny atd. — Z nových budov vytknouti jest na náměstí budovu Spořitelny, dále městský dům »Slavia«, místnosti spolkové a repren- tační. V místech, kde stával českobratrský sbor, zřídil Sokol pam. desku Ant. Markovi (v Rudolfově sadě a M. Kottlerovi). C. k. odborná škola zlatnická a kamenická v budově školní na náměstí, stojí za návštěvu. (Příhl. u ředitele.) Parní brusírny démantů a drahokamů Jos. Buška, Fr. Šlechty (přístup na požádání) a pod. Obchodní a umělecký závod zahradnický V. Maška za městem. — Mechanická továrna na zboží provaznické firmy dr. Fotr, Boháček a spol. (pod nádražím, přístup na požádání v pisárně). — Umělý chov pstruhů ryb. spolku na pot. Vazovském u Dolánek. — Tělocvična Sokola před městským sadem; ve vestibulu kopie Svobodova obrazu »Beneš Heřmanov poráží Sasíky pod Hrubou Skalou«, pořízená akad. mal. J. Prouskem; v zasedací síni medailon s poprsím Fügnera a Tyrše, řezaný P. Buškem. Knihovna Odb. Kl. Č. T. (mapy okolí i spisy; přístup zjedná hostinský tělocvičny). — Městský park s lesíkem Farářství; z parku pěkná vyhl. na Hrubý Rohozec. Tutěž vznikající nový Turnov, výstavná část s kasárnami.

Hotely: Grand hotel Benda | nádraží. U Kor. prince a Petrohrad (dříve Patočka), dobře doporučený. Hostin. pokoje též u Belg. Dvora, Omnibus k nádr. Slavie. 31 pokojů, Čes. granátu, U hvězdy (cestou k nádobě doporučený. Omnibus. U dr.), v Patočkově rest. v nádr. ul a

v tělocvičně Sokola i v novém Turnově. Nocleny 1*20—1*60 K, obědy od 70 h, několik dobře zřiz. restaurací, zahr. rest. v pivovaru, velkorest. v Sokolovně; plz. pivnice Verichova a j.; vesměs dobrá kuchyně, vzorná obsluha Stud. noclehárna v Sokolovně. Doz p. K. Resl. Strava v host. Fr. Škody. Kdo se přihlásí u dozorce o poukázku, v 7 hod. večer v Sokolovně, obdrží večeři, po případě snídani bezplatně. Povozy v hot. po ruce na celý den 10, na 1/2 dne 6 K, nutno však předem vyjednat. Vanové a parní lázně, v létě koupelny na Jizeře. Turistické upomínky, fotografie, pohledy atd. v místních obchodech. Některá pěkná vyobrazení v díle „Letem českým světem“.

Výlety z Turnova.

Turnov jest výbornou výchozí stanicí nejen pro Pojizeří a Český Ráj, nýbrž i pro vzdálenější Ještěd a Hory Lužické (viz díl XVI.) a pro Krkonoše a Hory Jizerské (viz díl II.), do nichž lze odtud podnikati výhodné tury (Turnov-Tanvald, N. Svět, Sněžka, T. Tanvald, Wurzelsdorf a hřebeny Jizerské). Bezprostřední jest ovšem vstup do »Čes. Ráje«, do něhož je přístup **všude volný**; je-li kde nějakého obmezení, týká se toto jen nepatrných stezek vedlejších, jichž turista nevyhledává. Jak krajina, tak i její památnosti zasluhují, aby turista podrobněji si všimal toho, co o nich bádáním bylo zjištěno; v té příčině nemůžeme ani dosti vřele doporučiti předběžné studium »Hradů a zámků Českých« od Aug. Sedláčka díl X., jejichž bohaté ilustrace a půvabná četba jistě nadchnou k návštěvě těchto míst. Z díla toho jsou také čerpána naše data historická.

Pro některé zajímavé podrobnosti zasluhuje v té příčině pozornost také dílo Václava Durycha »Z Čes. Ráje« (vyd. v Hradci Králové), z něhož též některá data pro tento spis čerpána.

Jsou také vydány některé místní průvodce jako: Prův. Českým Rájem od Pryla, jiný od dr. J. Šimáka. Malý Prův. čes. rájem a jeho okolí od Jana Simona (50 h) Zvláštnosti Malé Skály od téhož (60 h), Malý prův. po Turnově a okolí od J. Kopala (20 h), Vyskeř (60 h) a j. Spisů těch i map. a p. použití lze v knihovně Odb. Kl. Č. T. v tělocvičně Sokola.

Výlety z Turnova pro snadnější přehled směrů a vzdáleností rozdělíme v několik skupin. Spojení v tury naznačeno jest v cestovních rozvrzích na str. 25. Plastická mapa okolí vyvěšena jest na rohu náměstí, orientační tabule s cestami a cíly na rohu hotelu »Slavie« i na cestě k nádraží. Cesty vyznačeny jsou orientačními tabulkami s barevnými značkami.

a) Kratší vycházky a vyhlídky v nejbližším okolí Turnova.

1. **Městský park a lesík Farářství nad Jizerou.** Z náměstí k S. okolo sirotčince Skálova k nové tělocvičně, za níž rozkládá se městský sad; jemu pěkně pozadí tvoří Hrubý Rohozec; odtud dále okolo kasáren novým Turnovem (rodinné domy, hotel Svoboda a j.) do Farářství, stinného lesa nad Jizerou (10 min.); zde za pramenem „boží vodou“ pěkná vyhl. do údolí Jizery od Hr. Rohozce přes Dolánky (starý český statek Dlaskův; v údolí Vazoveckého potoka pstruhárna) k Rakousům.

2. **Hrušnice (10 min.).** Podle kostela P. Marie silnicí k SV. (značky). Ves s kostelem sv. Matěje, od něhož je pěkná vyhl. na Turnov, údolí Jizery a Stebenky, za kterouž

vyvýšují se skály hruboskalské a Trosky. Kostel sv. Matěje restaurován 1895. Na hřbitově náhrobky vojáků, padlých r. 1856 R. 1688 měšťané turnovští porazili zde vzbouřené sedláky. V chrámě z XV. stol. (zevní úprava z r. 1894) starožitná socha sv. Matěje. Poblíž vodojem, z něhož upatřuje Turnov svou pitnou vodu.

3. **Vrchhůra. (335 m.).** Z náměstí k J., však místo silnicí Jičínskou v pr. dle tabulky červené v l. předměst. Durychovým (v posledním domku směrem k malému mlýnku dokonál život slavista a rodák turnovský Fortunat Durych); po 1³/₄ km. dvůr Kyselovsko, odkudž v l. vede stezka na Vrchhůru k starobylému sousoší P. Marie a Sv. Jana (skoro v živ. vel.) s křížem z r. 1794. Odtud krásná vyhl. v okruhu od Maloskalska přes Kozákov k Troskám a dál na Hruboskalsko, Vyseř, Valdštýn a Mužský, k V. na Turnov a Rohozec s pozadím Středohoří a Ještěda.

Rom-got. kost. v Nudvojovicích.

4. **Nudvojovice.** Silnicí k nádraží, však před vladuktem cestou v l. do N. (20 min.). Ves se starobylým románsko-gothickým kostelíkem, nyní restaurovaným. V něm skládací oltář a starožitný obraz Jindř. Volfa ze Strážnice, hejtmána na Rohozci s letop. 1570 s pověstným zeleným čertem „všeobecný soud světa“. Zahr. restaurace. — Z N. možno přes lávku a podle Jizery v pr. na cestu k Mašovu a na Hlavatci (viz č. 5).

*3. **Hlavatice (394 m.).** Znač. cestou od stanice Turnov město nebo z náměstí k J. podle zast. žel. mezi Maškovými zahradami na silnici Jičínskou značk. cestou dle orient. tab. k Mašovu (1¹/₂ hod.), vsi s pěknou kaplí, za níž výše vystupuje malá skála, pro svou bizarní podobu „Hlavatice“ nebo také „Napoleonova hlava“ (také „Zub času“) zv. Nejvyšší příroz. rozhl. v blízkém okolí Turnova. Vzhůru schody, na okraji zábradlí pořídil Odb. Kl. Č. T. značkováná cesta vede v pr. ze sil. přes želez. mostek přes Libuňku přímo ke skále mezi Mašovem a Pelešany. Skvostná vyhlídka. V levo na úpatí Mašov v bujném zelení pod lesnatým Kozlovem. Za ním výše nad Ji-

Hlavatic. Přirozená rozhledna nad Masovem.

zerou Turnov s Hr. Rohozcem. V l. v pozadí vystupuje Sychrov, za nímž nad Českodubskem Ještěd; v popředí okolí Svijan s pozadím vrcholů Středohoří, Bezdězem a Ralskem; nejkrajněji v l. Mužský. Za Turnovem viděti Kopaninu a Frýdštejn, Sokol se Zbirohem u Malé Skály a v pr. Kozákov s Rotštýnem na úpatí; nejdále v pr. Tábor nad Lomnicí. Nejzazší pozadí k S. tvoří hřebeny Jizerské a Krkonošské.

6. Hrubý Rohozec ($1\frac{1}{2}$ hod.) již z Turnova (pěkný pohled z měst. parku a od Dolánek, viditelný, jest ozdobou celé krajiny. Z Turnova k nádraží, však před tímto v pr. k Daliměřicům, za nimiž nedaleko Hr. R. Přístup jen se svolením správy. Na místě starého předhradí, jež stálo ještě r. 1565, dvůr poplužní s obydlím úřednickým ze 16. stol. se starobylými portály; do vlastního zámku vede brána pěkně sklenutá s třemi erby (prostřed a v l. Krajčůvský, v pr. Šelmberský. Zdobnější ještě jest zadní strana brány s krásnou gotickou pavlačí a erbem Krajčů z Krajku. V průjezdu deska ze star. pivovaru s obr. Matky Boží. Pod průjezdem dva sklipky, bývalé vězení, kde prý je mnoho nápisů od vězňů. Zámek upomíná na 16. stol., však v nynější podobě upraven r. 1822. V něm archiv do r. 1720 sahající. V pr. schody ke kapli sv. Trojice, zřízené r. 1675 s pěknými obrazy Krista a se zbytkem pův. kaple z r. 1610. V panském obydlí tabulnice starožitně vyzdobená, v oknech erby hrabat Desfoursů na skle, starobylý nábytek a nádobí; vedle přes 60 podobizen ze 17. a 18. věku. V druhém patře zbrojnice, již založil Václav Miklas, spisovatel a pilný sběratel starožitností rohozeckých, stojí za návštěvu; vedle komnaty skvostně upravené (pěkné gobelíny, obraz z r. 1548). — Některé z těchto věcí v poslední době jinam odstraněny. — Pěkný park s krásnou vyhl. na údolí Jizery a Turnov,

Původně založen zde hrad Jaského spolku turnovského. Stojí za roslavem z Ralska (z Hruštic, návštěvu. také z Turnova řečeným), jehož potomci psali se z Rohozce. Za Václava II. byl tu majitelem pověstný Markvart z Vartembergka, jenž r. 1392 ve vězení zemřel i zůstal král Václav několik let v držení Rohozce. 1417 vyskytují se v držení R. pánů z Michalovic a po nich Jan Tovačovský z Cimburka († 1483), jehož druhou manželkou byla Johanka z Kraiku, provdaná po druhé za Jana ze Šelmburka. Krajiřové postoupili jej opět Vartembergům (1534); Adam z Vartembergka po bitvě Mühlberské (1547) odstoupiti musel Roh. s jinými statky králi Ferdinandovi; teprve zas r. 1555 znovu jej koupil nabyt. Však r. 1620 statky Varternberské skonfiskovány, 1623 prodány Valdštýnovi, jenž 1628 prodal H. R. Desfoursům.

7. Dolanky. Vycházku možno spojit s č. 1. Farářství, pak dolů k řece a přes Jizeru do Dolánek, vsi v údolí Jizery malebně položené; v ní statky k Dlaskům, z něhož hlavní motivy vzaty při budování české chalupy na výstavě jubilejní r. 1891 a Pojizerského statku na výstavě národopisné r. 1895. Na pravém břehu Jizery kolmé skály, jichž zajímavý profil geologický podává připojený obrázek. Pod Dol. ústím do Jizery Vazovecký pot. s čistou tvrdou vodou; podle značek okolo mýna proti proudu za něk. m. ústí v pro chov pstruhů rybář-

Turista, jenž na př. z Prahy vyjel ranním vlakem, takže teprve před polednem dostane se do T., může

bud' prohlédnouti si město a udělati některou malou vycházku sub a) uvedenou, nebo

vynechav prohlídku města a jen v městě posnít, udělati některý z následujících výletů polodenních.

Profil stráně u Dolánek dle Dr. A. Friče. J. Jizera. P. Pěšina. a. Vrstva trigoniová s velkými ammonity. b. Koule s Heteroporami. 1. Poloha s Pernanthis a Pholadomyemi. 2. Poloha s Pecten. 3. Poloha s Pectunculy. 4. Poloha s raky. (Callianassa). 5. Ložisko exogyrové. 6. Březenské vrstvy.

b) Výlety polodenní z Turnova.

8. Hrad Valdštejn. ($\frac{3}{4}$ hod.). Jako při č. 5. dle značek po Jičínské silnici až k lávce přes Libuňku; za lávkou v l. přes Pelešany po ní cestou do lesa; asi 100 kroků od vrat obory úžlabinou v pr. na vrch Kalvarii s jeskyní, v níž je „boží hrob“; od Kamenných křížů (ze třetího jen zbytek) pěkná vyhl. V pr. viděli kapli hradní a restauraci, mezi nimiž prohlédali v dáli Trosky; k sev. údolí Libuňky a za ní dále zvedá se mohutný Kozákov; v l. od něho Maloskalsko, v popředí Turnov a dál k Sz. hřbety vyvyšující se k Ještědu. S Kalvarie zpět na hlavní cestu a touto k hradu. Výstup obtížný a nebezpečný hladomřím, pohodlně po mostě. Možno spojit cestu dle č. 5. přes Hlavatci nebo dle č. 3. přes Vrchhůru a dvůr Kyselovsko. Nejpoohodlněji a nejkratěji přímo dle značek přes Pelešany (3 km.), — Dílem zříceniny starého

Valdštejn. Ze Šimáčkových „Hradů a Zámků“. Dle kresby K. Liebschera.

hradu, dílem nové přístavky (vlzka a několik světnic), jež v l. 1833—1841 Alois Leksa z Ährenthalu zřídil v úmyslu hrad restaurovati. Pro neschopnost restaurátéra práce zastavena. Za to učiněn hrad přístupným, že možno do všech částí se pohodlně dostat. (Zříc. uzavřeny brankou. Klíčnickovi; zpropitné). Hradiště lesy zarostlé zasahovalo až k hájovně, podle níž vede silnice na Sedmihorky (na místě staré cesty od Rovenska). Kamenný most, jenž z předhradí vede přes příkop přes skalisko, v němž jsou díry pro mostnice (bývaly tu dva dřevěné mosty); vystavěn v první pol. min. stol. a ozdoben sochami sv. Prokopa, Vojtěcha, Ivana, Jana Nep., Víta, Václava, Josefa a Lidmily. Do hradu vstupujeme novou branou, jež k hradu se nehodí; vede na přední hrad s novou kapličkou (z r. 1838) Sv. Jana Křtitele, v níž obraz

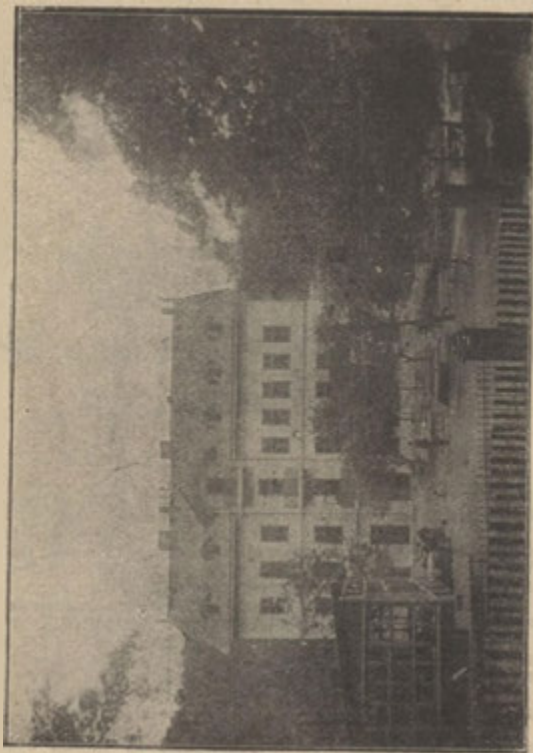
svat. Jana připomíná podobu K. H. Máchy, jenž malí fresky stál modelem; z dvora toho starobylá chodba vede do sklepů. Do prostředního hrádku vchází se odtud přes most se sochami Sv. Markéty a Otilie, na jehož místě ještě před 60ti lety stával most zvedací; dostaneme se do hostince z r. 1838, kdež bydlí hostinský, kostelník i klíčník v jedné osobě. (Za průvod zpropitné dle libosti.) V nádvoří za hostincem kostelník Sv. Jana Nepomuckého, postaven roku 1722 ze zvětřelého již pískovce ze zřícenin hradu, což mělo roku 1728 za následek sřícení kruchty i s lidmi, kteří na ní byli. Obnoven až r. 1836. Nádvoří ohrazeno novými hradbami; za hradbou bývala studně, nyní zasypaná, na níž stávala věž, z které jen nepatrné zbytky se zachovaly. Z nádvoří vstoupíme po schodech k bráně s cimbuřím a touto na čtverhranný dvorek, kde stojí nízká věž, post. r. 1840–41, klerou vedou schody k dolním místnostem. Po nových schodech sejde se odtud do zadního hradu; zde v l. při zdech, jež jsou zbytky staré brány, spatřuje se starodávné, džbánovitě vězené, ve skále vytesané, jaké také na Hrubé Skále bývalo. Dále chodívalo se ještě po rovině nádvoří, nyní však musí se projítí sklepením k nově upravenému paláci hradního, směsí stavitelské středov. s dobou moderní, v němž pokoje pečl akad. malíře J. Prouška upraveny. Za palácem nalézá se nejvyšší místo hradu, odkud je skvělý rozhled od Turnova až k Troskám. Ze starého paláce zbyl vysoký roh zdíva, na němž se zbytky rustiky spatřují jako doklad, že hrad v té o části ještě v 16. stol. byl obýván; za ním na osamělém skalisku bývala velká věž, po níž jen nepatrné zbytky zůstaly. — Sestoupíme-li k hájovně a odtud kus po hruboskalské cestě, přijdeme zabočivše lesem k Z. na ostroh, kdež na třech strmých skalách spatřují se zbytky hradu Kavčí jinak Kavčiny zvaného: ze tří světlic jen dvě (první je sřícena) jsou obtížně po úzkých pěšinkách přístupny. Zdá se, že hrad byl venkovským opevněním Valdštejna. Proti hradu v údolí dvůr Valdštejnsko u silnice Jičenské z r. 1700.

Valdštejn zal. ke konci 13. stol. cestou v l. do Podhájí (1¼ hod.); (pův. jméno Waldenstein) předkem nebo na Hlavatici jako při č. 5 pak pp. z Valdštejna Jaroslavem od Mašova okrajem Skal. Města z Hruštic, jehož rod časem velice se rozšířil, takže i mnoho potomků schudlo. Poč 15 stol. (1404) cestou k Pelešanům a dále na tutěz cestu od Kysel. k Podhájí (1¾ hod.). Nebo přes Hlavatici (dle č. 5.) a Valdštýn nebo také jen dle č. 8. na z Vartemberka a po nich hned pan Valdštýn a odtud cestou pod mostem Valečovský, k němuž sem r. 1427 k rozc. pod hřebínkem; odtud v pr. zavezen do vězení Zikmund Korybutovič. Svojšem ze Zahradky a Rozvodou ze Stakoř v Praze iatý. R. 1431 seděl na Valdš. téhož Rozvody bratr Ramše z Hrádku. Mnoho jiných se tu vystřídalo do poč. 16. stol., kdy (1512) spojen s panstvím skalským (viz Hrubou Skálu str. 58). Z Vald. na Hr. Skálu viz č. 10. Sedmihorek, 5 minut od Podhájí vzdálené. (Letní byty od 8 K týdně.)

9. Podhájí, útulný pensionát Odtud dojde se v l. za 5 min. do Pltrův s rs a let. byty na okraji Sedmihorek; v pr. za ¾ hod. na skalního města Buď přímo silnicí Valdštýn, a za ½ hod. na Hrubou až ke dv. Kyselovsku a zde v pr. Skálu. přes Libuňku. Za touto druhou

10. Hrubá Skála a skalní město. Drahou nebo také povozeu Jič. silnicí podle dvorů Kyselovska, Valdštejnska, Nové Vsi až k Hořensku, kdež odbočuje v pr. přes Sedmihorky (viz na Hrubou Skálu 7 km.). silnice sice silná, ale pro cyklisty z části nepříznivá, (lepší je ona od stanice Hrubá Skála). Pěší turista volí příjemnější a malebnější

cestu trojím směrem; a) jde do Sedmihorek, odtud však dá se nejprve silnicí hruboskalskou, však brzo s této pěšinou v pr. do skalního bludiště k soše Sv. Prokopa a odtud k Myší díře, rozsedlině, kterou po 118 stupních vystoupí se na Hrubou Skálu. Podrobnosti viz níže; b) přes Podhájí jako při č. 9.; nejkrásnější přes Valdštýn (značkovanou cestou) jako při č. 8. Z Valdštýna dáme se

Pítrův restaurant na Podhájí u Sedmihorských Lázní.

přes most na louku a silnicí okolo domku a stromořadím ze vrat obory; brzy objeví se nám Skalní Město v celé své kráse; na pravo v rokli vystupuje „Čertova ruka“; tu když prý Sv. Prokop „vytáhl čerta, jenž krvácel na všech stranách“ (Vrchlického leg. o sv. Prokopu), čert odřel se o tyto skály a otiskl na ně ruku i zadek s ohonem (Vyhlídky pohříchu zarůstají lesem a nečiní se ničeho k jejich opětnému otevření); postupující dále k místům, kde stávala ves Bukovina, spatříme krásnou skupinu „zka menělé kapely“; ze silnice odbočuje

Hrubá Skála. Ze Šimáčkových „Hradů a zámků“. Dle kresby K. Liebschera.

pěšinka ke gloriety, odkud je skvostný výhled na tyto skály. Ze silnice dále vedoucí před hradbou obory, odbočuje v l. cesta ku „Mariánské Skále“ (viz obr. na str. 59, značkování postrádá zde orientačních tabulek), vroubené zábradlím, odkud je úchvatný rozhled; v l. k Valdštýnu spatřuje se „Kočíčí Skála“, v pr. dvě obrovská skaliska „Dračí Skály“, kde prý mívali své hnízdo supi nebo draci, celému okolí nebezpeční, jež prý jeden odsouzenec hruboskalský za cenu své svobody zničil. Od Mar. Skály možno sejít dolů do „Sahary“ mezi tyto skály nebo vrátiti se touže cestou na silnici bukovinskou (z obce Bukoviny zbývá jen myslivna u silnice v lese a osamělé jedno číslo); odtud lze ještě za vraty obory odbočiti v l. k „Jeskyň i lásky“ a „Adamovu loži“, v kterýchž místech kyne nám rozkošný pobyt. Vrátivše se na silnici, dojdeme k rozcestí, kde třeba se dáti v levo (značka na rozcestí nejasná, v levo chybí); v několika min. jsme na Hrubé Skále. — Vystoupíme na plochu skaliska, kde v l. spatřuje se fara s kostelem Sv. Josefa, post. r. 1812 od hrab. Karla J. z Valdštejna, jenž zde pod českým náhrobkem je pochován; v pr. zřízený restaurant a pensionat steklův, v němž je také stanice turistův-cyklistův a studentská noclehárna. Pokoje pro turisty od 1 do 2-40 K (třeba předem vyjednat), obědy a večere dle lístku nebo dle vyjednání za 80 h až 2 K.

Stud. nocl. 40 h (také bezpl.), s. 24, ob. 60, v. 40—80 h. Letní byty (čisté a úpravné místnosti, také týdne) s celým opatřením dle ujednání. Zahrada. Rozsáhlé stinné lesy. Povozy 8—16 K (na 1/2—1 den). Koupele (80 h). Na nádr. silnici od pivov. 25 min. Kdo sestu-

puješ Myší Dírou, dej se nikoli v l. dle značek (jež vedou do Sedmihorek), nýbrž v pr. od rybníčku k pivovaru. —

Do zámku přístup jen se svolením správy. — Skalisko odděleno od předhradí hlubokou propastí, přes níž spouštěl se zvedací most; nyní je tu pevný most kamenný se sochami Sv. Floriana a Sv. Vavřince. Zámek, do něhož vstupujeme, byl r. 1859 přestavěn, při čemž mnohá starožitnost za své vzala; také původní brána, která nahrazena moderní gotickou, nad níž se znaky nynějších majitelů (z Aehrenthalu) spatřují. Branou dostaneme se na předhradí na první skále; zde v pr. zahrady, v l. stavení, vrátnice, konírna a byty. Při opravách jeho r. 1828 nalezeny ve zdi železné koule, jež nad branou jsou zazděny. V pozadí kamenný most přes roklí do zadního hradu (rokle s obou stran uzavřena hradbami se schody, po nichž rovněž z předhradí do hradu možno přejíti. Zadní hrad, do něhož vstupuje

Ze Skalního Města. (Zkamenělá kapela).

jeme brankou (z ní v pr. schody k obydlím panským), jest většinou rázu novějšího, neboť původní stavení r. 1710 i s archivem shořelo; stavení jeho se tří stran zavrtil podélné nádvoří, na němž spatřuje se nádržka, do které se voda z pramene Sousedy tlačí. (Bývalá studně jest překlenuta a nalézá se pod obydelnou částí.) Nejstarší část zámku je severní (v l. od brány) z časů Smířických ze 16. stol.: západní nese známky z minul. stol., jižní vystavěna jest slohem novogotickým. V jihových. části hradu v l. od věže nalézají se starobylé světnice klenuté a ve l. ká si ň se starobylými kamny ze 16. stol. (bývala větší,

však před nedávnými lety v menší předělána) a s podobiznami rodu Valdšteýského, které také na chodbách a v knihovně se nalézají (tuto věvoda Frydlandský); v podzemí této části nalézají se velké sklepy, jimiž nízkou chodbou sestoupiti lze až do t. zv. vězení panenského; za jižním křídlem, v němž bývala kaple, nalézá se zahrada, kde ještě na poč. min. století stávalo vězení t. zv. Peklo, místnost džbánovitá ve skále, jež r. 1825 byla překlenuta. Na západní straně hradu spatřuje se vysoká skála Prachovna, kde stávala pevná, hrubá věž k ochraně hradu, s níž za Valdšteýnů při slavnostech se střídalo. Dojemné místo je hruboskalský hřbitov.

Hrad Skála připomíná se v druhé pol. 14. stol. (1353 uvádí se tu Hynek z Valdšteýna), ač podle domněnky bylo prý tu již v 13. stol. sídlo Beneše Heřmanova. Zdá se, že potom (v 14. a 15. stol.) vládli tu pánové z Pardubic a Jan z Jenšteýna (1416), jisto je, že s Kostí a Troskami nabyli ji pak Zajícové z Hazemburka. 1469 dal ji oblěhati král Jiří a když padly i Trosky, poddal se Zajíc králi Jiřímu. Ku konci 15. stol. ujali Skálu bratři z Boskovic a po nich 1515 Zikmund

ze Smiřic; Albrecht Smiřický r. 1621 odsouzen všeho jmění a statky Smiřických ujal Albrecht z Valdšteýna, jako nejbližší příbuzný po matce své Maruše ze Smiřic. Poslední Smiřický přivezen z Hamburka do Bělé a převezen pak na zámek Skalský, kde až do smrti s opatrovníkem svým náležitě byl chován (1630) a rohfben v kostele Rovenském. František Adam z Valdšteýna prodal Skálu r. 1821 Janovi Leksovi, rytíři z Aehrentha-

Boskovic a po nich 1515 Zikmund, jehož potomek tu sídlí dosud. Na Prachovnu vystoupiti lze strmou stezkou proti kovárně. Je odtud překrásný pohled na Hr. Skálu s celým pozadím. Na hřbitov je 10 min. silnicí a cestkou v pr. odbočující. Hřbitov není zdí obehnan, nýbrž jen lesem vrouben. — Kdo přišel na Hr. Sk. od Valdšteýna, sestoupí dolů Myší dírou; když vyjde se z rokle pod Myší dírou, vyskytne se skvostný pohled na Hr. Skálu; viděti také tři otvory pod vězením panenským, jimiž prý Vojmíl vysvobodil milenkou svou Svatavu; dále sejdem na sedmihorskou silnici (nadejti možno si stezkou v levo) k rybníku, nad nimž nalézá se pramen „Souseda“, který také Hr. Sk. zásobuje; na místě, kde stezka ústí na silnici, spatřuje se malebná skála „Kapucín“; na cestě k ní nápis věští, že zde r. 1200 Beneš Heřmanov Sasíky porazil. S Kapucínou je krásný pohled zejména na Dračí Skály, Skálu Mariánskou a Skálu Sv. Prokopa (v ní umístěna socha Sv. Prokopa), ku kteréž přideme přímo silnicí; kolem ní ve skalách vytesány jsou různé obrazy; odtud v l. sváti nás stezka ku skále hraběte Adama Vratislava po 50 s:upních vystoupiti lze na vrchol k malě, ze skály vytesané polokouli; vrátivše se k silnici, dojdeme za několik minut do Sedmihorek.

11. Sedmihorky, lázně, přístupny nyní drahou přímo do stanice vlastní (doprava osob s obmezenou dopravou zavazadel) nebo povozem z nádraží Turnovského (vždy pohotově, $\frac{3}{4}$ hod. jízdy). Pěší turista volí značkovanou cestu dle č. 8. přes Valdšteýn nebo dle č. 9. k Podháji. (Další viz při trati Turnov-Jičín.)

12. Chlum, Skály Příhrázké, Kozlov a Mužský. Silnicí Sobotickou dle značek na Podháji (3½ km.).

Na ostrohu nad Podhájem (cepraotce Valdšteýnů. Na prostranné stou k více Vrchu) spatřují se předhradí nutno jíti z lesa, kde nesklepy starého, velmi rozsáhlého daleko nalézá se starodávna studně, hradu, druhdy asi většinou ze dřev přes příkop; stihneme nejdříve na va vystavěného. Hrad ten nazýval vyvýšené asi čtverhranné prostran- se nespíše Chlum nebo Chlumec, ství a z tohoto na nižší větší, za také Kozlov se mu říká a byl asi tímž vede několik schodů do pří- sidlem Zdeňka, nejbližšího potomka kopu, který předhradí od vlastního

hradu dělil. V příkopu tomto bývalo džbánovité vězení, jako spatřuje se na Valdštejně. Z příkopu vede několik schodů k zadnímu hradu, na jehož rozsáhlém prostřanství najdeme jen dva sklepy v pr., z nichž první býval snad kuchyň,

kousek dále za nimi skalku s výklenkem a třetí sklep, celý ve skále vytesaný; naproti němu v l. zasypaná jest ve skále vytesaná studně. Ve skalách spatřují se místy vřezy pro vrata a sruby.

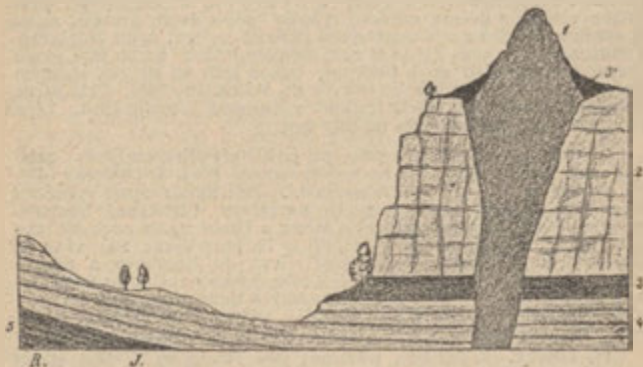
Kdo učinil tuto archeologicky zajímavou odbočku, vrátí se opět do Podháje a pokračuje dále ještě $1\frac{1}{2}$ km. na Všeň; odtud je krásná vyhl. do okolí Svijan, Sychrova, na Ještěd, na protější Příhrázské Skály s kupou Mužského. Značky vedou nás dále ke Žďáru; však po 1 km. nadejdeme si v l. cestu k Žehrovu, z něhož v pr. mezi dvěma většími a dvěma menšími rybníky podle dvora Arnoštic za $\frac{1}{2}$ h. stihneme Příhráz s malebnými skalami na sev. úpatí Mužského. Vrátili možno se přes Žďár k stan. Svijany-Podolí anebo lépe okolo dvora Arnoštic dáti se k Bellevue, odkud jako na str. 45. zpětným směrem přes Mužský a Valečov do Mnich. Hradiště. Celá partie vyžaduje (neodbočí-li se na Kozlov) z Turnova 7 hodin času. Lépe jest tento výlet podniknouti na celý den.

13. Vyskeř, ves malebně položená pod vrchem (425 m.), na jehož temeni stojí kaple sv. Anny, hod.). Pěší turista spojí vycházku dle pověsti na místě, kde vzplanul keř (viz — keř), aby osvětlena byla cesta dceri mladějovského rytíře, zbloudivší, když hledala pomoc pro svého obleženého otce. Odtud je krásná vyhlídka. Ve vsi je starý kostel Nanebevz. P. Marie. Do Vyskeře z Turnova možno jíti buď jako při č. 10. (přes Hrubou Skálu), nebo jeti silnicí přes Sedmihorky ($2\frac{1}{2}$ hod.). Pěší turista spojí vycházku s návštěvou Valdštiny, Skalního Města a Hrubé Skály aneb jde jako při č. 12. přes Všeň; zde však dá se v levo do Kacanova a údolím potoka Kacanovského do údolí Žehrovky a tímto do Vyskeře ($2\frac{1}{4}$ h.). Má-li pěší turista výletu náležitě užiti, učini jej však na celý den.

14. Trosky. Z Turnova přístupny jsou Trosky za $2\frac{1}{2}$ hod. silnicí a drahou přes dvory Kyselovsko, Valdštynsko, Nová Ves a Hořensko; za tímto mineme v l. Přaslavice, vlastně jen místo bývalé obce, obnovený chrám sv. Jiří, v němž pochováni jsou někteří Smiřičtí: v pr. je vyhl. na Sedmihorky; později spatříme v l. Radvanovice; v pr. Doubravice; minuvše ještě Hnanice a malou osadu Borek, stihneme již pod Troskami ves Ktovou; z Borku nutno jíti pěšky v pr. skrz Dlouhou Ves a z ní v l. na Trosky, z Ktové do Troskovic a vzhůru na Trosky. Do Ktové nebo na zast. Borek-Trosky, možno z Turnova také drahou i nemáme pak na Trosky než 30 min. — Jinak možno voliti cestu (jízdu) silnicí Jič. až k Hořensku, zde v pr. přes Sedmihorky na Hr. Skálu a mezi Prachovnou a jeskyní lásky v l. silnicí do Troskovic (s malebnými výhledy po celou cestu. Tak možno učiniti sem výlet polodenní. Celodenní výlet pěší jest lépe konati přes Valdštin a Hr. Skálu (na Trosky), zpět buď přes Ktovou do Turnova (zpět $2\frac{1}{2}$ hod.), nebo přes Vyskeř (zpětným směrem jako na str. 45.) do Svijan-Podolí (zpět 6 hod.).

Trosky jsou nejmalebnější, také nejpitvornější zřícenina hradu v sev. Čechách, již co do nepřístupnosti sotva která v okolních zemích se vyrovná. Z Troskovic vede k zříc. starodávná cesta okolo Báby k rozvalené hradbě, skrze niž jednoduchou hradbou vchází se na předhradí, kdež v pr. nalézá se zbytky vrátnice; podle nich návodním přicházíme k druhé bráně, proti níž hradby jsou otevřeny (snad se v těch místech nalézaly dřevěné přistavky). Branou tou skrze druhou zadní, ještě nyní 10 m. vysokou hradbu dostaneme se na dvorec zadního hradu, zde v l. stával palác, k němuž ze dna dvorce nebylo přístupu; spatřují se také všude odstavce, na nichž spočivaly pavlače, jež spojení sprostředkovaly, v pr. vystupuje z dvorce

skála, na níž stála věž Bába; přes zříceniny paláce v l. přijdeme pod druhou skálu s věží, Pannu; k snadnějšímu vystoupení na tuto zřízen zde nový přístavek pro schody bar. Aloisem Leksou z Aehrenthalu, jenž však zůstal po jeho smrti r. 1843 nedokončen. Na Pannu 57 m. vys. jen odvážlivci odhodlají se vystoupiti; býval k ní, dokud hrad stával, jediný přístup z vížky paláce; na Bábu 47 m. vys. lze snadněji, ač také obtížně vylézt; nejspíše vedly na ni původně schody dřevěné z nejhořeších hradeb. Zdá se, že z hradu vedla také podzemní chodba, jejíž zasypané ústí na východním boku hradiště se našlo. Na JV. pod samou Pannou spatřují se ještě stopy obrovského opěvnění vnějšího; říká se tomu místu maštale, protože se tam podkopy našly.

Geologický profil Trosk dle prof. dr. Friče. R. Rovensko. J. Silnice do Jičína. 1. Čedič, na němž stojí zříceniny. 2. Pískovec vrstev Chlomeckých. 3. Březenské jíly. 3'. Obal z jílu bakulitových. 4. Jizerské vrstvy.

Hrad zal. Čeňkem z Var-
temberka (1365—1393); jméno
převzaté od skal jest starší o pů-
vodu. Však již před smrtí zakla-
datele nalézal se v držení krále Vá-
clava, od něhož dostal se pánům
z Bergova. Z nich Ota z Ber-
gova, pověstný dobrodruh, byl
a nejzuřivějších protivníků kalicha a
jednal v té příčině i s markrabětem
Braniborským. R. 1424 prý Žižka
z té příčiny Trosky marně obléhal.
Roku 1439 zmocnili se Trosk po-
věstní škůdcové zemští Sof a s ve-
jekar a Bergova jali; ještě r. 1444
byly Tr. v rukou Šofových. Za jeho
následníka přešly Trosky na Jana
Zajíce z Hazmburka na Ko-
sti, odpůrce Jiříka Poděbradského
jenž jich 1469 dobyl. Od dědiců
pp. Zajců koupil Tr. r. 1497 Jan
ze Šelmberka (viz Ml Boleslav)
a hrad sdílel odtud i dále osudy
hradu Kostí, až roku 1599 prodán
Jindřichovi ze Smiřic na Skalách a
zůstal spojen s Hr. Skalou. Potom
ještě celé století hrad se udržel:
stál ještě za Valdštyna r. 1622, dle
náhledu Balbinova ještě roku 1681
sn dno se mohl opravit. — Z Tro-
sek je skvělá vyhl. — Vyobrazení
geologický profil vysvětluje dobře
charakter celé krajiny.

15. Česká Itálie. Za Hrubou Skalou k jihu utajena jsou půvabná
údolí lesnatá i skalnatá, která i za nejhrubší nepohody studených

Hrad Rotštýn. Dle fotogr. z alba Od. Kl. Č. T. v Turnově.

větrů jsou teplá a útulná. Četné rybníky dodávají jim zvláštní malebnosti. Nejpečnějším přístup je od zast. Borek-Trosky, kde dáme se k J. podle rozložitého rybníka Roketníku a v pr. silnici do stinného lesnatého údolí k rozc., zde v l. k J. Po $1\frac{1}{2}$ hod. odbočíme v pr. podle pot. k velkému ryb. Věžnickému a sledujeme jeho odpad až do údolí Lehovky. Zde vděčně sledujeme údolí v l. k Podseminskému a Nebakovskému ml. Odtud můžeme sledovati cestu dále na Trosky (dle značek) anebo vrátiti se zpět až k rybníku a od tohoto přímo k S. pěšinou údolní až na Nořov a zde v pr. silnici na Hrubou Skálu. Celá partie 4— $4\frac{1}{2}$ hod. Proviant s sebou.

16. Rotštýn. Pamětihodný skalní hrad pod Kozákovem. Cesta vede dle značek přes Hrušnici (viz č. 2.) podle Benátek (v pravo) přes Bělou (v l.), Chlomek (v pr.) přicházíme nad Stebénkou (v pr.) za osamělým hostincem k stavení, kde dle značky odbočíme v l. přes ves Chutnovku ku kraji bor. lesíka, odkud je pěkný výhled na Hr. Skálu a Vyskeř. Zde odbočíme v pr. mezi skalami lesem vzhůru na R. (1 hod.). Nebo možno za Bělou odbočiti přes Hrachovice, což je malá zacházka, jde se však více lesem. Třetí cestu viz níže pod čís. 17. přes Kl. Skály. Z vlastního hradu nemnoho zbývá. V mohutné skále, na níž stával, poutají dnes jen sklepy, v nichž v novější době i lidé bydlívali. Soutěskou ve skále na straně záp. vyléztí možno k prostřednímu oddělení hradu, rovněž ze sklepení sestávajícímu; dále vede vzhůru šest schodů ke brance a dalších sedm k bráně, dle které ve skále vytesané, dle kterých vyžděné. Nejvýše, kde stojí kříž, stávalo

nejspíše dřevěné stavení, takže není tu zřícenin. Vyléztí tam je spojeno s nebezpečím. — Pod hradem skrovný hostinec.

Hrad zřídil Vok, syn Jarosl. připomíná se Ješek z Rotštejnu, jehož manželka r. 1415 prodala jméno Rothenstein. Jeden ze synů jeho měl časté soudy s okol. pány, z Vařín, za jehož potomků hrad kteří mu za to také škodili; strýcové byl opuštěn. Spustl docela, když jeho Zdislav a Vok z Valdštejna spálili mu Rotštejn r. 1318. 1360-1412. — S vrchole překrásná vyhl.

17. Klokočské Skály s průchody (1¼ hod.), výlet, jež spojití možno na ½ dne s návštěvou Rotštyna, nebo na celý den s návštěvou Kozákova, nebo s návštěvou Kalicha a M. Skály.

Z Turnova značk. cestou k Hrušticí, však hned za kostelíkem dle orient. tabulky v l. na Karovsko a Mišinu, kde dáme se v pr. dolinou k průchodům Skal Klokočských, jež tvoří tu táhlý hřeben k JV. na Loktuš.

18. Zdenčina Skála (les Rohliny), výběžek hřeb. klokočského, a za kostelíkem v l. přes Karovsko a Mišinu; za touto odbočí se dle značek v l. na Zdenčinu Skálu (1 hod.).

Zbiroh. Ze Šimáčkových „Hradů a zámků“. Dle kresby Jana Prouška.

19. Zbiroh. Značk. cestou několika směry na zříceninu hradu někdy přepevného, jenž byv dávno již opuštěn, ukazuje dosud způsob původního sídla 15. věku. — a) Přes Rakousy (host., bo úvkové víno) k tunelu a podle tohoto vzhůru, při rozc. v pr. podle hospody ku zříc. 7 km. b) Podle Jizery jen k Betlémskému mlýnu (na gener. mapě chybně Bursa oznac.); zde v pr. přičně do Michovky (host.) a vsí v l. k zříc. 7 km. c) Dle č. 18. na Zdenčinu Skálu se sestupem k Betlémskému mlýnu a dál buď do Rakous jako při a) nebo přes Michovku jako při b). — d) Přes Farářství do Dolánek, pak po pr. bř. Jizery k železn. mostu a přívozem k tunelu, dále jako při a). — e) Jako při č. 17. do průchodů a těmito do Klokočí; zde od posl. stav. do Loučka a zde od host. v l. do Michov-

ky a dál jako při b). Nebo posléz f) jako při č. 16. na Rotštyn a odtud do Klokočí a dál jako při e). — Hrad měl tři oddělen.: přední na západě, kde byly patrně jen dřevěné stavby, po nichž není stopy, jen na severu jsou zbytky polokrouhlé bašty; prostřední čili hradní palác, k němuž asi po schodech se chodívalo a pod nímž sklepy dílem klenuté, dílem ve skále vytesané se nalézají; přístup ze sev. strany průloniem ve zdi; za tímto stavením dolů spadá zadní hrad s velkou věží, již lid kazatelnicí nazývá.

Kdy Zb. byl založen, není známo. V 14. stol. patřil Markvartovi z Vartemberka a na Kostl, jemuž pro loupeže v zemi byl dobyt a nejspíš s Rohozcem ke král. komoře připojen. Za časů husitských držel Zb. Ota z Bergova na Troskách. Když po

hus. válkách na některých hradech loupeživé posádky se držely, byl hrad sebravšími se pány r. 1442 dobyt a pobořen.

20. Mařá Skála. Vranov. (Viz níže drahou směr hlavní trati.) Z Turnova vedou na M. Sk. značkované cesty dvěma směry: a) Do údolí Jizery k Dolánkám (viz č. 7.) a dále nahoru silnicí do M. Sk. (1½ hod.). b) Jako při č. 19. na Zbiroh, odtud pak dále dolů po boku hory podle domků vsi Zbiroha do M. Sk. (2 hod.). Podrobnosti viz níže při hlavní trati.

21. Frýdštejn. Zříc., majetek Klubu Čes. Turistů s krásnou vyhl. Z Turnova značkovány cesty dvojím směrem: a) Přes Hr. Rohozec jako při č. 6.; odtud v l. silnicí k Rohozci, kde vyskytuje se v krajích našich vzácný plž *Helix ericetorum* a přes Jenšovice na Fr. (2 hod.); b) do údolí Jizery k Dolánkám jako při č. 7.; zde v l. přes údolí pot. Vazoveckého, v němž po několika min. stihneme umělý chov pstruhů ryb. spolku turnovského; později z údolí v l. až na Frýdštejn (1½ hod.). c) Drahou do Hodkovic. Od stanice 10 min. zpět podle tratě a v l. cestou do Bedččina (letní byt v čes. škole) a přes Sestroňovice na Frýdštejn (5¼ hod.). Podrobnosti viz dále při M. Skále.

22. Kopanina, rozhledna, již Kl. Č. Turistů v Turnově zřídil. Velkolepý rozhled. Přístup z Turnova jako při č. 21. na Frýdštejn, od něhož je rozhledna vzdálena ½ hod. Podrobnosti viz při M. Skále. — Vstupné 20 h. Školám při hromadných návštěvách výhody, jež ochotně sdělí na písemný dotaz předsednicí Kl. Č. T. v Turnově. Pod rozhl. hostinec; klíče k rozhl. má hostinský.

c) Výlety celodenní z Turnova.

Výlety polodenní uvedené pod čís. 10, 12, 13, 14, 20—22 radíme zařaditi si raději jako celodenní, neboť jen tak lze užiti plným douškem všech nabízejících se krás a požitků přírodních i prohlédnutí si s klidem historické a jiné památnosti.

Některé z nich dají se tak spojit v jedno, jako zejména čísla 9, 10 a 11; 9, 10 a 14; 16, 18 a 25; 19, 20, 21 a 22; 16, 17, 24, 20, 21 a 22.

Jinak jsou výlety celodenní velice usnadněny novou drahou turnovsko-jičínskou, kde zvláště v neděli četnější vlaky jezdí, takže část cesty do některé výchozí stanice směrem ke Skalnímu Městu a Prachovským Skalám lze si drahou přikrátkiti.

Viz ostatně v té příčině cestovní rozvrh na str. 19. a trať I. b) níže. Kromě těchto výletů ještě zvlášť tyto celodenní doporučuji.

23. Kosť. Zachovalý hrad u So-Nebo drahou do Ktové a odtud botky. Ať již povezeme, ať pěšky přes Troskovice a Podsemínský (3 hod.) volíme cestu přes Všeň a mlýn 2½ hod. (viz str. 63). Po Žehrov k Bellevue (viz čís. 12.) a drobnosti viz trať III. a. odtud dále ke Kostí (viz str. 42.).

24. Kalich; divoká skalnatá krajina mezi Zbirohem, M. Skalou, Sokolem a Besedicemi, v jejímž centru hledali útočiště čeští bratři po

po bitvě bělohorské. Místo, jež těžko naléztí jest, nesledují-li se bedlivě značky nebo nepřiběře průvodce. Cestu navrhuje dvojí: a) Přes Rotštýn jako při č. 16; s hradu do údolí ke Kozákovu a od hostince v l. do Klokoči; zde v l. lze se podívatí do skalního průchodu (cesta k Turnovu); v pr. cesta na Kozákov, z níž uhneme hned v l. a při prvním rozcestí dáme se výslunnou cestou k Zad. Loučkám. Cesta poskytuje pěkné výhledy na Klokočské Skály a Kozákov, v l. do krajiny na S. od Turnova, kde vynikají Jenšovice se svým kostelem. Zad. Loučkami projdeme podle školy i zde silnicí v pr., však hnedle v l. okolo kříže mezi topoly k Besedicům;

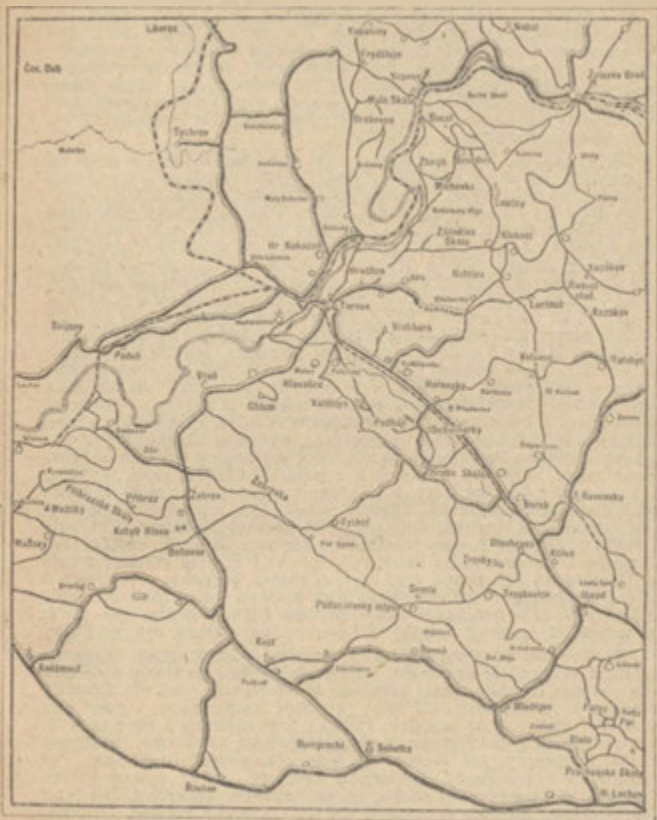

Klokočské skály s denudačním pásmem pískovým.
Vyobr. z Hospodář. Slov. Naučného.

i tu jdeme výslunně, však otvírá se nám rozhled stále širší a přehlédneme celé Hruboskalsko od Mužského až k Troskám a pod Kozákov s vynikajícím vrcholem u Vyskře. Besedicemi dáme se vzhůru v levo k osadě na Rovni (v čísle 41. bydlí Jan Vele, jenž ochotně „Kalichem“ provede); kdo nežádá si průvodu, dá se hned u první chalupy (dle značek v l. do lesa, lesní cestou mezi balvany několik minut, až v pr. v lese objeví se malá skalní turně, jako z kamenů uměle složená; pod touto stihneme skalní průchod, jímž za chvíli pronikneme ke „Kalichu“. Na skalisku vytesán tu kalich s letop. 1635. Moravan Jindř. Eras. Vlasák připsal veršem :

Vítám tebe v citu rozzechvění
místo a tu sloji tvoji,
jež před věky v krutém utrpení
skryla bratry pod obojí.

Zde skrývali se také pronásledováni protestanté, zde zárodky své vzaly selské bouře. Roku 1625 rozšířilo se odtud vzbouření, jehož služebnictvem od rozzuřeného lidu

Turistické cesty v okolí Turnova.

v pravém slova smyslu rozsekán likráte až do roku 1668, kdy vzbou- a hlavy zabíjených vystrčeny na tyč- ienci měšťany turnovskými u Hruš- kách z oken spustošeného zámku. tice byli poraženi. Od té doby „u Bouře takové opakovaly se něko- Kalicha“ bylo mrtvo.

b) Druhá cesta ke Kalichu přes Michovku a sice značk. cestou údolím Jizery ke Zbirohu a tu buď již Pod Loučkama v pr. do Michovky, nebo až ze Zbirohu do Michovky, odtud pak krásným údolím k Besediciu a lesní cestou vzhůru k Rovní, kdež stihneme v l. odb. ke Kalichu. — Oba směry možno spojit v okružní výlet aneb: vrátiti se od Kalicha k Rovní a zde dáti se buď k Z. (v l.) lesní cestou a později serpentinou k Malé Skále, aneb k S na vrch Sokol (559), nad jehož zalesněné svahy zvedá se „Hodanská Skála“, poskytující pěkný výhled na bizarní útes „Suché Skály“, jímž končí tu výběžek Kozákova s Korycanskými pískovci. Na druhém (pr.) břehu Jizery vidíme jich pokračování ve hřbetu, na němž stojí Vranov: tvořilo toto skály druhdy asi souvislý hřbet, jímž Jizera průtok si prorazila. S vrchole Sokola pěšinkami k M. Skále.

25. Kozákov. Vrch melafýrový (743 m.) (geol. složení a profil viz na str. 71.), na němž postavena bude mohyla Riegrova (přímo 3 hod.). Tio im směrem: a) jako při č. 17. přes Klokočské Skály průchodem do Klokoči, zde rovně dolů a v pr. dle značek přes Vesce na Prackov a Kozákov (12 km.); b) jako při čís. 16. k Rotštýnu až k odbočce na Chutnovku, však zde rovně dál do Loktuše a v stejném směru dále k Radostné Studánce; c) do starobyklé městyse Rovenska drahou nebo silnicí (po případě povelzem 1 hod.); odtud do Žernova (se zámečkem) a za ním v l. do Tatrobit; dál jako na str. 70. č. 13. k Radostné Studánce s kapl. Matky B., jejíž vodě přikládá se moc léčivá. Nedaleko odtud vypíná se Drábovna s vytesaným sklepem, jenž býval útlukem loupežníků. Na Kozákově dal Karel IV. otevřiti čtyři lomy na jaspisy, acháty a chalcedony, jež pak v Rovensku vybroušeny na Karlštejn byly dodány. Podle značek k vrcholi, odkudž je skvělá vyhlídka na poříčí Jizery s Libuňkou a Hruboskalskem, v němž vystupují v pozadí Mužský; blíže Hrubá Skála a Valdštýn, Vyskeř a Trosky, k JV. Rovensko a za ním Prachovské Skály, Veliš u Jičina, v l. Tábor u Lomnice s rozhl., dále v l. Kumburk a v pozadí Zvičína s kaplí, k SV. a S. Krkonoše a Jizerské Hory, k Z. vrcholy Středohoří, z nichž zejména vynikají Ralsko, Milešovka, Bezděz, Sedlo a Říp, v popředí Turnovsko a Maloskalsko s Hruštíci, Rotštýnem, Klokočskými Skalami, Kalichem a Suchým Skalím u paty Kozákova. Sestup: a) značk. cestou přes Komárov a Kuchelnou do Semil (1½ h.); b) k S. přes Prackov a dolů na Dluhý a do Žel. Brodu (1¾ h.); c) zpět k Turnovu přes Vesce a Klokoč a skalním průchodem nebo přes Rotštýn; d) k Malé Skále dle značek k S. přes Prackov a Vesce zpět do Klokoči a dále jako při č. 24. na str. 67. přes Z. Loučky a Besedice ke Kalichu a k M. Skále.

26. Rovensko; výlet zajímavý polohou i starobylostí a kamenárským průmyslem Rovenska. Buď drahou přímo do stanic Rovenska nebo údolím Libuňky silnicí Jičínskou až ke Ktové, před níž odbočuje silnice v l. do Rovenska (12 km.), malebně rozloženého v údolí i na svazích; čásť v l. na svazích Fialníka jest nejstarší a zove se Týn. Nachází se tu gotický chrám k původní gotické kapli nyn. presbyteru r. 1571 přistavěný, got. klenba lodi byla však později rozebrána; Týn proslulý je svými zvony, jež nejsou zavěšeny, nýbrž srdcem vzhůru vztýčeny a podepřeny a rozhupují se šlapáním do kruhu, při čemž zadrhováním menších dociluje se určitého tempa s většími. Zvonění takové má zvláštní půvab a charakter; říkávalo se mu také rebelantské a bývalo od vrchností zakazováno. Podobně zvonívalo se také v Práslavicích a na Hruštíci. Nalézá se tu dále krásný náhrobek Jindřicha Smiřického ze Smiřic (1569), cínová křtitelnice z r. 1572. Průmysl kamenárský, jenž druhdy hlavně hleděl si leštění achátů, jaspisů a chalcedonů a vyrábění i leštění komposice (si tiny skelné) k napodobení drahokamů, nyní po výtce zabývá se granátem českým neb tyrolským a tvrdými drahokamy. Kdo použil dráhy, může z Roven-

ska snadno přes Kozákov vrátiti se do Turnova. Host. v Rovensku; Radnice, Čes. koruna (st. Kl. Č. T., Č. U. J. V.). Modrá hvězda.

Z Rovenska k S. vede silnice k JV, do Lomnice (13 $\frac{1}{4}$ km.). Přes Lomnická k Žernovu na úpatí Ktovou vede k JV. silnice do Jičina (14 km., pošta). Do Jičina pěšky porfýr; za Žernovem možno dále polní cestou přes Lhotu Semínskou v l. přes Tatobity na vrchol Kozákova; silnice za Žernovem zatáčí do Čimyše a silnici do Jičina (12 km.). — Podle Týna přijdeme za $\frac{1}{2}$ hod. na výšinu na Blatce, odtud se přes Žlábek k vých. a dělí se: naskytuje se pěkná vyhl. do širokého okolí.

27. Prachovské Skály a Jičín. Do Jič. vede nás údolím Libuňky rovná silnice (viz čís. 10. na str. 53.) přes Ktovou, Hruboskalský Oujezd, Čimyš, Libuň a Knižnici (23 km.). Lepší spojení sprostředkuje nová dráha, která umožňuje dojeti do Libuň nebo Jinolic a odtud dáti se do Prachovských Skal. Pěší turista, jenž chce spojití nejvíce památností krajiny, věnuje výletu $\frac{1}{2}$ —2 dny a volí cestu přes Valdštýn a Hr. Skálu a odtud buď přes Výseň do údolí Žehrovky a thmto do Mladějova (22 km.), nebo z Hr. Sk. na Trosky a přes Křenov k Dol. Mlýnu, na Žehrovku a do Mladějova (20 km.), kde volí nocleh. Z Ml. pak přes Lovce a Záměstí k hradu Pařezu a odtud Skalami Prachovskými do Jičina (viz trať III.). — Kdo použije povozu, nechť vede jen do Oujezda (13 km.) a dá se odtud k J. pol. cestou (4 km.) přes Libuňec do Pař. Lhoty a dál jako na str. 73. — Také možno od Trosek znač. cestou přímo k Pařezu.

28. Hora Tábor přístupna je drahou přes Libuň do Kejí nebo Cidlíny. Sestup do Lomnice a drahou zpět.

29. Drahou do Želez. Brodu, můžeme použití nové Riegrovy stezky ku krásné partii údolím Jizery k Semilům a drahou opět zpět. Viz níže Turnov a Železný Brod.

30. Hřebenovou partii po Ještědě možno z Turnova snadno podniknouti drahou do Hodkovic a odtud dále dle dílu XVI. Nejsnazší výlet pouze na vrchol Ještědu buď drahou do Heinersdorfu nebo až do Liberce, odtud výstup (viz díl XVI.)

Výlety z Turnova na Bezděz a jiné partie Středohoří viz v díle IX. (České Středohoří), kromě výletů na Ještěd, další výlety na Ojvín, Hochwald, Luž atd. v díle XVI. (Lužické Hory a Ještěd).

Ib. Turnov—Jičín.

Dráha turnovsko-jičínská objíždí město obloukem přes Jizeru do zastávky Turnov město i sleduje odtud údolí Libuňky k jihovýchodu s výhledem v pravo na Hruboskalsko; vidíme na chvíli v pr. Hlavatici, pak Pelešany i kapli na Valdštejně, a podle několika dvorců při silnici jičínské (Kyselovsko, Valdštýnsko a Nov. Ves) stihneme nedaleko dvoru Hořenska a kostela Přaslavického stanici

Sedmihorky pro lázně Sedmihorky s Podhájím a Hrubou Skálou.

Sedmihorky, lázně klimatické a vodoléčebný ústav pro léčbu studenou vodou, zal. r. 1840 dr. Šlechtou. 370 m., 11 pramenů 5·2—7·2" R teplých.

Lázně jehličnaté, solné, sirné, sladové, jodové, slatinné, aromatické, parní, vzduchové, faradogalvanické. Léčba masáží, elektřinou a tělocvikem.

Indikace: Blednička, chudokrevnost, choroby nervstva, neurasthenie, hysterie, tabes, trudnomyslnost, morfinism, alkoholism, skrofulo a, rhachitis, rheumatismus, pakostnice, asthma, katarrhy ústř. močového, katarrhy plicní, dyspepsie, choroby žaludku, jater, ztlučení atd.

Býty od 12—24 K týdně, další lůžko 5 K týdně, v sedmi lž. domech. V květnu a v září levněji. Strava dle lék. předpisů s celým opatřením 30—80 K týdně. Snídaně

o 1½, oběd od 1. hod., večere o 7. hod.

Lázně 7 K týdně, posluha 4 K týdně. Obyč. koupel 1·20 K. Taxu lž. 4 8 K platí, kdo zdrží se déle sedmi dnův.

Pro turisty zvláštní restaurace. Obědy pro větší společnosti přechodné nutno v čas objednat.

Blízký pensionát Pítrův v Podhájí (5 min. viz str. 53.) a Šteklův na Hrubé Skále (20 min. str. 56.).

Výlety ze Sedmihorek.

Lázeňským hostům připojuji tu stručný ukazatel k výletům ze Sedmihorek s odkazy na partie vylíčené v soustavě výletů turnovských.

1. **Valdštejn.** Přes Podhájí zpětným směrem dle čís. 8. a 9. (¾ hod.) na str. 56.
2. **Hlavatice.** Přes Podhájí a Mašov zpětným směrem dle č. 9. (1 hod.) na str. 56.
3. **Hrubá Skála.** Buď přímo silnicí a zpět Myší dírou jako při č. 10. nebo obráceně. (1½ hod.)
4. **Turnov:** buď silnicí jako při č. 10. str. 53. (zpětným směrem) nebo přes Podhájí přímo jako č. 9. (str. 56.), nebo přes Hrubou Skálu a Valdštejn jako při č. 10. a 8. zpětným směrem (str. 56.), po případě drahou.
5. **Vrchhůra.** Silnicí ke dvoru Kyselovsku a v pr. na Vrchhůru, viz č. 3. (1 hod.) str. 52.
6. **Vyskeř.** Silnicí přes Hr. Skálu 1¼ hod. Odtud po přepadě na Trosky a s těchto zpět přes Ktovou. (5½ hod.) Zkráceně z Ktové drahou zpět.
7. **Trosky.** Buď přes Hr. Skálu a silnicí až do Troskovic a zpět přes Ktovou nebo obráceně (4 hod.) s použitím dráhy mezi Sedmihorkami a Ktovou.
8. **Rovensko.** Silnicí Jičínskou ke Ktové, před touto v l. do Rovenska. Další viz pod č. 26. str. 66.; nebo drahou až do stanice Rovenska a dál dle str. 68.
9. **Mužský a Vařečov.** Přes Vyškeř do údolí Žehrovky a tímto na Bellevue a zpětným směrem dále jako str. 60. Na Mužský a Vařečov.
10. **Košť.** Jako při č. 9 ku Bellevue, zde však silnicí v l. na Košť.
11. **Hr. Rohozec, Zbiroh, Hruštice, Malá Skála, Frýdštejn, Kopanina** atd. přes Turnov (viz směr výletů turnovských).
12. **Rotštýn.** Silnicí k Hořensku a dál přes Karlovice k Volavči (viz výl. ke Kozákovu); u Volavče v l. k S. po hřebeni na Loktuš a Rotštýn (další viz na str. 63.)
13. **Kozákov.** (Viz profil.) Silnicí k Hořensku, odtud po olní cestou

mírně vzhůru (v pravo Přaslavice, str. 68) ke Karlovicům kde vystupuje zbytek hruboskalských pískovců, druhdy patrně s Hrub. Skálou souvisevších; ostřeji do vrchu k Volavci (4½ km.), kde v úvozu naléztí lze zkameněliny hlubších pískovců jizerských vrs.ev, které skládají příkrý sráz, k němuž podle školy přijdeme. Pěšinou sestoupíme k silnici, kde v příkopě stihneme

stopy ještě hlubších vrstev bělohorských (šedé sliny s lasturkou *Terebratulina gracilis*). Odtud na příkrý kopec k Tatobitům (v prostřed vši starobná lípa, jejíž stáří pácí se na 1000 let, obvod kmene jejího má 17 m.). Svah tatobitský skládá se již z pískovců korycanských, v nichž nalézá se tu v lomu u Radostné Studánky často lastura *Pecten aequico-*

Profil mezi Sedmihorkami a Kozákovem dle prof. dr. Friče. Schematicky, silně zkrácený. V. Vyskeř. H. r. Hrubá Skála. Vr. Sedmihorky. S. Silnice z Turnova do Jičína. H. Hořensko. C. Cihelna nad Hoř. K. r. Karlovice. VI. Volavec. T. Tatobity. R. Radostná Studánka. — 1. Čedič. 2. Pískovec hruboskalský (Chlomecké vr.) 3. Březenské vrstvy. 4. Jizeiské vrstvy. 5. Bělohorské vrstvy. 6. Pískovce korycanské. 7. Perucké vr. se slabými sloji uhlí. 8. Permský útvar. 9. Porfýr. 10. Melafýr. 11. Čedič olivinový.

sta tu s. Tytéž vrstvy tvoří dále 14. Suché Skály (proti Malé Skále) a odkryty jsou i u Vesce nedaleko skal Klokočských. Pod těmito pískovci korycanskými skryty jsou perucké vrstvy se slabými ložemi uhlí, což také již zavdalo podnět k neúspěšnému dolování. Kdybychom šli skrze Tatobity k V., zastihli bychom za vsí již okraj útvaru permského. Dáme však se v l. k S. po korycanských pískovcích k Radostné Studánce a v pr. na vrchol složený z melafýru, v němž uloženy jsou pecky achátu a žíly jaspisové. Na vých. patě Kozákova vystupuje také porfýr a čedič. Další viz str. 66. Nebo jdeme na Kozákov přes Rovensko (až sem drahou) dle str. 68. zpět naznačenou cestou přes Tatobity.

Prachovské Skály buď pěšky přes Hrubou Skálu a Mladějov dle č. 27. na str. 69. a zpět drahou z Libuně nebo Jinolic, nebo drahou do Ktové a na Trosky, s Troskem znač. cestou k Pařezu a skalami do H. Lochova; odtud (pensionát společenstva, omnibus 40 h) do Jičína a drahou zpět, aneb drahou až do Libuně nebo Jinolic (viz níže str. 73.) a omnibusem od pensionátu v Hor. Lochově do Jičína, odkudž drahou zpět. Také možno jeti drahou až do Jičína, odtud omnibusem do Lochova a Prachovskými Skalami zpět přes Mladějov a Hrubou Skálu nebo přes Trosky a Ktovou nebo Borek-Trosky (17 km.).

15. Přes Libuň drahou do Keji nebo Cidl. ny, odkudž je pohodlný vý-

- stup na horu Tábor (rozhl.) sestup do Lomnice a drahou zpět.
16. Jičín. Výlet drahou k návštěvě Jičína s nejbližším okolím (viz trať II a III.).
17. Česká Itálie. Vzhůru na Hrubou Skálu a silnicí Vyskeřskou k Nouzovu, kde odbočíme v l. údolím kryb. Věžnickému apodle jeho odtoku až do údolí Žehrovky a v l. k mlýnu Podse-

minskému a Nebakovskému. (2 hod.) Zpět k ryb. Věžnickému a v pr. podle něho k Želejovu, jež obejdeme v l. údolím a na silnici, jež vede k S., za 40 min. rozc., buď v l. na Hrubou Skálu nebo v pr. pěknou partií k Roketnickému rybníku a k zast. Borek-Trosky (rovněž 2 hod.). Také obráceně. Proviant s sebou. Útulná údolí i za nepohody příjemná.

Po krátké jízdě 6 min. stihneme za Sedmihorkami poblíž Doubravic (v pr.) stanici

Hrubou Skálu nedaleko Radvanovic (v levo). Přes Libuňku od stanice silnicí přímo 25 minut. Další viz na str. 56. Pensionát Šteklův. V něm stud. nocleh. Výlety odtud jako ze Sedmihorek (str. 70.) a zpětné pochody dle č. 10, na str. 56.

Dráha vede nás stále v původním směru krajinou stále malebnější podle Hnanic a stane po dalších 6 min. v zastávce

Borek Trosky (u osady Borku, krásný pohled v pr. na Trosky). Odtud vede silnice přes Libuňku vzhůru obloukem (při rozcestí v l.) do Troskovic pod Troskami (5 km.). Pěší turista, jenž tu chce vystoupiti, dá se z této silnice hned v Borku v levo přes Libuňku, pak kousek podle této v levo a vzhůru přes přítok její k domkům Dlouhé Vsi, za nimiž v pravo znač. cesta obtáčí Trosky vzhůru (viz str. 61.). Blíže ještě i pohodlněji jde se na Trosky z nejbližší, drahou jen 5 min. vzdálené zastávky

Ktové; 10 min. od této leží ves Ktová, v dolině na stoku Libuňky s Veselkou. Vlídne Ls. s výlet. host. Fr. Vávry pod Troskami (stanice cyklistů a turistů, letní byty, strava, povozy, průvodčí atd.). Na Trosky (viz str. 61.) vystoupiti lze odtud za 20 min. Odtud podniknouti lze s prospěchem dva větší výlety:

**** 1. Kosť.** Po ní cestou k J. údolím na Kosť celkem 2½ hod.) na silnici a touto v pravo do Troskovic. Další viz na str. 106. Ovšem lze ny skovic a v přímém směru dále ni jeti také drahou až do Libuň a ještě 2 km. do dvora Semína, kde vlastní silnice končí. V téměř směru odtud drahou do stanice Libošovice-Kosť, nebo aspoň touto drahou se vrátiti

****2. Prachovské Skály.** Jako při č. 1. cestou k jihu na silnici ke Troskovicům; jen 5 minut a do Libošovic a odtud v pravo hned v l. cestou k J. a při rozcestí

v pr. do údolí Žehrovky k Dol. Mlýnu, odkudž v l. do Mladějova (1 hod.): odtud dále silnicí přes Záměstí k Blatům nebo k Maršovu a v levo do Skal podle Ervínova Hradu do pa tie Na Vodách, odkudž značená cesta přes Vodopád (Pelškův Most) dovede nás k restauraci a dle vůle odtud dále až ven k Lochovu. — Možno však také od Ervínova Hradu voliti cestu značenou k jihu do Čmelíkovy Rokle, touto dáti se v l. na Hustáč a k Fortně i pensionátu Lochovskému, odkudž vrátíme se Fortnou k S. Zelenou Rok í podle rest. k Vodopádu a partíí na vodách pod Hrádkem a buď do Lhoty nebo podle hradu Pařezu na Hrdoňovice, Ujezd pod Troskami a Ktovou. (Celý výlet 4-5 hod.). —

Za Ktovou uchyluje se dráha od původního směru obloukem k S. do krajiny jednotvárnější a stihne za 7 min. stanici

Rovensko (viz stránku 68.), dobré východiště výletu na Kozákov, odkudž obloukem přes zast. Jivany-Holenice vrací se zas k jihu do původního směru u stanice

Libuň, památné jako působiště Jungmannova současníka Ant. Marka, jemuž zde jednota Markova na starém hřbitově u kostela, proměněném v sad, postavila pomník. Rodiště dra Paříka. Dobrý host. u Prach. Skal. Za protireformace byl tu rovenskými ubit jezovita Matyáš Burnatius r. 1627. Nejlepší východiště od severu do

Skal Prachovských přes Lhoty Pařezskou Z Libuně zřízena tím směrem nová cesta od nádraží, do Lahole, odkudž již v pr. neb v nebo jdeme silničkou podle hřbitova a za tímto hned u pomníků vojenských v l. výslunnou cestou do Lhoty Pařezské aneb silničkou dále až do Libuně, kdež dáme se v l. k J. lesnatou roklí do Lhoty. Hned z kraje dobrý host: od tohoto v pr. za několik minut stihneme hrad Pařez (viz str. 102.) a znač. cestou k restauraci v Prach. Skalách i k Troskám. Nebo vsí k jihu a přímo na cestu značenou k restauraci nebo do Lahole, odkudž již v pr. neb v l. stihneme značené cesty; v pravo na hrad Pařez, do Laholí, na Vody pod Hrádkem, k Vodopádu a skalami do H. Lochova (k pensionátu) nebo v l. na Zadní Točenici a Císařskou u Chodbu nebo Hlaholskou Vyhlídku. (Viz blíže str. 99). —

Libuň je nyní křižovatka trati, jež z Ml. Boleslavi vede přes Košť, rozhraním Skal Prachovských a Hruboskalska u Mladějova a přes Libuň pod Tábor do Lomnice n. Pop. a do St. Paky (viz trať IIIb).

Za Libuní krajina se do plochy rozšiřuje a malebné partie ustupují do pozadí. Po 7 min. stihneme u Knižnice a Jinolic zast.

Jinolice, dobré východiště do

Skal Prachovských buď přes Brada (viz str. 99.)

nebo Pařez. Kdo chce přes Pařez, lépe učiní tak z Libuně.

Za Jinolicemi opouští dráha dosavadní směr silnice turnovsko-jičínské a krajinou opět zajímavější překročuje rozvodí pramenů Cidliny k stanici

Železnici. Město, jež, jak svědčí způsob založení, jest prastarou osadou čes., druhdy opevněnou. Na homolovitém vrcholu Těšíně stával **Železný Hrad** (Isenberg r. 1343), po němž jen val a příkop již mělký pozůstaly, a jenž podobně byl založen jako Veliš. Jako nejstarší držitel připomíná se Ratibor ze Železnice, jenž r. 1318 mnohé vesnice v okolí poplenil. V městě nově zřízené slatinné lázně s lz. hotelem.

Dráha obrací odtud k j. k **Valdicům**, kdež spatříme státní trestnici **Kartouzy**, někdejší klášter kartusianský s krásným, nyní nepřístupným kostelem sv. Josefa, kdež až do roku 1785 spočívaly ostatky vévody frýdlantského, potom do Mnich. Hradiště přenesené. Klášter zanikl r. 1782 a po zrušení trestnice Špilberské v Brně proměněn v trestnici. Přístup jen mužům s povolením stát. návl. v Jičíně. Za Valdicemi stihneme pak po 7 min. projedše Libosadem město

Jičín. (Viz str. 86.) —

Ia. (Pokrač.) Turnov—Železný Brod.

V Turnově přestoupivše na trať Liberecko-Josefovskou, zajiždíme k sv. dále údolím Jizery pod Hrub. Rohozcem (v l.) s vyhl. na Turnov a Farářství s novým Turnovem (v pr.), Dolánkami a podle vsi Bukoviny (v levo) (v pravo Rohliny se Zděninou Skálou) k Loužku, kdež překročujeme na l. břeh Jizery po mostě Schiffkornovy soustavy 200 m. dlouhém k **Rakousům**. Zde mlýnář Prach, otec záhy zesnulého a nadaného přírodozpytce J. Pracha, první v Čechách návodem prof. Dr. Friče vychovával lososy a do Jizery vypouštěl. Hned za Rakousy vstupuje trať do tunelu, jenž proráží výběžek vrchu, na kterém stojí hrad **Zbiroh** (viz str. 64.). Za tunelem objevuje se zrakům utěšené, ze všech stran lesnaté údolí Jizery (v l. svahy Drábovny, v pr. svahy vrchu Sokol), v němž za krátko objeví se stanice

Vranov. Ze Šimáčkových „Hradů a zámků“. Dle kresby
K. Liebschera.

Malá Skála s velkolepým pozadím hradu Vranova a zřícenin Frýdštejna. Utěšené a oblíbené Ls. Výcho-
diště několika zvláště pěkných výletů. Stanice Kl. Č. T.
v host. Langově u nádraží a v dobré restauraci, host.
na Labi a Zámecký (letní byty) na druhém břehu.
Vystoupivše z nádraží nalézáme se v obci Vranově;
přejdeme po mostě na pravý břeh, abychom podle re-
staurace na Labi stihli za 10 minut k Malé Skále a
k zámku s pivovarem. Na rohu u restaurace na Labi
(vlastně na Lábu, dle osady kousek dále za Vrano-
vem ležící) tabule s upozorněním ve příčině klíčů k Vra-
novu. Odbočivše v levo stihneme po dvou minutách
pěšinku v pravo vedoucí k obch. zahradnictví Karla
Krušky (parcelováno na villy), jenž má klíče ke
hradu a pantheonu, na který vede z jeho zahrady vzhů-
ru nová, dle i schody opatřená cesta. Vstupné není
ustanoveno, však za průvod platí se přiměřené zpro-

pitné (při větších společnostech přes 10 osob za osobu 20 h, při menších 40 h, jednotlivci 1 korunu); klíčník poskytne také občerstvení. Stará cesta, jež vedla lesem ze sev. strany, nyní k cíli nevede, neboť branka jest uzavřena.

Hrad Vranov, sídlo pánů Skalických, stojí na ostrém hřebenu, jež je pokračováním korycanských pískovců Suchého Skálu, jež na protějším břehu Jizery se zdvihá. Hrad jež jmenoval se prvotně Skála, později také Skály, byl patrně starého původu a ztroskotán asi v dobách husitských, načež postaven byl asi v 15. stol. hrad nový. R. 1425 Heník z Valdštejna prvně se píše sezením na Vranově. 1538 koupil jej Jan z Vartemberku na Zvlřeticích, nejv. purkrabí král. Čes., od kteréhož času sdílel hrad dějiny s příkoupným k němu Hr. Rohozcem viz str. 53) až do roku 1802, kdy

koupil jej od hr. Desfoursa Zachař Römisch, vyučený punčochář z Mikulášovic, jež vlastní práci zbohatnul. Týž jal se prováděti po svém způsobu restauraci hradu, zakládal háje a parky, obnovil bývalou hradní kapli v podobě nynějšího letohrádku, založil zámecký hřbitov a v hradě i obvodu jeho t zv. pantheon, mnohými nemístně vynášený, jímž pohřbchu archaeologicky zajímavá část hradu pozbyla svého charakteru. Römisch i jeho dědicové zemřeli bezdětní i prodána pak M. Sk. nynějšímu majit. tar. Oppenheimerovi.

Vystoupivše po serpentinové cestě a schodišti ze zahrady Kruškovy na Vranov vstoupíme přímo do letohrádku, bývalé kaple, dosud v souterrainu zachované (jsou v ní na stěnách podoby majitelů M. Sk. a dvěře vedou na balkon, odkudž je krásná vyhlídka na Jizeru, Zbiroh a Drábovnu). Nad kapli r 1826 přistavený svršek má dva pokojíky s kuchyní: v pokoji poprsí Františka I a cíš. Karolína a ve stropě podoby Beneše Heřmanova, K. Skréty, Aeneáše Sylvia, Boh z Lobkovic, Prokofia, Jarosl. ze Šternberka, Lichtensteina atd.; ve výklencích uzavřených starožitnosti na Vranově nalezené. Z letohrádku vystoupíme na parkán bývalého předhradí, stromky a křovinami osázený, do něhož s pravé strany vede branka. kudy byl starší vchod podle studně a dvou sklepů na vnější straně se nalézajících; na konci parkánu malý sklep, nad nímž zděnou brankou vystoupíme v l. na taras (vyhl.) a v pr. po několika schodech do skalní rozsedliny, v níž Römisch zřídil svatyni, posvěcenou vítězství spoj. vojsk u Lipska r. 1814; odtud po schodech podle hradeb, kde asi byl původní nejstarší vchod do vlastního hradu, vystoupíme ke sklepu, jež za konci se považuje; nad tímto sklepem nalézá se druhý se stílnami, patrně hlídka stráže hradní, kterou svrchu kryje ohražený taras, s pěknou vyhl. k M. Sk. a Bzí; v l od tohoto tarasu nalézáme jiný sklep, nad nímž spatřujeme zbytky zdi paláce hradního; s jeho nejvyššího bodu, skalní věže, na níž vedou schody, opět pěkná vyhl.; sestoupivše poněkud níže, dostaneme se na úzkou skalní galerii při jižní straně; (v pravo mezi skalami památník Jiřího Poděbrada, kousek dále v l. pam. Karla IV.); na konci mal. pohled k Frýdštejnu a schody ke kříži, jež korunuje nejvyšší bod s vyhl. v celém okruhu; toutéž galerií nutno se vrátiti i sestoupíme do strážnice na jižní straně, která bývala prý také po opuštění hradu poustevnou — (proti ní je výklenek skalní s oltářem); úzkou skalní průlinou odtud dolů a opět vzhůru vystoupíme na terasu svatyně lipské bitvy a sestoupíme na parkán předhradí, kde dáme si otevřiti bývalý vchod a vystoupíme do příjemného stínu lesa na severní straně k studni a sklepům. Odtud v l. vede cesta k zevnímu pantheonu. Koho věc zajímá nebo kdo chce tudy jiti k Frýdštejnu, může takto pokračovati:

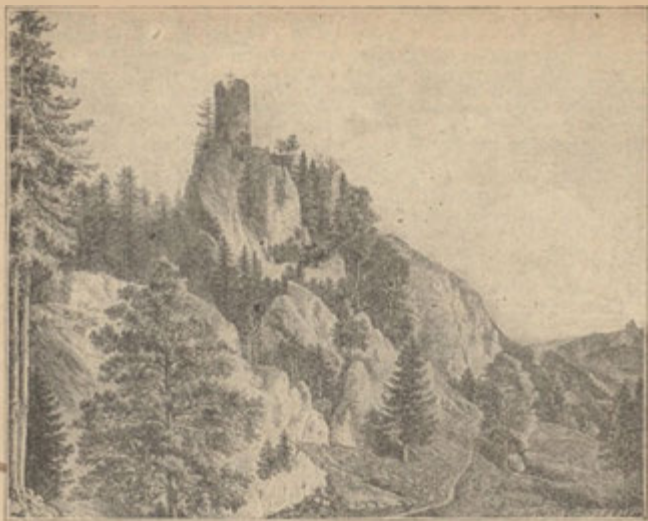
a) Dáme-li se pěšinkou výše ke stráni se přimykající, přijdeme nejprve k jeskyním: Komoly (dcery krále ostrovů arkadských, milenky Fingalovy) a Ossiana; za nimiž následují pomníky Jaroslava ze Šternberka a Mikul. hrab. Zrinského, od nichž nedaleko nalézá se pomník „pohostinství“, odtud přijdeme po chvíli pod skalní věž, na niž jsme dříve z hradního paláce vystoupili; v její rozsedlině umístěna urna na paměť kníž. Karla ze Svarcenberka, za ní následují památníky: Vil. Shakespeara, „hrobka Josefa II., pam. Otakara II. a obhájce Vidně hr. ze Stahrenberka, za nimž vystoupíme na rozcestí gotickou brankou; b) dáme-li se od studně pěšinkou níže zapadající, přijdeme za chvíli podle dvou chloupek k omšelému sarkofágu Marie Teresie; podle něho v pravo vede cesta do údolí, v l. vzhůru ke gotické brance. Od gotické branky dle značek v pr. po schodech další partií zevnitřního pantheonu k Frýdštejnu; nejdříve v levo obelisk Jiřího z Fronsberka, rytíře bez bázně a hany (1528) a budovaná mohyla kníž. Břetislava; za ní lined skalní mohyla Vrbny; následuje skalina vyhloubená na způsob pohovky, zvaná Merklovým odpočinkem; po chvíli v l. schody k dvěma mohylám: Beneše Heřmanova a Záboje, od nichž je skvělá vyhlídka; v pr. pomník knížete Vratislava a pod ním mohyla Henika z Valdštejna; za ní objeví se před námi jako mohutné hradiště nastavená mohyla Morava, poslední bod zevnitřního pantheonu; cesta vede dále lesem ještě 1 km., již pohodlněji k Frýdštejnu.

Zámek Maloskalský, pův. dřevěný, nyní zděný, jest budova nevýznamná; býv. kapli zám. zrušil nyn. majitel dav za ni vystavěti novou kapli sv. Vavřince (1870) nad školou. Kaple Sv. Anny před vchodem do zámku pochází ze 17. stol. a chová fresku »Svatá Rodina«, již někteří Brandlovi, jiní Reinerovi připsují.

Výlety z Malé Skály.

1. Frýdštejn, zříc. hradu, má se k bráně druhé; nyní jde to zhruba jetek Kl. Č. T. Kdo navštíví Vranov, do kopce po pahorku ze ssutin pomůže odtud dáti se hned zevnějším vstalem; cesta vede nás přímo pantheonem, jak výše popsáno k místu, kde druhá brána stávala hřebenovou cestou na Frýdštejn a kde na pr. malý sklípek se spá (z hradu 1/2 hod.). Z dolá jdeme v l. třuje, v l. od brány této na skále od Jizery údolní cestou značkov. ční velká věž, průměru 9 m. (1/4 hod.) k prvním domkům vsi mající, dosud 15 m. vys, nejvýš Frýdštejna, jež dříve Zásadou slula položené místo hradu; vchod do ní a zde hned pěknou lesní cestou byl brankou ve výši hradeb (dřevěné v pr. Kdo nejde na Vranov a chce lože závory z této branky uloženo použití hřebenové cesty, dá se z Lábu jest v Turnovském museu. Před lesem starou cestou k studni u býv. věží hvalo dřevěné stavení. Podle vchodu a dále pantheonem. něho přijdeme k třetí bráně, ve

Frýdštejn původně zv. Friedenstein, patřil druhy k nejpevnějším skále vytesané a shora sklenuté. hradům, postaven byl na nepřístup- Tou přijde se na dvůr horního hradu; ných skalách. Cesta přivádí nás v pr. od třetí brány stálo úzké stavení, nejspíše jen schodiště, pod k býv. předhradí, kdež není již stopy nímž nalézá se sklep, nazývaný po první bráně, která byla v pravo lidem ovčín. V levo od brány od cesty (jde-li se od vsi); od ní spatřují se ve skále pod věží vyte- sané nové sklepy; jeden z nich

Frýdštejn. Ze Šimáčkových „Hradů a zámků“. Dle kresby K. Liebschera.

po schodech přístupný nazývá se kaplí (je tu oltář ve skále vytesaný a kamenná sedadla). Nejspíše je to upravená; ukazuje k tomu vytesaný zde starý letopočet 1631 (92?); letopočet 1447 jest práce z novější doby. Naproti bráně zachována čásť hlavních zdí hradního paláce, k němuž přiléhají zbytky čtverhranného stavení, snad druhdy věžovatého, jeimuž lid říká šatlava, a pod nimi nalézá se sklep, patrně bývalá konice neb jak lid praví marštal; dnes nelze si dobře představit, jak k této konici, k jeimuž vchodu vede jen nebezpečná pěšina, koně vodivali. Za palácem již vně vnitřního hradu spatřuje se věž nad býv. studnicí, za níž jest velký sklep, ježž lid nazývá pivovar. Jest sice možno, že tu v 14. a 15. stol. býval pivovar, ale spíše se zdá, že tu byla kuchyně, podle množství střepů, kostí, odpadků a starožitností zde vykopaných, z nichž některé uloženy jsou v muzeu turpou. Pod studnicí spatřujeme baštu, kče mohl býti postaven prak. Kromě těchto zděných zbytků ukazují četné draže a vřezy na existenci staveb dřevěných, o jichž podobě nelze si učiniti představy. — Hrad Frýdštejn byl zal. asi ve 14. st. Nejstarší držitelé Frýdštejna a Hodkovic připomínají se okolo r. 1363 jako páni z Frýdštejnu. Poč. 15. stol. byli tu páni z Doubravice a Kováně. 1432 oblehli Fr. Sirotcí s Táborci, neboť Bohuš z Kováně silně držel ke straně katolcké; hrad však nebyl dobyt, nýbrž uzavřeno příměří. Potom poručníkoval na Frýd. Jan z Hazimburka a na Kosti i málo jest o osudech hradu dále známo. Seděl tu také bohatý vladyka Jan Dubecký z Dubče a Zapský ze Zap (viz Okolí Pražské, Průhonice,

Dubeč), v 16. stol. Jan z Vartemberka, jehož syn Adam v odboji proti Ferdinandovi (1547) vzdáti se musel Frýdštejn, jenž 1536 spojen s panstvím Dvorským a byl nejspíše opuštěn. — Pod hradem opatřeno bývá Kl. Č. T. občerstvení. Jinak kdo nejde na Kopaninu, najde hostinec až $1\frac{1}{4}$ hod. dále ve Frýdštejně za školou. V myslivně Frýdštejnské narodil se r. 1844 proslulý malíř Beneš Knüpfel. Z Frýd. do Turnova buď hned Drábovnou nebo od školy přes Voděřady a údolím Vazoveckým do Doláněk ($1\frac{1}{2}$ hod.)

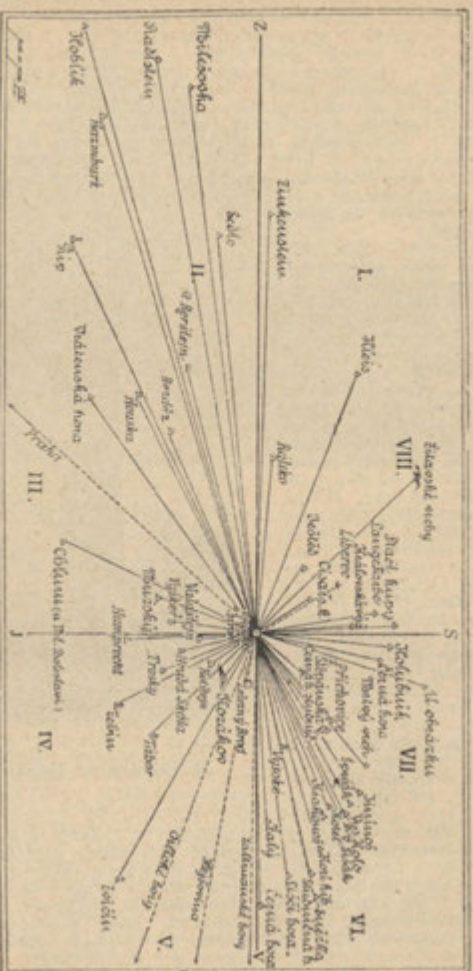
2. Kopanina, 655 m., nejvyšší bod okolí, korunovaný rozhlednou, již Odb. Kl. Č. T. v Turnově zřídil společně s mateřským klubem. Pod rozhl. hostinec. Klíče u hostinského. Vstupné 20 h. Skolám při hromadných návštěvách zvláštní výhody na písemnou žádost u předsednictva klubu v Turnově. Na rozhledně naznačeny směry vyhlídkové. Přístup jako při č. 1. kteroukoli cestou přes Frýdštejn; od zříc. ještě 2 km. Skvostná vyhl., již lépe přehlédneme dle osmi polí; I. pole od SZ. k Z. počíná význačně Ještědem 1000 m., za nímž vystupují ještě vrcholy hor Lužických, nejvýznačněji Kleis (775 m.); odtud v oblouku k Z. vystupují již vrcholy Středohoří nejblíže Ralsko (694 m.) u Mimoně, za ním v pr. Zinkenstein (634 m.) a nejdále rovně k Z. Sedlo (725 m.) u Litoměřic. II. pole od Z. k JZ. zahrnuje hustě seskupené vrcholy Středohoří; nejzápe na obzoru vystupuje Milešovka (835 m.), v l. od ní Radlštejn (75 m.) a Hazmburk (417 m.); blíž do popředí vyniká vrcholy: v l. Zebín a Kozlov, za zříc. Starý Bernštejn (482 m.) a za nímž pole končí čára na Tábor u ní v l. Hoblík u Loun (509 m.). V l. Lomnice s rozhl. (682 m.), v popředí vystupuje do popředí Bezděz (600 m.) pak táhne se krajina od Trosek přes a za ní v l. Říp (459 m.), blíže a dále v l. zámek Houska. Pole ukončuje k JZ. Vrátnská Hora u Mšena (506 m.). III. pole od JZ. k J. Otvírá výhled na tok Jizery, jehož vrcholy mží v dálce, v níž za jasna bývá viděti až k Praze; nejdále

dobře se rozeznává táhlý hřeben lesnat. Chlomek u Ml. Boleslavi (366 m.), před nímž nápadně vystupuje Mužský (462 m.) se skalami Přihrazskými v l.; v popředí Valdštejn a Skalní Město a pole směrem k J. uzavírá Vyskeř s kost. Sv. Anny, za níž dohlédáme ještě Humprecht u Sobotky. IV. pole od J. k JV.: v popředí Turnovsko s Hrušticí, za níž viděti na Hrubou Skálu a Trosky, od nichž v l. dohlédáme Prachovské Skály; výhled uzavírají tu Jičínské

Rozhledna na Kopaninách.

v l. Zebín a Kozlov, za zříc. Starý Bernštejn (482 m.) a za nímž pole končí čára na Tábor u ní v l. Hoblík u Loun (509 m.). V l. Lomnice s rozhl. (682 m.), v popředí vystupuje do popředí Bezděz (600 m.) pak táhne se krajina od Trosek přes a za ní v l. Říp (459 m.), blíže a dále v l. zámek Houska. Pole ukončuje k JZ. Vrátnská Hora u Mšena (506 m.). III. pole od JZ. k J. Otvírá výhled na tok Jizery, jehož vrcholy mží v dálce, v níž za jasna bývá viděti až k Praze; nejdále

Výhledová hvězda s rozhledny na Kopaninách (655 m.) u Frýdštejna.

Přes Žel. Brod a v popředí vystupují v dálavě za jasna hřebeny Hor Orlických, Hejšoviny a Hor Žaltomanských, rovně na východ pak uzavírá pole Žalý (1012 m.) u Vrchl. VI. pole od V. k SV. objímá Krkonoše; zřetelně vystupuje hora Studničná (1555 m.) zakrývající nám pohled na Sněžku jen o málo vyšší, v l. rýsuje se ostré Koží Hřbety, dále v l. Šišák (1442 m.), před ním Krakonoš a Kotel (1434 m.), za nimi v l. Vysoké Kolo (1506 m.) dále v l. Jínínoš (1359 m.) a vrcholy nad Nov. Světem. Čára na Příchovice k Štěpánčině Výšíně (958 m.) s rzhl. pole uzavírá. VII. pole od SV. k S. zahrnuje hory Jizerské; ostře vystupuje předhoří jejich Černá Hora Studničná (878 m.), za níž v levo vystupuje Vys. Hřeben Jiz. s nejvyšším vrcholem v l. u Obrázku (Tafelichte 1125 m. s rozhl., před ním v l. dvojím vrcholem patrný vrch Na Vyhlídce (Siehhübel 1122 m.) a Holubník (1070 m.), v l. pak uzavírá pole Královská Výšina (853 m.) s rozhl. VIII. pole od S. k SZ. náleží v pozadí Horám Lužickým, v popředí vystupuje Rychnov a v l. uzavírá výhled Císařský Kámen, za nímž se skrývá Liberec. Pole uzavírá nejzadněji žitavský Špičák (513 m.) a čára přes Ještěd a Kleis.

3. Zbiroh. Od nádraží M. Sk. jež v l. a přes trať cestkou do lesa, jež

brzy zahybá v pr. a po svahu hory vystupuje na Zbiroh. (Další viz č. 19. na str. 64.)

4. Kalich. Jako při č. 3. přes trať a značk. cestou po svahu Sokola vzhůru až do Rovně nad Besedicemi, nebo přes Zbiroh do Miřochovy a odtud do Besedic. (Další viz č. 24. na str. 65.)

5. Drábovna. Jako při čís. 1. dolní cestou k Frýdštejnu a u prvních chalup vsí v l. na Drábovnu, malebné, lesnaté skály, s pěknou vyhl. na Vranov i k Turnovu.

6. Suché Skali; od stan. M. Sk. v pr. a druhou cestou přes trať a osadami Libetínem a Prosičkem do Vrat s krásnými pohledy na S. Sk. Z Vrat stejným směrem dále do údolí Zbyšského pot. a tímto vzh. do Koberova; projdeme vsí a dáme se pak v pr. dolem mezi Sokolem a Such. Skalím přes Zákoutí do M. Sk. (2 hod.).

7. Železný Brod. Pěkná partie podle Suchého Skali jako při č. 6. do Vrat a odtud v l. do údolí Zbytského pot. k Zel. Br. (2 $\frac{1}{2}$ h.).

8. Klokočské Skály s průchody a Rotštýn. Zpětným směrem vyl. č. 16. a 17. na str. 63. a 64.

9. Kozákov. Jako při č. 18 na str. 64. zpětným směrem do Klokoče a odtud jako na str. 68. na Kozákov.

Za Malou Skalou přechrčujeme obvod pitoreskních skalních krajin útvaru křídového a vstupujeme v obvod břidličnatých skal prahorních a tu a onde na úbočích krytých červenými vrstvami útvaru permského. Za Suchým Skalím projedeme Lešenským tunelem do údolí, v němž brzy v l. objeví se

Železný Brod, malebně položené město na úpatí Kozákova na březích Jizery a pot. Žernovníka (287 m) v chráněné poloze, jež ve spojení s vonným horským vzduchem, zdravou pitnou vodou, koupelemi říčními a rozkošnými procházkami v obecních lesích činí z něho příjemné Ls. Odbočka dráhy k Tanvaldu a přes Nový Svět do Schreiberhavy. Dobré silnice. — Povozy i průvodci po ruce. Výborné východiště do hor Jizerských a Krkonošů (viz díl II.), i do Čes. Ráje. Nejbližší okolí v údolích Jizery, Kamenice a Žernovníka

vyniká přírodními krásami. Průmysl sklářský (broušení a sekání skla) a textilní, lomy na břidlici a p.

Železný Brod, pův. Brodec, jak dosud sluje vesnice za řekou, při které je nádraží, táhnul se druhdy níže u řeky až po místo zvané Ve Dvírkách. Jméno Brod vyskytuje se teprve ve 14. století, přijímá Železný dáno mu dle huti, v nichž se až do 17. stol. pracovalo. Na 1 bř. Žernovníku stávala tvrz k ochraně města a město dvojím valem obehnané. Jako ves náležel r. 1363 pánům ze Železnice, později Valdštejnům a r. 1538 jako městečko Vartemberkům, po konfiskaci opět Valdštejnům a od r. 1628 až do nové doby Desfoursům. R. 1643 bylo město vydrancováno a vyhořelo, při čemž i archiv shořel, načež nové vzrostlo na nynějším místě. V městě je dosud mnoho dřevěných domů s podloubími; ze staveb těch vynikala

V Říkách u Semil.

hrabat Desfoursů. z r. 1763 až 1769, bývalá radnice, dle níž napodoben byl pavillon lesnický na jubilejní výstavě r. 1891 a p. — Farní kostel sv. Jakuba Větš. ze 14 stol. r. 1769 byl obnoven. Kaple sv. Jana Nep. s hrobkou

Hotely: Na Poště, U Folkertů, U Jízery, U Makovce, Starice Kl. Č. T. u Jízery, Stanice Kl. Č. C. u Holuba. Dotazy ve příčině letních bytů zodpoví obecní úřad neb odb. Kl. Č. T.

Výlety ze Žel. Brodu.

1. Riegrovou stezkou do Semil. Nejskvostnější partie v okolí železnobrodském. Stezka zbudována nákl. 3.500 K. Z nádr. projdeme městem na hl. náměstí, odtud na malé nám. a kolem kostela a starobylé zvonice (je přes 250 let stará a poskytuje krásný rozhled) z města ven k vápenici a dále k ústí Kamenice, kde počíná Riegrova stezka, jež tunelem Riegrovým vede horskou serpentínou k Böhmově vyhlídce

(na počest okres. hejtm. Böhma, s jehož pomocí stezka skutečně na dál až na galerii v soutěsce „Rí-kách“ u Semil (nejskvostnější pohled na přeje Jizery). Končí v Semilech.

2. Krkavčí skála, (1½ h.) nad nejdivočejší partií Jizery mezi Ž. Br. a Semily. Přes most do Brodce a silnicí do Pelechova, rovně dál do údolí k útulnému mlýnu a ve stejném směru rovně vzhůru do Proseče (odtud dobře vzítí sí vůdce) dál do lesa a pěšinou v l. na Kr. Sk. Po návratu k Pr. možno pokračovati ¼ hod. do Semil.

3. Sokol, Kalich a Zbiroh. (M. Skála a Turnov.) Přes most, ale hned za tímto v pr. přes trať do údolí pot. Zbytského k Propastnému ml. Údolím do Koberova, zde v pr. kousek po cestě k Malé Skále, však po ¼ hod. pěšinou v l. na vrchol Sokola (559 m., 6 km.). Na jednotlivých bodech krásná vyhlídka, podobná oné s Kopaniny. Sestup do Besedice a do Kalicha jako na str. 65. Odtud do Michovky a na Zbiroh, ze Zb. do M. Sk. k stan. znač. cestou (Viz str. 64.) — Nebo s vynecháním Sokola z Koberova hned dále do Zad. Louček (str. 64), odtud údolím „V pekle“ k Jizere a dále znač. cestou k Turnovu (11 km.), nebo přes Michovku a Zbiroh do Malé Skály nebo z Michovky k Betlémskému mlýnu a dolem Jizery do Turnova.

4. Rotštýn; jako při č. 3. do Zadních Louček a dále zpět směrem jako na str. 63. na Rotštýn (9 km.). Odtud buď do Turnova (jako na str. 63.) nebo na Kozákov (jako na str. 68.) a zpět z Koz. do Žel. Brodu (celkem 5½ hod.).

5. Malá Skála, Frýdštejn a Kopanina. Kdo chce jít pěšky, dej se podle Jizery dolů silnicí na Splzov a odtud buď dále silnicí podle Lišného (tov. na cellulosu) až do Lábu (kdo chce do hradu Vranova, další na str. 76); nebo před celluloskou roklí vpravo do Želce; z údolí v l. přes Sněhov a Bobov do Kopaniny a na rozhlednu (10 km.). Odtud dolů na Frýdštejn, po hřebeni pantheonem na Vranov s té strany nemožno, neboť zadní branka je zavřena, na nejvyš možno do jít až k této a lesní cestou dolů do Lábu (15 km.).

6. Bzí, ves se starobyrou farou a kostelem z r. 1692, od něhož je pěkná vyhl. Jako při č. 5. do Splzova, kde ústí s pr. strany 2 potoky; dáme se levým vzhůru do Huntířova a odtud zpětným směrem do Bzí (též Nábzí 6½ km. Stud. nocl.). Zpět přes Chlístov (4 km.).

7. Kozákov. Buď přes Rotštýn jako pod č. 4. nebo silnicí k Brodci; hned za tratí v pr. okolo kostela sv. Jana a na Poušti (pěkný pohled na Bzd), na Dluhy a v rovném směru přes hřbet Prackova na Kozákov (7 km.), kde bude postavena mohyla Riegrova. Sestup znač. cestou do Semil nebo přes Klokoč a Zad. Loučky do Ž. Br. (17 km.).

7. Navarov, zámek a zřícenina hradu v krásném údolí Kamenice nad ústím pot. Lhoteckého. Dostihnouti lze toho místa různými směry: a) Silnice vede skvostným údolím Žernovníka k S. v partii, kde hojně láme se krycí břidlice, přes Loužnici k Držkovu (½ km.); před Držkovem odbočíme povozem v pr. 2 km. do Navarova (10 km.) b) dráha k Tannwaldu vede nás přímo do údolí Kamenice k zast. Nav. c) Pěší tur., chtěl-li by aspoň částečně sledovati tuto cestu, musil by z Brodu silnicí po pr. běhu Jizery proti vodě 2 km.; pak odbočiti v l. na Horskou Kamenici (pěkná vyhlídka) a zde v pr. do údolí k Bohňovsku, kde vlévá se Střelvá; odtud podle dráhy proti vodě krásnou partií do Engenthalu; prošeďse hamry, dáme se opět k tratí a podle této do Nav. (12 km.). Jinak kratěji ze Žel. Br. podle nového hřbitova přes Hr. Horku a Jirkov na vrchol Jirkova (599 m., pěkná vyhl. na Krkonoše a Černou Horu Studničnou, k J., na Tábor, Kozákov, Sokol, Mužský, k V. na Zvičnu, k Z. na Frýdštejn a Kopaninu, Javorník a Jestěd, k JZ. na Středohoří). Tu láme se hojně krycí břidlice, vzdorující vlivům subaerickým lépe, než anglická. Do Jílova (1 hod.), z Jílova rovně dál k Držkovu, však hned jak dostihneme silnice v pr. k V. (2 hod.) — Zříc. hradu lesem zakryté nalezájí se kousek nad zámek na výšině, která oddělena byla příkopem ve skále vytesaným, nyní

však zaneseným. Za příkopem spatřuje se část hradby s baštami, oddělující předhradí, za nímž přes zbytek 2. příkopu vstupujeme na násep, z něhož je přístup v l. na hlídku; za náspelem 3. příkop dělí předhradí od vlastního hradu s palácem v l. a sklepy. Kdy hrad byl postaven není známo; první známý držitel je Jindřich z Navarova (odjinud z Valdštejna), později byl v držení Couchův ze Zásady. Petr Couch pozbyl hradu z neznámé příčiny; Jiří z Kunštátu a z Poděbrad jej zpět dobyl a roku 1459 prodal Mikulášovi Zajícovi z Hazmburka a Kostí. Hrad sdílel později osudy Hr. Skály, jejíž majitelé jej v dobrém stavu udržovali. Valdštejnové prodali jej pi. Gertrudě, vdově po Ant. de Lamote. 1639 a 1643 hospodařili tu Švédové, kteří odtud celé okolí sužovali. Aby se tu nepřítel někdy znovu neusadil, vydán roku 1644 císařský rozkaz, aby hrad byl sbořen. — Ze zřícenin Navarova dala Maria Angela (dcera Gertrudy) postavit v 1664—66 nynější zámek neobydlený, v němž bývá v létě česká ferialní osada.

8. Tannwald. Jako při č. 1. silnici, však dále přes Držkov, za nímž přimyká se k trati a vine se mezi četnými přídelnami a domky u Svárova k T. (15 km.) nebo drahou přes Navarov. Z T. pak na Výš. Tereziinu, Výš. Štěpánovu, k slapům Desy, přes Černou Horu Studničnou (viz díl II. Jizerské Hory a Krkonoše) do Šumburka a zpět do Žel. Brodu údolím Žernovníka. Použije-li se dráhy, třeba z T. urazit 5 hod. Přes Tannwald vede též hlavní trať přes Nový Svět na Krkonoše a nová dráha přes hranice do Schreiberhavy, která s té strany

přístup ke Krkonošům a Jiz. Horám znamenitě otvírá. (Viz díl II. Krkonoše v 2. vyd.)

9. Vysoký n. Jiz. a hrad Nistějka. Jako při č. 7. e) přes Bohňovsko k Engenthalu: odtud za stanicí přes most v pr. kousek po řece dolů a pak v l. cestou vzhůru do Boskova (9 km.) se star. far. kost. z roku 1690 (náhrobek gener. Ferd. hrab. de Millesimo † 1778, z jehož uniformy pořízen jest oblek sochy mariánské, k níž konají se četné poutě); s vršku za farou krásná vyhl. na Jiz. Hory, před nimiž viděti výš. Štěpánskou (s rozhl. a kostel v Příchovicích, v popředí Navarov, v pr. Krkonoše a ostatek podobně jako z Jirkova (č. 7. c.). Odtud v pr. vzhůru do Vysokého n. Jiz. (16 km.). [Kdo chce jíti z B. do Semil, dá se Boskovem k J. na Dol. B. a Spalov, odtud vzhůru k Sejkorské kapliče a v pr. silnici do Semil; u kaple 14 pomoc. přetíná silnici kratší polní cesta do Semil (14 km.).] Vysoký, městečko již pod hřebeny krkonošskými (695 m., host. v radnici, na poště a u Vodseďáleků) je příjemné Ls. Zimní sporty. U města úpravný park s pomníkem Havlíčkovým. (Výlety do Krkonoše viz díl II. Krkonoše a Jizerské Hory). Dáme-li se z města k J. a hned v levo k hornímu farnímu mlýnu, dojdeme za 3/4 hod. na hradistič čili zámčistič na vysokém ostrohu nad Jizerou, kde stával hrad Nistějka, o jehož osudech nemnoho jest známo; však místo je velmi půvabné výhledem na Jizeru; sestoupiti možno přes Přívlaky do údolí na Pojizerskou silnici, kterou za 2 hod. stihneme Jilemnicí, nebo v l. k S. přes Jablonec za 3 hod.,. Raketn. ci pod Kotlem, odkud možno vzhůru na Krkonoše (viz díl II. Krkonoše a Jizerské Hory).

Trat II. Nymburk. Kopidlno. Jičín.

Z Prahy do Nymburka uvádí nás díl V., jímž s této strany mezi Všetaty, Lysou a Nymburkem Pojizeří je ohraničeno. Z

Nymburka, o němž v díle V. obsažena jsou data podrobná, vede nás trať dráhy obchodní přes trať dráhy SZ. ku

Křinci, městysí s továrnou na škrob a uměl. gumu a sanatoriem pro tuberkulosní.

V I. vidíme zalesněný kopec **Chotuc** (252), nejvyšší bod této nížiny nad Mrlinou, pamětihodný jednak tím, že tu roste klokoč *Staphylea pinnata*, nejspíš původně na jediném místě v Čechách. Na sever za nynějším zámkem, post. od Aug. Pavla hr. z Morzina ku konci 17. století nejspíš na místě býv. tvrze, stál až do r. 1890-91 zámček

Kuncberk. V 15. stol. byl zde namalována tu nádherná sloupová, zal. hrad, z čehož zbyly jen náspy zříceniny (dílem i polovypukle pra-přkopy, neboť již v 17. stol. byl covaně) a krajiny dioramaticky proustý. Ze zřícenin jeho stavení byl vedené. Vše v zimě r. 1890/91 pivovar. Aug. Pavel z Morzina vy-zbouráno. Na Kuncberku zbyla en staveb tu v druhé pol. 17. stol. nový polesnice, ač jinak vrchol poskytuje osmihranný zámček, jenž vyzdoben byl dílem štukovými freskami:

Z Křince odbočuje v pr. trať do **Dymokur** a **Král. Městce**. **Dymokury**, kde stojí zámek ze 17. stol. na místě tvrze, připomínají se r. 1249 jako sídlo Soběslava, později Václava II.; najdeme tu malebné rybníky **Dymokurský** a **Jakubský**, bohaté vodní zvířenou a na stránkách nad nimi zajímavou květenou. Hlavní trať z Křince k SV. míjíme v pr. malou osadu **Mutinská** a v I. dvůr s osadou **Nové Zámky**, kde v místě nyn. hostince stával zámek; u myslivny, kde odděluje se odbočka k lesům **Dymokurským**, obrací se naše trať k S. a stane za nedlouho u cukrovaru v **Rožďalovicích**.

Rožďalovice, město s cukrovarem, se zajímavým zámkem a s klášteřem milosrd. sester sv. Karla Bor., k jehož dvojvěžatému kostelu hojně poutě se konají. Zde narodil se **Jiří Melantrich** z **Aventina** (pamětní deska).

Zámek z min. stol. Na portálu muž vybájený předek **Valdštejnův** znak rodu **Clam-Gallasovského** a své 23 syny přivádí. Z R. psal se **Kolonovského**. Pokoje v I. patře 1223 **Soběhrad**. **Ješek Mladý** z **Rožďalovic** zahynul s králem **Jarom** u **V** přízemí v jedné místnosti vy-Křeščaku. Ve 14. stol. objevují se obrazeno ležení krále **Přemysla**, je-Košíkové z **Rožďalovic**.

Rybník Komárovský a **Vražda** poskytují pěknou vycházku z **Rožďalovic**. Předměstím **Zámostí** v I. přes **Viničnou Lhotu** $\frac{3}{4}$ hod. **Ryb. Kom.** prostřed listnatých lesů vine se jako mohutná řeka. Vyniká bohatou zvířenou, zvláště mechovek; břehy jeho a okolí lesy směrem k **Bříství** zdobí vzácná květena (*Lathyrus pisiformis*, *Dianthus superbus*). Pěkným úvalem nad horním koncem přijde se k rybníku **Vraždě** u **Nouzova** (jediné známé naleziště v Čechách mechovky z rodu *Lophopus*); odtud pěkná lesní partie k rybníkům **Dymokurským** $\frac{3}{4}$ hod.

Z Rožďalovic obrací se trať opět k SV. částečně lesem, později lučinami (v l. les), minuvše v pr. ves Mlej nec, v l. Kamenský Dvůr (za tímto připojuje se odbočka od Bakova) do

Kopidlno, města na Leštinském potoce se zámekm hr. Šlika, oborou, bažantnicí a cukrovarem.

Zámek nejspíše na místě býv. ma Ondřeje Šlika 1621 a dobytí Rá-
tvrze při rybníce poblíž náměstí, bu gen. Šlikem 1849), zbrojnice se
povstal v různých dobách z něko- zbraněmi středověkými i novějšími
líka částí, z nichž nejstarší je se- (také houfnice na Veliši nalezená).
verní. Ostatní vše kromě brány ze Ostatní památnosti a knihovna pře-
16. stol. jest novější. Ukazují se tu neseny do Jičíněvsi.

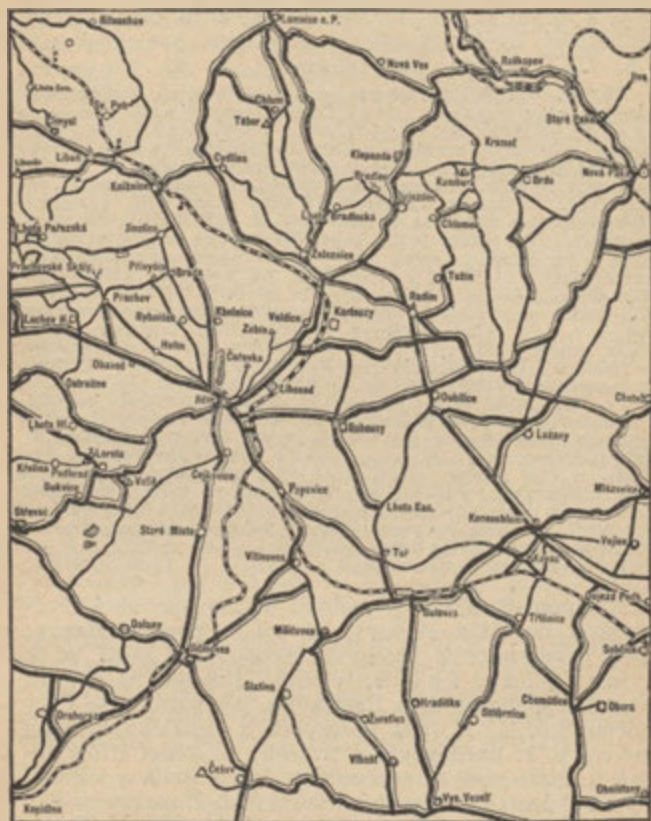
Z Kopidlno možno navštívit St a r o u (Staré Hra-
dy), starodávné a zachovalé sídlo panské u Libáně (viz
trať VI.). U Češova (1¼ hod. k vých.) proslulé hradiště
str. 93.). Úrodnými nívami stále k SV. mijíme drahou
ves I š o v e s (v l.) a Ž i t e n í n (v pr.) a stihneme

Jičínoves se zámekm hr. Šlika, v něm umístěna
knihovna z Kopidlno přenesená, obsahující mnoho sta-
rých děl a tisků, také vyobrazení Veliše v pův. po-
době, dva globy z r. 1640 a p. Od tratě v l. vyhlídka
na Veliš. Hodinu cesty k V. leží M i l í č o v e s, býv.
sídlo pánů Dohalických, později Jezuitů jičínských; je
tu krásný zámek hrabat Althanů s parkem. Hodinu ce-
sty k JV. Č e š o v s proslulými valy (viz výlety z Jič.).
Zde obrací se trať zákrutem k S. na N e m í č o v e s
(v pr.) a **Staré Místo** (v l.), k Z. objevují se nám vý-
šiny u Podhradu; minuvše Č e i k o v i c e (v l.), za ni-
miž vystupují obrysy skal Prachovských, stihneme ko-
nečnou stanici této tratě a východiště hlavních vý-
letů do Skal Prachovských.

Jičín, starožitné město v rozkošné poloze, jejíž ú-
rodné nivy věnčeny jsou malebným okružím hor, ne-
zřídka zříceninami památných hradů korunovaných, a
za nímž nedaleko prostírá se pamětihodné bludiště Skal
Prachovských.

Z n á d r a ž í do města omnibusy a povozy za
osobu 40 h.

Kolem Starého Města jako středu rozkládají se před-
městí Valdické, Pražské a Holínské i Nové Město na
jihu. Město ryze české a pokročilé je sídlem okres.
zast. a hejt., kraj. a okr. soudu, okres. fin. řed. a j.

Mapka turist. cest okolí Jičínského.

stát. úřadů, má vyšší gymn. a reálku, paedagogium, školy měšť., zimní hosp. školu, průmysl. a obch. šk. pokrač., měst. veř. nemoc., měšť. chorobinec atd., 3 knihtiskárny a kamenotiskárnu, cukrovar, mlýny, strojírnou a slévárnu, tov. na velocipedy, kruh. cihelnu, čilé zelinářství. Vycházejí zde tři polit. listy. Spolek okrašl. a Kl. Č. T. ochotně udílí informace.

Dějiny. Původně stávala zde, v krajině záhy obydlené, „Židina v es“, již asi r. 129) Václav II. vykázal jako věno manželce své litce pode jménem „Jitčina Ujezd“ jež časem změněno v jednoduché, Jičín, když Židina ves zastavena Vartemberkům a povýšena na místo trhové. Zde zemřel roku 1424 Čeněk z Vartemberka, zprvu přívrženec Husitův. 1438 byli v držení Jičina Beneš a Hašek z Valdštejna, kteří městu mnoho výsad udělili, však J. r. 1452 Jiřímu Poděbradskému prodali. Od r. 1480 vládl tu Trčkové z Lipy, zároveň páni na Kumburce a Veliši; poslední z nich r. 1607 prodal Veliš s Jičínem Zikmundovi Smiřickému ze Smiřic; když jeho dědic Albrecht Jan, horlivý přívrženec povstání stavovského, r. 1618 zemřel, zauzlil se mezi sestrami jeho spor, jenž roku 1620 skončil vyhozením zámku Jič. do povětří, při čemž zahynula též jedna z obou sester Eliška Kateřina, před tím 11 let na Kumburce vězněná (pohřbena na Koštofranku). Druhá sestra Markéta Saloména prchla s Bedřichem Falckým a jmění její konfiskováno. Ujal se ho jako všeho jmění Smiřických r. 1621 Valdštýn, vévoda Frýdlandský, jehož doba náleží v Jič. k nejskvělejšímu R. 1628 zřídil tu mincovnu, zbudoval zámek s nádherou knížecí, zřídil a velkolepě nadal kolej jesuitskou, zal. nov. děk. chrám sv. Jakuba na St. a kostel P. Marie na Nov. Městě, upravit rozsáhlou oboru Valdickou (nyn. Libosad) a spojil ji s městem lípovým stromořadím, jediným svého druhu v Čechách (1260 lip 4mi řadami. Po jeho pádu, jenž zabránil provedení germanisace, o kterou V. usiloval, přešel Jič. v maj. sv. p. z Tiefenbachu, pak na Norb. ze Šternberka a nyní na rod Trauttmannsdorfský. Mnoho trpěl Jičín ve válce 30tileté, vpády vojsk císařských, roku 1638—40 vpády Švédskými a válkou pruskou r. 1866.

Památnosti města. Z nádraží přicházíme ulicí Bydžovskou do třídy Husovy, již zdobí **pomník Husův**; hned první ulicí v pr. z ul. Bydžovské přijde se k zimní hosp. škole; v třídě Husově na pr. od pomníku stihneme **dům Palackého**, jak nazývá se tělocvična Sokola, r. 1894 postavená a nedaleko ní stojí budova **c. k. paedagogia** z r. 1886; na konci třídy nalézá se malý park se sochou Sv. Václava a vanovými lázněmi svatováclavskými. Husovou třídou v l. k St. Městu přijdeme na malé náměstí Valdického předměstí, kdež v l. na rohu stojí hotel **Hamburk** se stálým divadlem (maj. hr. Erv. Šlika) a za ním úřad poštovní; naproti hotelu v pr. jest ulice **Lipová**, jež podle **okresního domu** se stravovnou s parkem v městě největším vede do **lípového stromořadí** a k **Libosadu**. V parku okres. domu pěkná re-

nes. stavba **okres. sirotčince**. Na Vald. předm. jest i druhý hůtel **Beránek**.

Do Star. Města vstupujeme **Valdickou branou**, posledním téměř zbytkem starého opevnění, jež vystavena roku 1568 a v 18. stol. o patro a hlásnici zvýšena. Nese znaky Vartemberků a Trčků z Lípy. Hned za branou v l. **děk. chrám Sv. Jakuba**, před r. 1630 Valdštýnem jako zám. kaple založený, však dodnes nedostavěný; oltářní obraz Škrétův; strop kopule jen malovaný činí dojem skutečnosti; hned za chrámem **zámek** roku 1625 Valdštýnem vystavený na místě zámku r. 1620 prachem vyhozeného (viz dějiny); renes. průčelí hledí do náměstí a ozdobeno jest rondely a výstupky slohu jonského. Záp. vchodem od kostela přijde se na l. nádvoří s podloubím v přízemí a arkádami jonského slohu v patrech; od hl. vchodu vedou do vyšších pater krásné mramorové schody z dob Valdštýnových (přístup zazděn); v 2. větším dvoře zachováno jest několik oken z pův. stavby; vedou odtud schody do nynějšího nádherného porotního sálu; z obou dvorů vedou schody do 3., jenž uzavřen bývalými konírnami.

Zámek tento vyhořel r. 1681 poprvé; vzaly tehdy za své jízárna a mincovna, na jichž místě nalezá se zahrada; vyhořelé části ostatní zřítí lze pod nyn. zámkem a k bráně Valdické táhnou s zbytky hradeb městských; r. 1767 a 1809 vyhořel opět, takže nynější stavba pochází úpravou svou z minulého stol. R. 1809 přebýval tu arcikníž Karel a r. 1813 jednal tu císař František I. o spolek s Rusy a Prusy proti Napoleonovi; konferenční sál, v němž úmluvy se děly, zachován v tehdejší stavu. V zámku jest krajský a okr. soud, státní návl. a hospodářský i lesní úřad kníž. Trauttmannsdorfa. Mohutné sklepy pod severoz. částí zámku jsou nejspíš zbytkem pův. hradu.

Obejdeme-li zámek po náměstí do ulice v l., přijdeme k **městské spořitelně** a **měšť. škole**, jež postaveny r. 1895 na části zám. zahrady; městem odkoupené. V budově spořitelny nalézá se **krajské muzeum** (odtud je nyní v l. nejkratší spoj. k nádraží).

Odtud vrátíme se na prostranné náměstí se **s o c h o u** P. Marie, na němž ještě tyto pamětihodné budovy spatřujeme: dům č. 2., druhdy majetek Jaroše Bukovského z Wendorfu, regenta Kumburského, jichž znak na podloubí se nalézá; **b ý v a l á r a d n i c e**, nyní věznice kraj. soudu a proti ní **n o v á r a d n i c e**. Podle **ú s t ř e d n í h o h ō t e l u** projdeme krátkou ulicí na **Malé Náměstí** ke kostelu **Sv. Ignáce**, nejstarší budově Jičínské vůbec, jenž až do vyst. nového chrámu r. 1655

byl iarním a Valdštýnem Jesuitům byl postoupen. Proti kostelu bývalý p a n s k ý d ů m s orlem a podob. Josefa II. s nápisem »u římského císaře« na paměť, že tu bydlel cí. Josef II. Odtud ulicí Velišskou podle býv. domu kleriků s pamětní deskou prof. **K. Š. Macháčka** a řed. gymn. **Fr. Šíra** stihneme zbytky městských hradeb, kde stávala **brána Velišská**. Odtud odbočiti můžeme po bývalé hrázi ryb. Špitálského na **Nové Město** ke **kostelu B. Matky Boží** se hřbitovem.

Kostel zal. r. 1629 Valdštejnem, stavbu však dokončila obec. Ve středu hřbitova mohutný žel. kříž z r. 1893; četné pomníky z r. 1866 (zvlášť zdobný bronzový pomník saský); hroby **Fr. Šíra**, řed. gymn., **V. Svobody**, zem. insp., **Jos. Waltra**, výt. paedag. a žurnalisty **A. Straucha** a **J. Na Nov. městě** jest měst. věř. nemocnice a voj. nemocnice.

Vrátivše se k Velišské bráně dáme se v l. do ulice »Na hrádku«, kde stával nad Cidlinou ku konci 14. stol. hrádek pánů Jičínských; mineme v l. j a t k y, v pr. b e r n í úřad (býv. bud. gymnasijsní) a okres. hejtmantství, částí to **koleje Jezuitské**, Valdštýnem založené, jejíž vynikajícími členy byli **Bohuslav Balbín**, proslulý vzdělavatel dějin a věd a **Jiří Plachý**, obhajce mostu Karlova v Praze proti Švédům. Dojdeme tak ulicí **Komenského** na n á m ě s t í M a r i á n s k é, jehož levý bok zaujímá budova v y š š í r e á l k y 1867 obcí postavená; při ústí ulic v protějším rohu stojí socha **Jana Amose Komenského**, podle níž v l. přijdeme k měst. rybníku »**Kníže**«, zal. r. 1480 se svolením **Bočka** z Kunštátu, knížete **Minsterberského**, za ním rozcestí silnic k **Sobotce** a **Turnova** a při něm **pomník padlých r. 1866**. (Viz níže »Pomníky padlých r. 1866.‹) Vrátivše se na nám. **Mariánské** pokračujeme ulicí **jesuitskou** podle bývalého **jesuitského dvora** a c. k. g y m n a s i a k ulici **Panské**, kde při č. 1. stávala **brána Holínská** a v nedaleké ulici »**Na Příkopech**« spatříme se poslední zbytky hradeb městských.

Pomníky padlých r. 1866 na zůstalo na bojišti 1850, s pruské hřbitově novoměstském, u rozcestí 1556 vojnů, nalezá se ve spise dr. ulice **Sobotecké** a **Turnovské**, u **S. Hellera** »**Válka r. 1866 v Čechách**.« Ohavě a **Lochova**, na hřbitově **Clam Gallas** stál tehdy v čáře od padlých a **Kbelnicí** i na četných **Železnice** přes **Brada** k **Lochovu**: bodech sev. od **Kbelnice** u **Libuně** napaden byl na pr. křídle od **Libuně**, atd. připomínají nám **bitevní čaru**, na l. od **Sobotky** a **Lochova**. **Boj** ve které 29. června utkaly se voje, trval jen asi 4 hod., načež **rakouské** **rakouské** vedením **Clam Gallasovým** vojsko ustoupilo přes **Miletín** a **Ho-** **nešťastně** s voji pruskými. **Podrobný** fice ku hlavní armádě u **Hradce** popis bitvy, v níž s naší strany **Král**. a **Jičín** padl v moc pruskou,

zaplativ výpalného a na rekvisice v místě na 100.000 zl., škoda v okrese přes 64.000 zl. Cena předmětů drancování vojska zcizených páchla se

Jičín jest znamenité středisko turistické jak znamenitostí svého okolí, tak pohodlím, které poskytuje a přístupností výletů, o kterou čilý spolek turistů i jiné spolky pečují. Má veř. lidovou knihovnu, časté spojení (drahou ku Praze, Ostroměří, k Turnovu přes Železnici. Dobré hotely: na Valdickém predm. Hamburk (21 pok., omn.) a Beránek (10 pok., omn.), na nám. Centrál (12 pok., omn.), Fischerův (18 pok.); stravovati lze se kromě hotelů také v Sokolovně, v Plzeňské pivnici u Němců, u Anděla (5 pok.), u Koruny, u Ráje za obyč. ceny. Vanové lázně Svatováclavské (koupel 80 h.); v létě na rybníce plovárna. Průvodčí do Skal Prachovských obstará Sp. Kl. Č. T. Stud. noclehárna v měšť. škole chlapecké.

Z literatury doporučuji především každému, jenž o okolí Jičínské se zajímá: V. díl Hradů a Zámků, Jičínsko, kde vypsány jsou výborně dějiny památných hradů Veliše, Kumburku, Bradlce, Brady aj. i Jičina sama. Z místní literatury dlužno uvést spisy: Okolí Jičínské od Fr. Lepaře (nákl. Kl. Č. T. 1896), Jičín a jeho okolí, spis vydaný nákl. Jednoty samospr. úředníků obec. a okr. v král. Českém 1897, „Prachovské Skály“ od Boh. Bauše z r. 1886, „Prachovské Skály u Jičína“, spis vydaný péčí Akad. čten. jednoty v Jičíně nákl. J. Paška (1 K), četné články v Časop. čes. turistů r. 1894, 1895 atd. Spol. turistů vydal barevnou mapku Skal Prachovských i úhledná alba pohledů.

a) Procházky jičínské.

1. Libosad a Čerov. Z předměstí Valdického čtyřřadým stromořadím lípovým (1260 lip), založeným v délce 2 km. Albr. z Valdštiny, podle pomn. Havlíčkova do Libosadu, rozsáhlého, obecnstvu přístupného parku, na který pěkný pohled jest od loggie, před níž konávají se národní slavnosti. Jím projíždí nyní dráha přes Železnici k Turnovu. V třetině cesty mezi lípami (za kovárnou) odb. v l. cesta do ovocného sadu Čerova s letní příjemnou rest.

2. Čerovka (333 m.), čedičový

kopec s rozhl. Milohládkou. Pěkná vyhl. na Jičín. Orientační mapka. Cesta buď přes Čerov (viz č. 1.), od něhož leží 5 min. na západ nebo z města ulicí Jesuitskou přes vojenské cvičiště (10 min.). Na úpatí pomník žurnalisty Štraucha. Na svazích pěkné procházky a odpovídavla.

3. Zebín, čedičový vrch (400 m.) s kapličkou sv. Maří Majdalény a pěkn. vyhl. Pod ním bývala ves Zebín, z níž zbylo jen několik domů, dvůr a ovčín s kostelíkem a hřbitovem. Cesta vede přes Čerov (rest., viz č. 1.) anebo stromořadím až k Libosadu, před tímto však v l. na Z. Vyhl. obsáhlejší než s Čerovky, zejména pěkný přehled trestnice Kartouzské.

4. K Ohavči. Po silnici sobotecké 4 km. do vsi Ohavče k mramorovému pomníku padlých vojáků r. 1866. Hostinec „u Prachovských Skal“. V pr. vyhl. na Bradu a Prach. Skály (vyniká Privýšina a Mouřenín) v l. na kopce od Veliše přes Loretu k sv. Anně u Ostružna; za tímto kopcem vystupuje Houser.

5. Brada (3½ km.), hrad, po němž kromě zanesených příkopů a skalnatého valu málo zbylo památek. Již v l. 1241—63 připomíná se odtud Načerát, syn Prakoslavův, později z Brady zvaný. Ku konci 15. stol. držitel Mik. Lícek z Ryzmburka nesešel na hradě, který v tu dobu již pustnul a poslédně r. 1533 jako hrad pustý se připomíná. Více památek než hradiště chová kostelík sv. Bartoloměje v Podhradí; spatřují se tu sešlé zbytky starých maleb a v presbyterii klenutí se znaky pánů Bradských. S vrchole, kde r. 1891

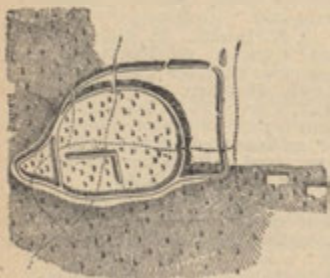
Veliš u Jičína.

Ze Šimáčkových „Hradů
a Zámků“ Dle kresby
K. Liebschera.

postaveny sochy Sv. Pavla a Petra
a dřevěný kříž s hromosvodem,
pěkná vyhlídka na Jičín s pozadím
Zebína a Čerovky, k Z. přes Prach.
Skály na Trosky, Kozákov, k S. na
Košov a Tábor, k SZ. viděti Libuň

S

kapličky sv. Isidora nebo silnicí až
za Kbelnicí ke hřbitovu, jenž byl tu
r. 1891 zřízen vojínům r. 1866 padlým
a po mezi a po pěšině v l. na Br.;
b) hned u rozvětvení silnic na polní
cestu, jež u posledních domů vede
ze silnice sobotecké v pr. přes ves
Rybníček na Br.

Z

J

Češovské valy.

atd. Cesta vede po hrázi rybníka
Kníže a za ním v pravo na silnici
Turnovskou; odtud buď: a) silnicí
až do Kbelnice (s letními byty)
a zde v l. přes Vinický sad a pod e

6. Veliš, zřícenina hradu
druhdy nádherného, i ž dnes
jen skrovnými a smutnými zby-
tky se jeví; na úplném jich
zničení od r. 1879 lámáním ka-
mene úsilně se pracovalo. Do-
bře praví Sedláček, že Veliš vy-
hlíží jako mrtvola liticemi roz-
sápaná, jejíž o střeva stranou
poházeli; byloť lámáním kame-
ne i vlastní hradiště zasaženo,
takže jen na málokteré místo
na vrcholu lze vylézt, odkudž
krásná vyhlídka na všechny stra-
ny, zejména k J a JZ. se po-
skytuje. Veliš, jak stará vy-
obrazení svědčí (viz Sedláčkovy

Hrady a zámky, díl V) byl ozdobou
celé krajiny. Za válek husitských
byl tu sídlem Čeněk Veselský
z Vartemberka, nejvyšší purkrabě
pražský, jenž odpadnuv od kalicha
byl r. 1423 Zízkou u Hořic poražen.
Za Trčků z Lípy uložena byla na
Veliši po celé století (r. 1500) pa-
mátná kompakтата. Vilém Trčka

v l. 1593 až 1596 Veliš ještě zvelebil a okolo chlumu hradského oboru zřídil, v níž nejvzácnější zvěř se chovala. R. 1606 koupil Veliš hrabě z Turnu, po němž r. 1621 ujal jej Albrecht z Valdštýna, po tohoto smrti pak Jindř. hrabě Slik z Holice. Z rozkazu cis. r. 1658 byl Veliš jako jiné hrady pobořen. — Cesta vede z J. ulicí Velišskou a Pražským předměstím přes oba mosty; buď hned za druhým, nebo kousek dále za hřbitovem v pravo na silnici Libáňskou a do Vokšic, sídlo lesní a hosp. správy velkostatku hrab. Slika, při parní pile letní restaurace a park se zámkem; jdeme v levo okrajem a dále silnicí do Podhradu a zde na Veliš (430 m.). S vrchole krásná vyhl. K V. a SV. kotlina Jičínská s Jičínem ve středu a s pozadím čedičových a melafyrových kopců Zebína, Kumburka, Bradlece atd. (viz vyobr.). K S. Prachovské Skály a za nimi Jizerské Hory, k SZ. Hruboskalsko a za ním za jasna Ještěd, v l. Bezděz a Středohoří litoměřické. K JZ. lze rozeznati kopce u Prahy (časem i Petřín; k J. a JV. počítá Cidlina, v pozadí zámeček Tuřín a Miličoves, v popředí od S. k J. Cejkovice, Staré Místo, Vitinoves, Nemičoves, Jičínoves, u paty kopce pak obec Veliš s nejkrásnějším kostelem v celém okolí.

7. Česov se starodávnými valy do 14 m. výšky nasýpanými. Nejlépe jeti do Jičíněvsi a odtud siln. k JV. přes Libisice do Česova; vsi k J. a v pr. po ní cestou k JZ. na výšinu (321 m.). Ohada Česovská jest největší (zaujímá 34¼ ha.) a nejprístupnější svého druhu v Čechách; považována byla za avarský hryn, nyní má se za ohradu z první doby slovanské. Valná část hradiště proměněna jest v pole nebo porostlá je listnatým lesem. Starožitnosti nalézají se v okolí, ho ně v Česově, Zeretících a Vlhošti (viz museum Jičínské). — Návrat možno spojití s návštěvou Kopidlna přes Vršec (1¼ hod.).

8. Loreta (5 km.). Jako při č. 6. do Vokšic a Velišského Podhradí. Zde na konci vsi v pr. pěšinou na Loretu, vrchol čedičový (415 m.)

Trosky. Prachovské Sk. Kozákov. Prach. Skály. Přivýšn. Brada. Holín. Rybníček.

Pohled s Veliše. Dle prof. dra K. ryt. Kořistky.

s kapli loretánskou. S ploché střechy kaple, k níž klíč jest na faře v Ostružné, pěkrá vyhl. Kdo chceš ji použiti, jdi buď jako při č. 4. k Ohavči a vsí v l. do Ostružna, nebo z Nov Města v pravo okolo býv. voj. skladiště a v pr. lukami přes Březinu do Ostružna a odtud přes Hl. Lhotu, rodiště † bás. Jos. Jakubce (okolí to zvěčnil ve svých veršov. povídkách z kraje) k Loretě. Pod Loretou k Z. a k J. vsi Křelina a Bukvice, naleziště předhistorická, nedaleko Nadsíla v se zbytky starého hradíště a starým památným kostelíkem.

9. K Sv. Trojici. Jako při č. 8. do Ostružna a dál pod vrškem sv. Anny (356) do vlnitého údolí Sv. Trojice (7 km.), kde u silného pramene sv. věží vody bývaly lázně.

10. Železnice. Město se slatinými lázněmi a starým hradíštěm; buď drahou turnovskou (2 stanice), nebo jako při č. 1. do Libosadu a k Valdicům se státní trestnici v Kartouzích; po případě dle č. 3. k Valdicům přes Žebín. Z Valdic přímo k S. po ní cestou do Těšína a přes kopec s valy hradními do Železnice. Pěkný pohled na město. Zpět údolím Cidlínou.

c) Výlety celodenní.

11. Prachovské Skály viz podrobně při trati III.

12. Bradlec, hora tak řečená dle ostrého hřbetu se zříceninou již valně sešlou. a) Z J. jako při č. 10. přes Kartouzy; odtud v pr. pěšinou podle nového trestnického hřbitova do Soběraz a rovně k S. po ní cestou na silničku a touto dále k Oujezdu Bradleckému, před vsí od křiže v l. přes hřbet Chocholku ku zříc. (9 km.). b) Nebo jako při č. 10. přes Železnici ještě 1 km. silnicí Lomnickou, pak v pr. po ní cestou do Lhoty Bradlecké a hned u prvních stavení rovně dál přes Ploučnici k soše P. Marie a v l. nad voj. střelnici k lesu a na Br. (9 km.). Hrad postavený na ostré, melafýrové skále. Vlastní starodávná hradní cesta vede ze Lhoty Bradlecké a mizí za příkopem, za kterým nalézá se travnaté místo dolní ohrady, druhdy bezpochyby jen dřevem oplotěné; odtud vedly na hrad nejspíše schody, kterých nyní není; vidíme tu před sebou mohutnou, zubu času statně vzdorující zříceninu velké, čtverhranné věže, patrně obydlí hradního, hrubé zdi hradní ukončené věžkou na strmé skále. Od velké věže vybíhá ostroh skalní, s něhož jest pěkný pohled na hrad i do okolí. Části hradu spojeny byly druhdy dřevěnými schody, pavlačemi a ochozy, bez nichž dnes jest tu těžko projíti. Pevné to skalní sídlo, podivuhodné svým založením povstalo asi ve 13. století za panství Markvartcův, z nichž snad Havel Ryba z Bradlece byl jeho zakladatelem. Od r. 1391 drželi Br. páni z Jenštejna, z nichž Vaněk, také pán na Nistěje byl pán nepokojný, jenž proti Václavovi válku zdvihl. Tehdy opanoval Br. královský vůdce Hynek Jablonský i držela pak Br. s Lichtenburkem až do válek husitských královna Žofie, 1421 dobyl Br. jako přívrženec Táborů Čeněk z Vartemberka. Mnoho se tu ještě jiných rodů vystřídalo (páni z Lichtenburka, Mečkova, Valdštejnští) až za Viléma Trčky z Lípy hrad v polovici 16. stol. ponechán spustění. — Od hradu pěšinkou k S. za ¼ hod. stihnem hostinec Klepandu, výl. rest. Výlet na Bradlec spojití lze s výletem č. 13. na Kumburk.

13. Kumburk. Jako při č. 12. na Bradlec a Klepandu; odtud lesní cestou k V., později pěšinou k JV. se uchylující ½ hod. na Kumburk. (12 km.), zříc. hradu ve značné výši 640 m., jenž obklopen byl dvojitou hradbou; branou rozvalenou v první hradbě, jež měla šest bašt, vstupujeme na parkán, z něhož nedaleko za první spatřujeme druhou rozvalenou bránu, nad níž dosud do výše 8 m. strmí věž t. zv. panenská, jejíž spodek byl vězením; podle této věže přijde se k nepatrným již zbytkům třetí brány, nad níž strmí zbytek druhdy mohutné velké věže, která v minul. století teprv byla odlámána a

Bradlec. Ze Šimáčkových „Hradů a Zámků“. Dle kresby
Al. Bubáka.

rozvezena. Podle této věže a bašty v pravo proti ní ležící projdeme k místu čtvrté brány, jež vedla na hradní dvůr, odtud pěšinou vystoupíme na téměř hradu, kamž druhdy zajisté jen po schodech se přicházelo. Kromě zbytků vzpomenuť již velké věže, která byla nejznámější stavbou hradu a nejspíš teprv v 15. stol. vznikla, spatřujeme tu ještě zbytky druhého stavení a velký sklep. Vlastního hradního paláce zde nebylo

Kumburk postaven byl asi na počátku 14. věku a zván původně Goldenburg (1394 zván již Kumburk); nejstarším jeho pánem byl nepokojný pan Markvart z Goldenburka z rodu pánů Vartemburských. Za husitských válek byl tu sídlem proslulý hejtman Pražanův Hynek Krušina z Lichtenburka, praotec pánů z Lichtenburka; o sto let později vešli v držení hradu Trčkové z Lípy, od nichž r. 1607 přešel jej Zikmund Smiřický ze Smiřic, 1621 pak jako všecky statky Smiřické Albrecht z Valdštejna. Kumburk byl mezi těmi hrady, jež na rozkaz Ferdinanda III. byly pobořeny; od těch čas ničilo a bořilo se na něm s nevšední zu-

řivostí do dnešního dne. S Kumburka sestoupiti možno buď do Nové Paky cestou, jež od Klepandy vede přes Brdo do N. P. (6 km.) nebo zpět do Jičína k J. do Zboží, přes Chlomek a Tužín do Radimi; zde silničkou k Soběrazí, však první cestou v l. na silnici k Libosadu. — Vrchol Kumburka poskytuje velkolepou vyhlídku, podobnou oné s hory Tábor (následkem postavení rozhledny na Táboře tuto nyní doko-nalejší).

14. Klepanda, výl. restaurace pod Kumburkem a Bradlcem, vyhlédávaná z Jičína, Lomnice a N. Paky. Dostihnouti lze ji různými směry: a) jako při č. 12 a. přes Bradlec (10 km.); b) jako při č. 12 b.

Kumburk. Ze Šimáčkových „Hradů a Zámků“. Dle kresby
K. Liebschera.

přes Železnici ke Lhotě Bradlecké, b) přes Lhotu Bradleckou podle však stále rovně silnicí Lomnickou voj. stělnice k patě Br., avšak až za Lhotu a zde u mlýna v pr. místo vzhůru dál pěšinou k S. na cestou na Klepandu (11 km.); c) jako Kl. (10 km.). Cesta od Lhoty vzhůru při a) do Oujezdce, však místo v l. poskytuje pěknou vyhl. k J. Od Kl. na Bradlec dále Oujezdcem až na k S. pěkná vyhl. na Krkonoše. Na Kl. (10 km.); d) jako při č. 12. Kl. letní byty.

15. Tábor u Lomnice (682 m.), s rozhl. Jako při č. 10. přes Železnici a Lhotu Bradleckou silnicí až ku vsi Ploučnici; zde v l. do Chlumu a na vrchol (12 km.). Nebo kratěji podle Cidliny přes Jarošov k Bílému Mlýnu; odtud v levo rovně k S. (podle saského pomníku z r. 1836 — zůstane v l.) do Dílců a v stejném směru dále do Zámezí, zde však v pr. k Sv. do Doubravic a rovně dál na vrchol (10 km. v pr. zůstáváme v krásném údolí ves Kyje).

Třetí směr pro povozy silnicí Turnovskou přes Jinolice; odtud v pr. přes Cidlinu oborou do Kašova a zde hned v pr. silnicí (povozem až na vrchol, 12 km.). Tuto rozkošnou cestu možno po případě volit jako zpáteční a nadejít si od vesnice Cidlina přes Zámezí a Dílce. Další podrobnosti viz při trati IV., str. 104.

16. Nová Paka. Silnicí Packou Sv. Trojice, však dále údolím za přes Robousy k hostinci na Špici kapli až do Přichvoji a odtud v l. (8 km.); odtud buď v l. silnicí Chotěšovskými lesy okolo kostela sv. Petra a Pavla (brzy v l. krásné na vrchol (3 hod.). Zpět doporučuji údolí Ořešky k S. se táhnoucí) do jít přes Přichvoji k Stydlé, před vsí však v l. do lesa a průsekem v pr. do N. Paky (16 km.); nebo v pr. 1½ na Loretu (po případě i přes Veliš a zpět přes Vokšice do Jičína km. do Lužan a odtud v l. krásnou (14 km.). lesní cestou (po případě s úchytkou v pr. hned za vsí cestou křížovou (19 a 18 km.). Další viz při trati IV.

17. Ostroměř. Mlázovice. Bělohrad. Choteč. Nejlépe drahou do Ostroměře, odtud výlet dle tratě IV. a zpět pěšky buď z Chotče přes Lužany k hostinci na Špici, nebo z Konechluší přes Ulibice a Robousy.

18. Sobotka, Humprecht a Kosf. Viz zpětným směrem trať VII. A dále tamtéž směr na Mn. Hradiště neb Svijany - Podolí. Rovněž viz str. 45, č. 5.

19. Čákan (396 m.), vrchol s pěkným rozhledem, zvlášť na Trosky. Jako při č. 8. a 9. do údolí

Sv. Trojice, však dále údolím za kapli až do Přichvoji a odtud v l. na vrchol (3 hod.). Zpět doporučuji jít přes Přichvoji k Stydlé, před vsí však v l. do lesa a průsekem v pr. na Loretu (po případě i přes Veliš a zpět přes Vokšice do Jičína (14 km.).

20. Vyskeř neb údolím Žehrovským do Svijan-Podolí. Silnicí Soboteckou až za Lochov; zde v pravo sil. okr. do Mladějova (host.), kde pochován Fr. Gerstner, projektant první dráhy železné v Čechách (z Budějovic do Lince) a profesor polytechniky v Praze: † 1832, a zde v pr. silnicí Turnovskou 1 km. Ze siln. v l. roklí k Pařízku a dále podle Žehr. potoka zpětným směrem jako na str. 43. Na Vyskeř (20 km.), do Sv.-Podolí (29 km.). Srovn. též Sobotka na str. 106.)

21. Prachovskými Skalami na Trosky viz při trati III.

Trať III. Jičín. Prachovské Skály. — Turnov.

Opouštíme Jičín ze Starého Města přes Mar. nám. okolo pomníku Komenského, a rybníku Kniže, za nímž u pomníku padlých vojáků z r. 1866 dáme se v pr. na silnici Turnovskou k S., z níž na Z. nabízí se nám výhled na Bradu a za ní na Prachovské Skály. Pokra-

čujeme přes **Kbelnici** (stud. noclehárna v hos. Horákově) (Ls.) k S. podle hřbitova padlých z r. 1866 zůstávající v pr. Podulš dáme se v l. do **Jinolic** nebo přes **Knížnici** do **Libuně**. Obou těchto výchozích stanic na severní straně skal prachovských dostihnouti můžeme též drahou Turnovskou (strana 73.). Nebo jako výše jdeme městem až k pomníku padlých r. 1866 a dáme se v l. na silnici **s o b o t e c k o u**, kteráž dovede nás k odbočkám na **Prachov** nebo **H. Lochov** na západě a jihu Skal Prachovských. Od pomníku vede ostatně v pravo též polní cesta přes **Holín** k Prachovu s nadcházkou.

Skály Prachovské.

Skalami Prachovskými nazývá se skalní bludiště pitoreskních útvarů pískovcových, jež podobně jako skály českosaského Švýcarska a skály Adrsbašské tvořeny jsou z pískovců vrstev jizerských (nikoli chlo-meckých jako skály hruboskalské). Toto skalní město bylo až do nedávna co do návštěvy popelkou mezi podobnými skalními útvary, ač i svou rozlehlostí i hojností krásných vyhlídek vyniká nad rozhlášené pískovcové útvary Adrsbašské (Adersbach) a Teplické (Weckelsdorf). Oko pozorovatelovo těší se tu měnlivou a půvabnou scenerií přírodní. Tu kynou nám skalní velikánové se zdobou lišejníků, mechů a klečovitých borovic na svých skráních, onde zas lákají nás tiché rokle, bujnou zelení do temna zbarvené ducha osvěžují rozkošné vyhlídky a tělu lahodí stín vábných údolí se zurčícími potůčky; historické pamětihodnosti pobavují a povznášejí mysl a útulná restaurace i nový pensionát společenstva pro letní byty poskytují potřebného osvěžení.

Jednotlivé tury skalami podniknouti lze počítajíc cestu tam i zpět a odpočinek za 5—7 hodin. Vstupné do skal, jež jsou majetkem hr. Šlika, se neplatí. O úpravu a označení cest pečuje K. Č. T. v Jičíně. Kromě některých dobrých rest. v dědinách a okolí Pr. Sk. zřízena jednoduchá výletní restaurace v samých skalách Prachovských a komorní pensionát nad H. Lochovem, jiný v Dolech u Mladějova.

V rozvrhu tur a směřů přijal jsem s některými vlastními změnami dobré novější rozdělení K. Č. T. (barevnou mapku, jež v malém měřítku je naznačuje, dostati lze ve větším měřítku v Jičíně i v pensionátě po 20 h.). Nejzajímavější partie Skal má cesty modře značené, zadní partie lesnatá s hradem Pařezem značky červené a jihozápadní, nejméně zajímavá, značky zelené. Směry cest značeny jsou stejně barevnými nápisy na kamenech a skalách.

Z Jičína možno do Pr. Sk. čtverou cestou: I. Silnicí soboteckou přes Lochov k Fortně. II. Cestou polní přes Holín k Prachovu; III. Silnicí soboteckou do Ohavče a odtud k Prachovu (možno povozem). IV. Silnicí nebo drahou Turnovskou do Jinolic nebo Libuně a odtud k Pařezu a do zadní části Pr. Skal a odtud k J. k Prachovu nebo Lochovu.

I. Silnicí soboteckou přes Lochov k Fortně nebo pensionátu.

Z Jičína (omnib.) jsme za hod. v Lochově; zde dáme se u pomníku padlých z r. 1866 (padla zde záloha rakouská za obět dělům pruským na Svinčici umístěným) v pr. Hor. Lochovem, u něhož v nánosu diluvialním ve skalách objeven byl tur pižmový (*Ovibos moschatus*) k rozcestí; v pr. odbočí cesta k pensionátu společenstva, v levo k Fortně, nad níž vl. strmí Šikmá věž. Fortnou, v níž jednotlivá místa označena jsou „sedadlo Šlikovo“, Sfinga, Mumie, D.v. kachna a p. postupujeme až k rozcestí:

A.) Z Fortny vpravo dle modrých značek do Babince:

Cesta vede podle Šikmé věže (v pr.) a Americké sluje (šipka s odbočkou v l. a zpět nízkým tunelem) k jeskyni Kladivu, v níž ještě v červnu bývá led; dále podle t. zv. Trosek k Lachmannově jeskyni (zpět pěkný pohled na „Trošky“), zvané tak dle choromyslného, jenž v ní se ukrýval; za ní Babinec končí. Odtud možno sice pěšinou skrze Čertovu kuchyni (kdo šel do pensionátu přímo za ním v l. vzhůru, vystoupí do srážného průseku Čertovy kuchyně a dojde tak nejkratěji k vyhlídce Hlaholské a hor. konci Cís. Chodby). Nicméně doporučuji delší, však zajímavější cestu úvozem v pravo podle skalisk Lukoviny (v l.); po chvíli průrvou objeví se v pr. pohled na Holín a k Jičínu; dále v l. vzhůru k l. pohovce. Vyhl. z nejkrás. v Pr. Sk.: Krkavčí skály, v dáli Jinolické rytníky, k V. Přivýšina, k Z. Javorník a dále Vyskeř a Trošky, v pozadí Ještěd a Kleis, v pr. od nich v předu Střelecká Hůra, za ní Kozákov a hřbety Jizerské, v pr. Tábor, Bradlec a Kumburk, za Přivýšinou Zebín a v dáli Zvičina. — Modřínovou alejí (v pr. pohledy na Krkavčí skály, Rakev), zpět k Císařské Chodbě, v pr. krátká odbočka k Hlaholské vyhlídce (jméno na počest Hlaholu Pražského), druhé nejskvělejší vyhl. v Pr. Sk.: na Z. rozsáhlejší než z l. Pohovky. Zpět na původní cestu a touto dále k zač. Cís. Chodby, před níž v pr. krátká odbočka k vyhlídce na Skalní město. Nebo přímo s Hlahol. vyhlídky po stupních (Na Schůdkách) dolů a vzhůru. Viděti tu skupiny Zadní Točenice a Plecháče s amfiteatrálním pozadím skal „Na vodách“ a malebným ukončením Trosek. Kdo zná již Císařskou Chodbu, může sestoupiti na Schůdkách přes Trostein do Sedla a odtud v pr. k Prachovu (krásné vyhl. do Hlaholské rokle, Most a Hrad), anebo lépe v l. do Zadní Točenice (zde prý bývaly schůzky česko-bratrské) a touto k Malé Fortně, dolnímu ústí Císařské Chodby (dále viz níže). — Jinak od horního konce Cís. Chodby touto dolů k Malé Fortně a restauraci.

B.) Z Fortny v levo dle zelených značek přes Hustáč:

Zužující se rokli mezi skalami různé podoby (pes svatobernhardský, tvář lidská, slon) k rozcestí; dáme se v pr. úzkou Chodbou (v pr. hřib) na Hustáč a dle značek v pr. ke „Třem pohovkám“ a odtud v l. přes rozvodí Cidlina a Jizery na vozovou cestu; z této v l. ke II. pohovce na hřbetě mezi Zelenou Roklí a Malou Fortnou: půvabná vyhl. zvláště k Z. za jasna až na Sedlo, Bezděz, Říp a Milešovku, v popředí na mohutný Plecháč, Zadní Točenici, Cís. Chodbu s Malou Fortnou, skaliny kupí se tu v nejrozmanitějších tvarech, jimž přikládají se jména: beránek, kapucín, Panna Maria s Ježíškem, b skup a pod. Zpět na vozovou cestu a touto dále k rozcestí pěti směrů:

a) V l. ku pěšině vedoucí na šumavské neb petršdorfské $\frac{1}{2}$, po Svinčici (viz C.). 60 hal. Káva, studená jídla. Obědy třeba objednat.)

b) k Malochově vyhlídce cestou po hřbetu mezi Studenou a Hromovou rokli (viz C.). d) Koušek za rozcestím úzká pěšinka vede do Malé Fortny,

c) Zelenou rokli k restauraci (nejblíže) post. r. 1887. (Vokšické pivo v lahvích nebo víno) cesta ač písčinatá a namáhavější vede tudy nejkratceji do Zadní Točenice.

e) Rovně dále od rozcestí vozovou cestou (modré značky) až ku vchodu do Císařské Chodby. Velký nápis připomíná návštěvu cís. Františka I. 9. června 1813 (za pobytu v Jičíně), odkudž také jméno chodby. Nádherná rokle.

C.) Z Fortny od rozcestí v l. dle zelených značek přes Svinčici a Malochovu vyhlídku.

Podle malebné, dosud bezejmenné rokle (v l.) přicházíme k romantické sluji v Kuchyni, také Hansgirgovou zv., kde druhdy, dokud nebylo restaurace, výletníci siestu trávil. Odtud po schůdkách na planinu (vyhl. na Fortnu a Babinec) a lesem Hustáčem na Svinčici (Rz.)

Skvostná vyhlídka: K V. v poříčí Cidlina až k Osroměři, přes Přivýšinu, Čerov a Zebín k Zvičině, k SV. na Kumburk a Bradlec, a Říp. Na svazích Svinčice roste k JV. Kunětická Hora, blíže Velíš, věsenka *Prenanthes purpurea*, vika Sv. Anna a Houser u osady Ostružna, Hlásná Lhota, Vokšice, Březina, *Vicia pisiformis* a *V. dumetorum*, *Conyza squarosa* a jiné zajímavé rostliny.

Zpět do Hustáče a dle značek lesním úvozem podle Vlčí jámy (v l.) na křižovatku mezi Fortnou, Hromovou a Studenou rokli (viz výše B. b.). Mezi pěšinami do obou rokli pěšinou po návrší na Malochovu vyhlídku (jméno ku cti již. prof. Malocha, jenž mnoho přispěl k poznání a ocenění Skal Prach.)

Vyhlídka poskytuje nejcelkovější přehled Prach. Skal. Patříme do Hromové rokle, vroubené skalami různých tvarů (velbloud, mopsík, dívka) a ústící do údolí Točenice, kam ústí také rokle Zelená a Cís. Chodba. Blíže v pr. partie „na Vodách“ pod Hrádkem. Za podluhovním Novým Hrádkem vidět Pařezskou Lhotu, za Hromovou rokli vystupují Tábor a Kozákov pod obzorem hřebenů Krkonošských, mezi nimiž i Sněžku bývá rozeznati. V l. Střelecká Hůra zakrývá pohled k Troskám, za to vystoupí v tom směru Ještěd, Kleis a Hochvald, v popředí Vyskeř a v l. Mužský, za ním Ralsko, Sněžník u Děčína.

PRACHOVSKÉ SKÁLY U JICHA

Cestou dále sestoupíme do Studené Rokle, odkudž lze vystoupiti na malou výšinu Vyhliďku na amfiteatr.

Od Ervínova hradu (v l.) nímž osaměle vévodí zeleně vrou-
táhnou se v polokruhu skály věn-
bený Nový a za ním Starý
čící údolí „na Vodách“ a na Vo-
Hrádek.
dách pod Hrádkem, nad

Vrátíme se do Studené Rokle a cestou „na Vodách“ (červené značky) přijdeme k rybníčku na vozovou cestu vedoucí do restaurace.

Partie od pensionatu v Hor. Lochově.

Od pensionatu, kde lze si zajistiti byt i stravu, vedou vesměs modr. znač. cesty nejkrásnějšími končinami skal. Hned za pens. v l. vzhůru vede cesta do průseku Čertovy kuchyně, od níž hned z kraje v pr. obočiti lze k Mouřenínu a Brance, odkudž dle II. k l. pohovce a dále dle I. tratě; kousek dále od cesty do Čertovy kuchyně obočiti lze v l. do Babince a k Fortně; sledovati odtud dále I. B. neb C. aneb cestu k Malé Fortně a Cisařskou Chodbou vzhůru na vyhl. na Skal. Město na vyhl. Hlaholskou k l. poh., Mouřenín a zpět. K Fortně vede ostatně také cesta přímá od pensionátu v l.

II. Cestou polní přes Holín k Prachovu.

Od společného pomníku padlých na rozcestí silnice turnovské a sobotecké vede za Nyplovnou v pr. cesta do Holína; přímá cesta vede nás celou vsi rovně do Prachova (3½ km.). Lze však také ze středu vsi dáti se v pravo pod Přivýšinu po lučině podle potůčku, na jehož pramenech u Černého jezírka najdeme rašelinník (Sphagnum) a úhlednou rosnatku (Drosera rotundifolia). Podle Prachova od mysl. Prachovské táhnou se směrem k Fortně t. zv. šance — valy, většinou však již se zemí srovnané; patrně stopy staré ohrady předhistorické. Z Prachova dále vede cesta do Pařezské Lhoty — v pr. od ní les Mršinec, táhnoucí se k rybníkům jinolickým, kde vyskytuje se pětiprstka Gymnadenia conopsea, vzácný Epipogon aphyllus, Veronica montana a j. rostliny zajímavé. V l. pěšinou (modré značky) k vyhlídce na Mouřenín a k Brance, kterou dostaneme se k l. pohovce (další viz I. A. na str. 99.).

Úvozem od Prachova rovně dál podle železitého pramene naskytne se pěkný pohled na Hlaholskou rokli (pěšinka vede na Hlaholskou vyhlídku, viz I. A. na str. 97.), za nedlouho pak stihneme pod Plecháč a do Přední Točenice, kterou za krátko dospějeme k restauraci.

III. Silnicí soboteckou do Ohavče a k Prachovu.

Jako při I. silnici soboteckou, avšak jen do Ohavče (host. u Pr. Skal), odtud v pr. vozovou cestou do Prachova, kde stihneme cest II. a můžeme pokračovati k restauraci. Tímto směrem možno použití povozu až k restauraci.

Partie od restaurace.

Pohodlnější turista, jenž volí cestu II. neb III., aby se co nejdříve dostal k restauraci, může odtud podniknouti prohlídku skal různým způsobem :

1. Zpátečným směrem tury I. Studenou Roklí na vyhlídku na amfiteatr, na vyhlídku Malochovu a na Svinčici, s této sestoupiti do Fortny až k Babinci, dáti se tímto až do Císařské Chodby a touto zpět k restauraci. Méně vytrvalý neb pohodlnější zkrátiti si může cestu, dojde-li přes Malou Vyh. jen k rozcestí na Hustáči a dá se odtud (viz I. B. c.) Zelenou Roklí zpět k restauraci.

2. Návštěvou jen některých nejbližších partií: a) Hromová Rokle ústí do Točenice malý kousek za restaurací tvořící stinný úval lesní, jehož nejzajímavější skupinou balvanů je Hrobka. b) Studená rokle, po případě i vyhlídky na amfiteatr. Táhne se hned vedle Rokle Hromové a s ní skoro rovnoběžně.

3. Do zadní části Skal Prachovských. Úvozem pod Plecháčem podle drobného „Vodopádu“ a oplotěného rybníčku „na Vodách“ jdeme podle skal amfiteatru (rytíř, dívka, Tříháv) k hradu Ervínovu, nejmohutnější skalní skupině ve Sk. Pr. a dál podle potůčku do vísky Blat, za níž k Z. viděti jednotlivé chaty sousedních osad Zámostí a Lovče a v dáli i zámek Mladějovský. Za mlýnem Maršovským (ještě v Blatech) jdeme kousek polem v pr. a sejdem po strmém strání na louku a přes tuto do lesa vozovou cestou do rokle zvané Sustec (malebné skály: sloupy, duchovní pastýř, hlava lidská, orel, kýta, hostinský, rytíř, husar, srdce, Černohorec, opička atd.), z níž přijdeme do Kocourníku, krásného, lesnatého údolí, z něhož v pr. vede pěšinka do rokle „v Maštalicích“; vystupující vzhůru po levém boku dostaneme se po 10 min. na rozcestí pod Starým Hrádkem (viz níže). Z Maštálí vrátíme se nevystupující až nahoru, do Kocourníka a jdeme tímto na konec k rozcestí:

a) v l. ku hradu Pařezu, sídlu brána nacházela R. 1372 připomíná ze skály vytesanému, jednomu z nejvyšších pamětihodných. Skála sama se Petr z Pařezu, jinak není velice se podobá pařezu, odkudž mnoho podrobného o pěkných těchto jméno hrádku, jenž byl sídlem těžko zříčeninách známo. Nyní patří hrad přístupným a nad to na všech stranách vodou obklopeným. Hráze, jež soukromníku a zove se odtud Maťto u šů v. — Z Pařezu červeně značená cesta vede podle Lahol (odbočka v pr.) do lesů na Vodách pod Hrádkem a přes Pelíškův most k restauraci.

b) v pr. do Laholí přímo. Příjemné výletní místo, k němuž i přímou procházku z restaurace cestou na Vodách pod Hrádkem lze doporučit.

Z Laholí dáme se cestou v pravo údolím „na Vodách pod Hrádkem“ zvaným (v l. Maštale, viz výše Kocourník); po chvíli v l. pěšinou do Javorového důlu, tiché doliny, z níž na konci schůdky vedou ku Starému Hrádku, vybíhajícímu ostrohem do rokle „na Stájích“. Vystoupivším naskytne se skvostný pohled na Javorový důl i na okolní skály a za obvod Skal Pr.

Na St. Hrádku odkryto prof. Hrádku bývaly snad místem, kde Malochem předhistorické pohřebiště, páleny oběti. V se erových. konci v němž nalezeno mnoho popelnic, stával kostelíček (U kostelíčka nejbronzů atd. Nejspíše pohřbívání sem spíše dřevěný. Dle některých nálezů obyvatelé ohrady, již chránily valy soudl se, že Hrádek i obydlen býval. u Prachova. Dva nejvyšší vrcholky

Pěšinou dostaneme se ze St. Hrádku na Nový Hrádek, rozdělený ve dvě skalní skupiny, z nichž severní poskytuje pěkný pohled

Císařská Chodba ve Skalách Prachovských.

na Javorový důl a Divadlo při stěně Starého Hrádku. Odtud pěšina vede k restauraci nebo lesní cesta do údolí „ná Vodách pod Hrádkem“ a tímto dále přes Pelíšky v most k restauraci.

IV. Silnicí turnovskou nebo drahou do Jinolic, odtud k Pařezu nebo přes Bradu na Prachov.

Odbočivše ze silnice turnovské u Jinolic v l. jdeme podle severního kraje lesa Mršince (v levo) a podle několika malebných rybníčků ke Lhotě Pařezské, vsí vzhůru a proti krajnímu hostinci v levo (cesty nejsou pohříchu značeny až do středu okrajních dědin nebo do stanic dráhy, také schází tu označení ukazateli) a dolinkou ke hradu Pařezu, kde teprve nastihneme značky a odkudž nabízí se nám: a) cesta přes Laholí Javorovým dolem přes památný Starý Hrádek k restauraci (viz III. 3.), b) cesta Kocourníkem a Sustcem přes Blata k hradu Ervínovu a dál podle amfiteatru k restauraci, aneb

přímo po Vodách pod Hrádkem (les) přes Pelíškův most k restauraci. Od restaurace pak možno vrátiti se přes Prachov do Jičína, nebo podniknouti některou vycházku pod č. III uvedenou, nebo vydati se Cís. Chodbou a Babincem k Forině a touto přes Lochov zpět do Jičína, aneb Cís. Chodbou na vyhlídky (V. na Skalní Město a V. Hlaholskou) s návř přes I. poh. a Mouřenína nebo Čertovou Kuchyni a Babincem do pensionátu u Lochova (omnibus do Jičína). Kdo šel na Bradu jako při č. 5. na str. 91., může odtud lesní cestou přes Privýšinu do Prachova a pokračovati jako při II. neb III. — Lhota Pařezská pak jako východiště tuto od severu uvedená, přisupna jest i z jiných bodů na silnici a dráze turnovské, tak z Libuně a Újezda (viz str. 73.).

V. Prachovskými Skalami do Turnova nebo Mnich. Hradiště.

Kdo chceš poznati touto cestou hlavní jádro Skal Prachovských, sleduj buď turu I. A., II. neb III. k restauraci, aneb zavítav do pensionátu Společ. v H. Lochově dej se k Mouřenínu, I. poh., Hlaholské Vyhl., k Vyhl. na Skalní Město a Chodbou Císařskou k restauraci. Odtud pak voliti možno dvojí směr; a) Lesní partii přes Pelíškův most, s jediným jen výhledem do skalnatého Laholí a obvodem skal k Parezu, odkudž dále v pův. směru vede cesta již od restaurace méně vděčná k Troskám a dále přes Hr. Skálu; b) nebo dle partie III. 3. zadní části skal Prachovských (také dle I. B. přes Hustác) do Blat a od Maršovského Mlýna k Mladějovu, přes Dol. Mlýn a pod Nebakovem k Podsemínskému mlýnu; od ud buď v pr. vzhůru přes Semín k Troskám a dále přes H. Skálu aneb dále údolím Žehrovky až k mlýnu pod Vyskří. Odtud buď v pr. přes Vyskeř na Hr. Skálu aneb v levo dále údolím Žehrovky na Vys. Kolo a v l. k vyhl. Bellevue. Dál přes Mužský a Valečov do Mnich. Hradiště. (Partie na 2 dny)

Trať IIIb. Ml. Boleslav. D. Bousov. Kost. Prachovské Skály. St. Paka.

Trať z Mělníku přes Mšeno a Sudoměř-Skalsko k Ml. Boleslavi vedoucí prodlužuje se odtud nyní až na St. Paku a poskytuje vítanou příležitost k návštěvě Kostí a Sobotky v krajině, druhdy na krátkou dobu téměř nedostupné. Trať tato protíná pak přímo rozhraní mezi Hruboskalskem a Prachovskými skalami a je v tomto směru spojením z Prahy velice příznivým.

Trať z nádraží mladoboleslavského překročuje Jizeru (zast. město) a podle voj. střelnice a otevřených lomů opuk jizerských, v nichž nalezeny byly zbytky obrovských ještěřů, ubírá se k východu podle regulované Klenice mījíc zastávky Řepov a Kolomuty-Plasy i stihne stanici

Březno-Žitnoves, ku kteréž až po pravé ruce provází nás stále lesnatý hřeben Chlomecký, kde nad Ře-

povem dohlédáme kapličku Boží Body, v pr. od Března pak pěkně ležící Dolánky a vrchol novoveský. Zámek v Březně od r. 1770 zaujímá místo tvrze, která v l. 1255—1416 byla v držení pánů z Vartenberka.

Traf obrací se k severovýchodu, míjíme v l. Suko-rady a Martinovice, v pr. stanici

Dlouhou Lhotu, za níž objíždíme v pr. freidorfský revír, abychom u zastávky

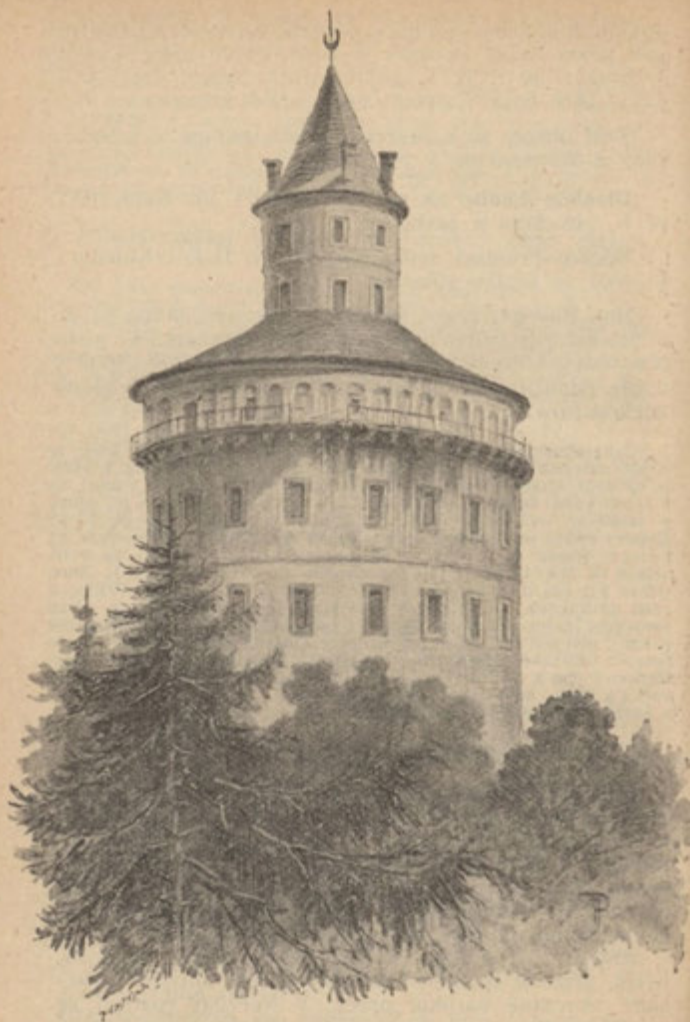
Běchov-Freidorf setkali se s tratí Bakov-Kopidln, kterouž za krátko stihneme

Dol. Bousov, české městečko, kde ode dávna se po domácku provozovalo broušení čes. granátů. V nádr. restaurací, Obč. Besedě a host Elisove (omnih.) možno dobře odpočinouti, chceme-li odtud podniknouti vděčný pochod přes

Čakan bud' na **Lochov** (Prach. k vých. do Příchvoje, kdež se Skály; nebo na Veliš a Jičín. Dáme cesty dělí; a) třimo dále k vých se od nádr. k rybníku a přecroíme polní cestou na Štídla a hned na v l. traf polní cestou k lesu, kdež kraji osady při rozcestí v pr. přímo u myslivny pokračuje cesta ve dále po ní cestou, jež po jižním stejnému směru průsekem do Spa- svahu Velišského hřbetu vede na řence. Jdeme vsí k vých. a sil- Loretu a přes Podhrad na Veliš ničkou do Markvartic (4½ km.). a dále do Jičína (18 km.). Srov. Odtud k S. siln. do Sobotky, k vých. č. 6. u Jičína. — b) Z Příchvoje cesta do Rakova, středem pak se k sev. silnicí do Samšína a odtud verových polní cesta na Čikan v pr. sínici Sobotecko-Jičínskou (6 km.), nejvyšší bod na silnici So- přes Ohaveč do Lochova, v l. do botecko Libánské, s krásným roz- Horního Lochova s pensionatem hledem k jihu k Št. Hradům a Stře- (14 km.). Viz Prachovské Skály vačí i k vých. na Velišský hřeben str. 101. s Loretou a Velišem. Sestoupíme

Z Bousova odbočuje traf k sev. do

Sobotky, starobylého města, jehož zdobou kromě blízkého Humprechtu je got. chrám Sv. Maří Magdaleny, jenž připomíná se již v druhé pol. 14. stol. jako farní; v nynější úpravě od r. 1595 vyst. Oldř. Fel. Popelcem z Lobkovic. Kromě pěkného olt. obrazu sv. Maří Magdaleny, nalézala se tu starož. got. monstrance, dar choti zakladatelovy, jež nyní na radnici se chová. Z osmi bývalých kaplí je zachována jediná kaple sv. Kříže, zřízená spolkem literáckým, jenž opatřil i varhany skvostné barokní práce. V kněžišti spatřují se náhr. kameny rodu Lobkovického. Krásný gotický strop lodi chrámové nahrazen r. 1885 nevkusným stropem

Zámek Humprecht u Sobotky.

zrcadlovým. V hlavní věži je uložena děkanská knihovna (klíč na děkanství). Až do r. 1430 byla Sobotka měhrazené. Jediným pozůstatkem tohoto hrazení je dům zvaný »Na Baště« v ulici Komenského (jičínské). Tehdy bylo město jako husitské Mik. z Hazmburka na Kosti dobyto a hradby jeho rozmeteny. Narodili se tu Fr. V. Jeřábek (pam. deska na rod. domě), Václav Šolc, pěvec »Prvosenck«, autor hymny na buditele národa »Chaloupky české buďtež požehnány« (rod. dům a pomník v parku), spisovatel J. L. Turnovský, archivář zemský Fr. Dvorský, přírodovědec prof. Alex. Bernard, svobodomyšlný poslanec G. Maštálka. Na radnici kromě vzpomenuté monstrance chová se gradual z r. 1582 s krásnými kresbami na pergamenu.

V městě, kde kvetlo druhdy soukenictví a výroba t. zv. libereckých střeviců, provozuje se dnes výhradně zemědělství a maloobchod.

Dnes je Sobotka dobrým večerním cílem pro vzdálenějšího turistu, jenž druhého dne chce podniknouti výlety na Kost, do Prachovských Skal přes Mladějov nebo s této strany přes Hruboskasko k Turnovu. Hostinice: Beseda (4 pok.), na poště (6 pok.), »Na Sále« a »U nádraží«. Speciálního průvodce »Sobotka s okolím« vydal Klub turistů v Sobotce (cena 40 hal.), jenž ochotně podá každou informaci.

Výlety ze Sobotky.

1. Humprecht, $\frac{3}{4}$ km. od města. Zámek z r. 1672, založený Humprechtem Černínem z Chudenic na místě, kde dle domnění Sedláčkova asi stará tvrz Sobotecká stávala. Shořel r. 1678 a znovu opraven. Na šíř tava: pyšnou dosud řadou jdou vzhůru krásné stupně kamenné, leč tráva s kapradím již již po nich kladou své vějíře a krajky zelené. Z náměstí jdeme novoměstskou ulicí k panskému dvoru, zde v pr. k myslivně, kde požádáme o klíč k Humprechtu. Zámek v půdorysu elliptickým je zbudován na způsob vězení, v němž zakladatel jeho Jan Humbert Černín vězněn byl v Čáhradě jako vyslanec rakouský. V prázdných místnostech spatřují se jen zajímavé krby. Za to je pěkná vyhlídka do okolí a příjemný pobyt v přílehlé oboře.

2. Kost. Silnicí mžno je i zž do Podkosti ($\frac{3}{2}$ km.). Pěší turista jde však jen do Vesce (2 km.) podle výšiny Hůry (v pr.), s vesničkou Nepřívěčí na úpatí. Viděti odtud do rozkošného údolí pod Troskami, na Vyskeř a Kozákov, Ještěd a Mužský; od veseckého kříže dáme se dle značek bílo-modro bílých v l. k Z. vsi do údolí a na jeho konci malebnou dolinou Pláňkou k em ke hradu, jenž s té strany zviášť malebný dojem činí. Třetí cesta vede drahou do stanice Libošovice-Kost (viz níže), pokud spojení je přílehlé.

Údolí Pláňky, kde roste měsíčnice (Lunaria rediviva), je žlebem potůčku, vroubeným malebnými skalami pískovcovými. Po půl hodině pěkná ozvěna a malebný rybník v Oboře s pilou. Od splavu

Podsemínské údolí.

v pr. podle skal lze dosáti se k místu, kde uměle do pískovce vytesány jsou polovypukle „král, pan- na, muž a drak s letopočtem 1591 a růžici. Od pily v Oboře je vděč- ná odbočka k ville v „Rašovci“. Od villy v pr. útulným zákoutím možno jiti přes Dobšín ku Kostí. Vlastní cesta vede nádvořím pily a dále proti potůčku. Stranou odbočují cesty k Dobšínu a do Podkostí. Nejpůvabnější odbočkou je zpočátku pohodlná, později obtížná stezka (bez hole neradno se vydati) smě- rem vyzdžené stoky, jež vede do krásné a malebné rokle. Několik kroků dále je druhá, obtížně při- stupná rokle „komín“ zvaná, jež vede na rozkošnou vyhlídku do ú- doli oborského. — Minuvše „Žiž- kovu hlavu“ (neuměle ze skal přite- sanou), přijdeme k rozc. V pr. „Ko- vářova rokle“, která vede do Podkostí; v l. směr přímo pod hrad Kost (6 km.), jehož skály omývány jsou na severovýchl. straně vodami Bílého rybníku, na západě Černým rybníkem, nad nímž ve skalách spatřuje se skalní obydlí, jaké v pískovcových našich kraji- nách je zjevně častým. Nad ním pěkná vyhl. na okolí Černého ryb- níka.

Kost jest z nejzachovalejších a nejkrásnějších hradů českých. Jen předhradí jest málo zachováno, byvší k účelům hospodár- ským přestavováno: dlouhým průčelím zabírá je pivovar, na jehož staré založení upomínají zbytky rustiky a nápis o založení z r. 1576. Do vlastního hradu vcházíme po dřevěném mostě (místo bývalého zvoditého) jednoduchou prvním branou, vedoucí do stavení, v němž nalézají se kanceláře a byty úředníkův. Brána ta bývala opevněna věží, ještě patrnou, která však se stavením pod jednu střechu byla přivedena. Průjezdem dostaneme se na parkán, s něhož je pěkný pohled na hrad; z parkánu vede druhá, ozdobnější brána se zachो-

vaným cimbuřím a věží na dvorek, jež po levé straně zavírá panský dům ze 16. století, po pravé straně bývalý palác hradní. Nad vchodem do panského domu erb Biberštejnský (a letopočet 1545), daný sem teprve v novější době. Uvnitř nad branou stará dřevěná pavlač. Na konci dvorku třetí brána, jež se závorami zavírala (zbytky ve zdi), poněvadž zde mostu nebývalo. Tou dostaneme se na velký dvůr nad předhradím, jež vnitřní hrad dokola obklopuje. Z něho vede do vnitřního hradu čtvrtá brána, vedoucí do horního dvora; zde na pr. vidíme přední průčelí hradního paláce, v němž páni hradu ve 14. a 15. stol. obývali, v němž ale nyní stáje a sýpky se nalézají. V prvním poschodí je síň, kde zazděn je pěkně tesaný erb pp. ze Šelmberka; vedle brány v l

Rybník v oboře pod Kostí.

je hradní kaple a proti bráně v l. velká věž (vedle ní nové stavení kolny); celý vnitřek obklopují hradby. Kaple sv. Anny, stavba z 15. století, s klenbami ze 16. a 17. stol., má krásné malby v oknech a zajímavé trojhranné sanktuarium. Do věže vchází se nyní kolnou, druhdy mívala vchod ve výši hradeb a bývala pavlačí přímo s palácem spojena; vystoupiti lze až do pátého patra, kde nalézá se koníin s gotickými okrasami, ne starší svého druhu u nás; ve výklencích gotickými venýři zdobených kamenná sedadla. Místnost nad tímto patrem se nalézající jest přístavek z doby novější.

Hrad Kosť postaven od pp. z Kosť Mikuláš Zajíc z Hazm-Vartemberka v 1. pol. 14. stol., burka, k němuž jako katolíkoví kteří již od r. 1287 drželi panství utíkali se sem kněží katoličtí, ze sobotecké. R. 1414 přiznal se na svých far vyhnaní, Nejznamenitějš-

Hrad Kost. Ze Šimáčkových „Hradů a zámků“.
Dle kresby J. Mařáka.

šim z nich byl Ondřej Hrnčič rodilý z Rokycan, jenž zde bibli spisoval a zajímavé kresby v ní provádl. Za Jana Zajíce, struče jednoty Zelenohorské, byla Kosť r. 1467 obležena, po učiněném příměří znovu r. 1469, kdy Jan se králi vzdal. Za nezletilého vnuka jeho r. 1497 prodal Kosť poručník Zdeněk Lev z Rožmitála na úhradu dluhu Janovi ze Šelmberka (viz str. 37.), jehož syn hrad opět prodluživ, postoupiti jej musl Ondřichovi z Bibrštejna na Frýdlandě; jeho druhý syn Jan opustil starý palác a vyzdvihl nové stavení panské Annou z Bibrštejna přešla Kosť na Kryštofa z Lobkovic, jenž na předhradí pivovar založil (1576). Polyxena Lobkovská z Perštejna prodala Kosť r. 1631 Albrechtovi z Valdštejna, jenž ji ale nedoplatil a proto byla po jeho smrti vrácena a přešla r. 1637 prodějem na Heřm. Černina z Chudenic. Roku 1658 měla Kosť z rozkazu císařského jako několik jiných hradů býti pobořena z důvodů strategických, z čehož však šťastně sešlo. Když dostalo se panství Kosťské v držení Václava Kazimíra Netolického z Eisenburka a po něm v držení Vratislavů větve Netolické, ujal ji v následcích právní pře roku 1872 sešfeneec Eug. Vratislava Flaminio dal Borgo. R. 1866 byla Kosť vojskem rakouským obsazena, jež tu Prusové 28. června marně obléhali; obsadili hrad po ústupu posádky k Jičínu Padlým důstojníkům postavil pomník u myslivny kosťské. Navrátiti možno se podle Bílého rybníka k mostu, zde rozc., kde dáme se v pr. k sv. Prokopu a údolím Svatoprokopským do Libošovic a odtud silnici zpět

3. Kosť—Valečov. Mnichovo Hradiště. Jako při č. 1. na Kosť, odtud silnici k myslivně (nad mysl. pláň Kozlov s pěknou vyhl. na Sobotce) a pomník padlých z r. 1866 a do Srbska. Zde v l. skalami (radno vzítí průvodčího) do Nové Vsi a touto k silnici na již. konci v Branžeži, kde přímo dále vede cesta na Valečov (viz str. 63). Po případě návrat přes Kněžmost (odtud drahou přes Bousov).

4. Kosť—Příhrázské Skály—Mužský. Mnich. Hradiště. Jako při č. 1. na Kosť a dále dle č. 2. k pomníkům a silnici 6 km. lesem žehrovským do skal Příhrázských (viz č. 2. z Mnich. Hradiště str. 43.) a č. 12. z Turnova str. 60.

5. Kosť. Kamenec. Dobšín. Jako při č. 1. na Kosť, dle č. 2. k myslivně s odbočkou na vyhl. Kozlov, dále k pomníkům a v l. silnici k Dobšínu, však jen ke konci lesa, zde v pr. na skály u Kamenice, odkudž se naskytuje krásný pohled do skal v Srbsku (viz č. 2.) s velkolepým pozadím. V l. Mužský a Bezdězy, dále v pr. Ještěd a Turnovsko, na východ Kumburk za Jičinem. Od pískovcových lomů v Kamenici bývá za jasna viděti Kunětickou Horu Zpět k lesu a do Dobšína, kde si dáme ukázati stezku na Střehom, odkud silnicí do Voseka, s bývalým českobratrským kostelíčkem a starobylou zvonnicí, a za ¼ hod. k nádraží v Sobotce. (Celkem 4½ hod.).

6. Přes Hruboskalsko do Turnova:

a) Stěblovice-Trosky (Ktová, Turnov). Ze Sobotky k SV. dle bílo zelenobílých značek přes Čálovice do Stěblovic; zde k Studánce asi 200 kroků za posledním stavením na Velké Hůře Stěblovické s překrásným panoramatem, jež svým časem dr. Fr. V. Jerábek chtěl mít zvěčněno na oponě Nár. divadla. K severu vévodí celému obrazu Trosky s pozadím Kozákova, od něhož v l. Kopanina ovládá Hruboskalsko s Vyskří, od níž dále dohlédáme v pozadí Ještěd. V pr. od Kozákova ovládá obzor Tábor a Kumburk a na pr. přes Střeleckou Hůru ohraničují obraz Prachovské Skály. Za jasna vroubí obzor Krkonoše, v nichž možno dohlédnouti i Sněžku. Vrátime se do vsi, abychom zas dospěli dle značek k železniční trati, kterou překročíme před stanicí Mladějovskou a odbočíme dle značek na polní cestu k lesu a tímto do Dolů s pensionátem a restaurací velkostatku mladějovského (správa zodpoví dotazy). Od rs. dále ku Skalce sv. Jana a po stupních na stezku, jež vede na polní cestu přes Křenovy do Troskovic a k host. pod

Mlýn Podsemínský.

Troskami (7.5 km.). Od Skalky sv. Jana vedou značky druhým směrem v pr. do údolí a při rozc. v l. Další viz na str. 61. a 72.

b) Malechovická rokle. Podsemínské Údolí. Hrubá Skála. Značky bílo-červeno-bílé vedou nás ze Sobotky jako při 6a) k Cálovicům však jen na křižovatku s polní cestou, kterouž se dáme v l. stále přímo k S. až na cestu od Nepřívěče vedoucí k Hůře Stěblovické. V těch místech pěkný rozhled v l. přes vyhlédající věž Kosti k Bezdězu, v pravo na Mužský, Libošovice a za nimi Ralsko a nejdále v pr. na Ještěd a Vyskeř. Obrátíme se pěšinou v pr. do kouta mezi Hůrským lesem a tratí dráhy, překročíme tuto směrem k osamělému hostinci „na Plsku“, za nímž vstoupíme do stinného a skalnatého údolí (při rozc. v pr., později v l.) a podle potoka až do údolí Podsemínského (5 km.); v levo kolem skály „na čertách“ (v pr. kazatelna) k mlýnu, kde lze požádati o chléb s mlékem a máslem. Zde se cesty dělí:

a) Od mlýna dále údolím, po 10 min. v pr. bočným údolím k ryb. Věžnickému a jako na str. 63. Českou Itálií na Hrubou Skálu (12 km.).

β) Od mlýna dle značek přímo na Trosky a do Ktové (11 km.).

γ) Od mlýna podle rybníka k mlýnu Nebáku a nad rybníkem po vozovce, která vede do Dolů u Mladějova (viz č. 6a) a k stanici Mladějovské nebo jako při 6a) přímo do Sobotky zpět.

δ) Od mlýna Podsemínského jako při a) dále podle Žehrovky a přímo k mlýnu Pleskotskému a k mlýnu pod Vyskří, kde odbočiti možno v pr. přes Vyskeř na Hr. Skálu (viz str. 45) nebo přes Vyskeř a Mladostov do Turnova (str. 60), po případě dále podle Žehrovky na Skokovou, Žehrov a Přihrazské Skály a přes Mužský do Mnichova Hradiště (22 km.). Konečně:

ε) Zpět do Sobotky buď od Pleskotského mlýna (v l. před mlýnem) do údolí Pleskotského a tímto

k Malé Lhotě; před 1. stavením v levo pěšinou na Hrad (krásná vyhl.) a dále Malou Lhotou do Libošovic (stanice) a Sobotky; nebo z údolí Pleskotského v pr. roklí na silnici, jež ze Lhoty Rytířovy vede do Dobšic; za silnici údolím Dobšickým do údolí příčného, tímto v l. k Bílému rybníku (nejkrásnější pohled na Kosť) a odtud buď Plakánkem (viz č. 2.) do Sobotky nebo údolím Svatoprokopským do Libošovic.

c) Libošovice—Věžnický rybník Česká Itálie. Hrubá Skála. Ze Sobotky Turnovskou silnicí směrem ke Kostí; přes trať ke křižovatce s okr. silnicí, kterou dáme se v pr. směrem k Nepřívěči, užívající krásné vyhl. v l. na údolí Svatoprokopské, v pr. na Stěblovicou Hůru, v předu na Vyskeř s pozadím Kozákova; v l. dohlédáme i Mužský a Ještěd. Jdeme až k Sv. Janu, kde odbočíme v l. přes trať do Libošovic, zde před kostelem dáme se v pr. (pěkný pohled na Trosky s pozadím Krkonoš), za posledním stavením v l. silničkou do Dolců a vozovkou tímto údolím mezi mohutnými skalami (t. zv. Lažanské Lomy) až do údolí

Zehrovky; přes lávku a údolím vzhůru k bočnímu údolí (Přibyla zvané), jímž ústí odtok ryb. Věžnického a dále jako na str. 63 podle skal Krčkovických na Hrubou Skálu.

7. Prachovské Skály. Buď drahou do stanic Mladějova, Hrdoňovic nebo Libuně (viz níže), nebo přímo pěšky Jičínskou silnicí (ulicí Komenského) dle značek červenobílých-červených k Benešovu. Za posl. stavením v l. k samotě „u Kubů“ až k dvěma topolům, kdež v pr. podle lesa Vránovny (pěkný pohled k Jičínu) na Hubojedy. Zde v l. od mlýna k okres. silnici a touto v pr. přes Zámostí a Blata k Maršovskému mlýnu, odkudž sledujeme turu III. 3. dle str. 102. Šustcem do Kocourníku a Maštalí k Pařezu nebo do Laholí atd. (Až k Maršovskému mlýnu 1½ hod.).

8. Přes Čakan, Loretu a Veliš do Jičína. Silnicí Jičínskou 1½ km. za Lhotu Staňkovu, pak silnicí v pr. 3 km. pod Čakan; na vrchol a přes Příchvoje po hřebeni na Loretu a Veliš a odtud zpětným směrem č. 6. na str. 92. do Jičína (20 km.).

Trať opouští město (pěkný pohled na Humprecht) směrem severoz., aby mezi Podkostí a Libošovicemi stihla turistickou stanici

Libošovice-Kosť. Kdo jde přímo od stanice do Podkosti, neužije nejmalebnějšího pohledu na hrad Kosť. Příjemnější jsou dvě jiné cesty:

a) Od stanice do Vesce a odtud dále Plakánkem jako na str. 107.

b) Od stanice do Libošovic a údolím Svatoprokopským přímo ku Bílému Rybníku (nejkrásnější pohled na hrad).

Z Libošovic lze také výhodně podniknouti partie:

1. Věžnický rybník. Česká Itálie. Hrubá Skála dle č. 6. c) u Sobotky.

2. Kosť. Valečov. Mn. Hradiště dle č. 3. u Sobotky.

3. Kosť. Příhrazské Skály. Mužský. Mnich. Hradiště dle č. 4. u Sobotky.

4. Podsemínský Mlýn-Trosky. Od kostela k východu silnicí podle tratě až k osamělému host. na Písku, odkudž sledujeme další cestu dle č. 6 b) u Sobotky. (Viz též odbočky od mlýna Podsemínského.)

Doly (pensionat a restaurace) u Mladějova.

Dráha minuvši Libošovice obrací se k vých. k zast.

Roveň-Malechovice, kteráž s této strany je nejbližším východištěm na

1. **Hruboskalsko**. Od host. na skři na Hr. Skálu (10 km.) nebo Pisku, k němuž se vrátíme podle přes Vyskeř a Mladostov do Tur-tratě, máme krásnou Malechovicnou (16 km.) anebo dle č. 6 b) u roklí k S. jen 1½ km. do údolí Sobotky na Trosky.

Žehrovky v půvabné končině Pod- 2. **Trosky**. Z Rovně přímo k S. semínského mlýna, odtud buď Če-do údolí Žehrovky, zde v pr. ku skou Itálii jako na str. 63 na Hru-mlýnu Podnebakovskému, odkudž bou Skálu (7 km.) nebo ještě dále nás vyvedou značky vzhůru do údolím pod Vyskeř a dále přes Vy-Troskovic a na Trosky.

Z Rovně zahýbá trať opět směrem východním a stihne druhou turisticky důležitou stanicí

Mladějov na západním okraji Prachovských skal. Možno odtud podniknouti tyto vděčné partie:

a) přes Lovče a Záměst na Blata a odtud podle skal. amíteatru na Vodách k restauraci a přes Prachov nebo Přivýšinu a Bradu nebo přes pensionát společ. v H. Lochově (v neděli omnibus) do Jičína (5—6 hodin) nebo z Blat Šustcem a Kocourníkem jako při čís. 3. na str.

100 k Pařezu a odtud skalami buď přes Prachov neb Lochov do Jičina (5 hod.);

b) z Mladějova dále k Hrdoňovicům (sem až možno také drahou), však od hájovny před nimi v pravo a dále zpětným směrem jako na str. 100—101 k Pařezu a do Laholí, a z Laholí pak přes St. Hrádek k restauraci a přes Prachov neb Lochov do Jičina (6). Po případě možno ovšem od restaurace vykonati i jinou partii skalami.

c) Z Mladějova k S. přes Pařízek na Doly (pensionát a restaurace velkostatku v pěkné končině, letní byty) a dále přes Křenovou jako u č. 6a. (při Sobotce) na Troskovice a Trosky. Zde možno rozhodnouti se buď pro cestu k Pařezu a do Prach. Skal (viz str. 111) nebo pro sestup k dráze na Ktovou i Borek-Trosky a k pokračování na Hrubou Skálu.

Po boku skal Prachovských spějeme k

Hrdoňovicům, rovněž dobrému východišku do skal (viz výše) a severním jejich bokem s vyhl. na Kozákov (v l.) do

Libuně (viz str. 73), kde křížujeme trať Turnovsko-Jičínskou; obracíme se k sev. přes **Knižnici** a **Cidlinu** do zastávky

Kyje, z níž vedou dvě cesty k severu na horu

Tábor. Jedna delší přes Chlum, druhá kratší, počínající v lesním průseku na západ od osady přímo na vrchol (682 m.) k rozhledně. Na vrchu tomto po 200 let vyznavači pod obojí k bohoslužbám se shromažďovali, až teprve protireformace kolem r. 1627 to přetrhla a husitské slavnosti poutěmi katolickými nahradila. Nynější poutnický kostelík pochází však z r. 1704; primitivně řezaný krucifix, jež chová, asi neprávem připisuje se Arnoštovi z Pardubic. Do studánky „Křížovky“ pod vrcholem lid dřevěné křížky hází, různý v tom hledaje význam, potopí-li se některý. Rozhledna s výše 704 m. poskytuje velkolepý rozhled, od S. k Z. přehlížíme Jizerské Hory i vrcholy Lužických Hor (Luž., Hochwald) a před nimi Ještěd, nejbližše Kozákov s Maloskalskem, zrak náš se nese přes vrcholy Středohoří od Ralska přes Bezdězy k Milešovce, v popředí pak spočívá na Hruboskalsku s Troskami a dál se nese přes Prachovské Skály s Velišem k Jičínu, za nímž vystupuje daleký ještě kraj, v němž za jasna bývá možno rozeznati až rozhlednu Petřínskou; otevřeným průlomem, jež tvoří Jičínsko, dohlédáme až k Zelezu. Horám a Kunětické Hoře u Pardubic krajem posetým městy a dědinami na Bydžovsku a Hořicku, jež od kraje severnějšího dělí Chlumský hřeben s Konecchlumím v popředí; přes blízké kupy Bradce a Kumburka rozeznáváme dále Pecku a Zvíčinu a ukončujeme svůj rozhled hřebenem Krkonošským od Sněžky až po Kotel a výšiny nad Novým Světem.

Vyhlídka: Dělíme rozhled ve 4 pole: I. Od S. k Z. Severní obzor ohraničující hřebeny Hor Jizerských

s nejv. bodem „U obrázku“ (Tafelfichte), s nižším „na Vyhliďce“ a s předhořím Černé Hory Studničné, táhnoucím se v l., kde vystupují opět vys. vrcholy Hor Lužických a Ještědských. Více do předu Ještěd, za ním Luž a Hochwald; v popředí pak tohoto směru Kozákov s Rotštýnem a Maloskalskem. Dále v l. následují na obvodu vrcholy Středohoří od Kleise a Ralska, přes sedlo a Bezděz k Milešovic; v popředí toho směru objevuje se Turnovsko s Hruboskalským městem Skalním, z něhož rozeznáváme Valdštejn, Hrubou Skálu a nad ním Trosky, Vysokou a Mužský. II. pole od Ž. k J. otvírá nám pohled přes Prachovské Skály, vedle nichž viděli Jičín a za ním Veliš a Loretu k Sobotce (Humprecht) a dál do nížiny, v níž za příznivého ovzduší objeví se Ml. Boleslav na úpatí Chlomku; Dol. Bousov, a přes Kopidlnu, Rožďalovice i Nymburk. V šedé dálavě mizí kraj ku Praze, jejíž Petřínskou rozhl. někdy lze rozeznati. III. pole od J. k V., jehož nejzazší body na J. tvoří vrcholy u K. Hory (Vysoká,

Kaňk) a Železné Hory, k JV. Orlické Hory s Vrchmezím a Deštnou, vedle nichž bývá lze dalekohledem rozeznati Kladský Sněžník a k V. Hejšovinu již na půdě Kladské; v popředí obsahuje Polabí, v němž dobře rozeznáváme Kuněvickou Horu a Hradec Králové s jeho žirným okolím blíže Hořice (Sv. Gotthard), Chlum, k JV. povodí Cidliny s Nov. Bydžovem, Smidary, Vys. Veselím, nejbliže Konecchlumí a Mlázovice a zříceniny Bradce, Kumburka, za nimi v l. Pecku a dále Zvíčnu s kostelíkem. IV. pole od V. k S. vede nás na obzoru přes Zaltmanské Hory na hřebeny Krkonošské, z nichž jasně vystupují Sněžka, Hora Studničná, Koží Hřbety, oba Šišáky, Vysoké Kolo, Krakonoš, Kotel a vrcholy nad Nov. Světem, kde rozeznáváme předěl mezi Krkonoši a Horami Jiz.; do popředí na pr. vystupují v předhoří Hory Býchorské u Žacléře a Černá Hora, u Vrchlabí pak Žalý s rozhlednou a malebné Podkrkonoší, jemuž vévodí Vysoký nad Jiz.

Trať železniční objíždí Tábor (v l.) do stanice

Ploučnice, v níž vystoupiti může geolog, aby seznal pěkný profil útvarem permským, po případě nasbíral otisky rostlin z tohoto útvaru. Z Ploučnice je nejbliže na

Tábor, dáme-li se od severního konce místa k záp. (v l.) do Chlumu a odtud přímo na vrchol (viz výše), jehož dostihneme za $\frac{1}{2}$ hod. Můžeme pak sestoupiti buď a) k západu silničkou skrze oboru do Košova (26 min.), překročíme zde silnici a jdeme místem $\frac{1}{2}$ km., pak $1\frac{1}{2}$ km. k mysl. Marcinovské, stihneme nad

ní zříceninu Kozlov s pěknou vyhlídkou k Jičínu na Hruboskalsko. Vrátime se přes Košov přímo dále na Hrádek, kde prý stával rovněž hrad a v přímém směru dostihneme silnici a touto Lomnice (z Tábora $1\frac{1}{4}$ hod.); nebo b) vrátíme se do Chlumu a odtud přímo k S. silničce do nejbližší stanice:

Lomnice n. P.; čes. města se školou tkalcovskou a vyvinutým průmyslem textilním, hospodářským, koželužstvím, výr. tělocvič. náradí. Výbornou pověst mají také lomnické suchary. Zámek, vyst. hr. Janem z Morzinu, pochází z r. 1737. Na tvrzi, jež zaujímalá původně jeho místo, seděli Košíkové z Lomnic, později Valdštýnové větve Lomnické. Děk. chrám v nyn. podobě z r. 1781—21 vyhořel r. 1849, chová mramorové náhrobky z r. 1579 a 1605.

Radnice s divadlem a museem, post. r. 1864 místo staré dřevěné, jež shořela. Hostince: Řehákův (sluha u každého vlaku; plz., elektr. osv.) a Doležalův. Odb. Kl. Č. T. Řídící učitel p. Benda zabývá se horlivě geologisováním v okolí. Stud. nocl. v měšť. šk. Doz. A. Jína, výr. sucharů. Kdo nenavštívil Tábor z některé z dřívějších stanic, vydá se z Lomnice na

1. Tábor silnicí Jičínskou do předměstí Karlova, kdež buď a) Z dějin hradu nemnoho je známo. Mezi hrady, z nichž v l. 1442 loupeže do okolí se dály, připomíná Balbín i Kozlov.

2. Kozlov. Jdeme-li po silnici ke Košovu a $\frac{1}{2}$ km. za místem u kapličky dáme se v pr. polní cestou, přijdeme ku Hrádku, kde prý na t. zv. Kouřilovsku stával hrad, po němž však není stopy; jdeme-li však dále rovným směrem ještě $\frac{1}{2}$ hod. přes myslivnu Marcinov, stihneme nad ní zříceninu Kozlov, z níž hrubé náspy, hluboký příkop a základy hradebních zdí jsou patrné. Odtud je pěkná vyhlídka na Jičín a do údolí Libuňky,

na Hruboskalsko (Trosky) a t. d.

3. Na Bradlec a Kumburk sil. Železnickou až ke mlýnu u Lhoty Bradlecké a odtud v l. jako při č. 14. na str. 94.

4. Prachovské Skály. Silnicí přes Košov k Jinolicům (10 km.), odtud na Páez (jako na str. 100) nebo silnicí dále ke Kbelnici a jako na str. 89. na Bradu a dále jako na str. 99. přes Přivýšinu na Prachov; nebo konečně přes Tábor a rovně přes Zámezí a Dilce (viz č. 15. na str. 92.) do Jičína a odtud do Prach. Skal (str. 95). Nejkratější ovšem trati do Libuň (viz str. 73), Hrdovic (str. 115) nebo Mladějova (str. 114).

Od nádraží lomnického zabočuje trať do úvalu Popelky, jenž hned za Lomnicí oživen jest domky následující stanice

Nové Vsi se starým kostelem sv. Prokopa (již v hutských dobách farním); malou osadou Oustí vnikneme do úvalu, jímž od Liberce k Hradci Králové spěje jiho-severoněmecká spoj. dráha, po jejíž trati skrze Roškopov malebně v údolí rozložený stihneme stanici

St. Paku, železniční uzel, jenž leží severně od stejnojmenného města, v němž kromě obou směrů jihosev. něm. spoj. dráhy ústí trať od Chlumce n. C. a vybíhá trať ku Trutnovu. Stanice mívá delší zastávku. Dobrá nádr. rs. (6 pok.).

Hned pod nádr. (2 min.) hot. Franc s 33 pok., elektr. osv. a ústř. top.; níže menší host. u nádr. (3 pok.), u slov. lípy (3 pok.).

Trať IV. a) Ostroměř-Jičín. b) Ostroměř. N. Paka. Semily. Žel. Brod.

Ostroměř jest pro krajinu, již se ubíráme, důležitým uzlem dráhy; tudy jde hlavní trať sz. dráhy z Chlumce do St. Paky, kde spojuje se s tratí Josefovsko-Libereckou a vycházejí odtud dvě odbočky, z nichž jednou lze dospěti druhou stranou k Jičínu, druhou pak přes Hořice jdo Hradce Králové.

Ostroměř, ves, jest východištěm pěkných výletu k Mlázovicům, Bělohradu a Jičínu.

a) Z Ostroměře do Jičína.

Z Ostroměře obrací se trať k SZ. podle **Sobčic** (v l. zast.) a vzdálenějšího lesnatého **Chlumu** (v pr.) ke **Kováči** (v pr., zast., odkudž přec Konecchlumí (viz níže) možno do Mlázovic); zde obrací trať k Z. malými lesíky k Butovsi (v pr.), při níž leží stanice

Butoves-Tuří (Tuří v pr. od stan. 1 km.); přes trať v pr. do Miličovsi (2 km., viz str. 75.) a přes Slatiny k valům Česovským (9½ km., str. 91.); po 2 km. za touto stan. vstupujeme do údolí Cidliny u zast. **Vitiněvsi**, kde trať obrací se k S. podle Popovic (v pr. kostel z roku 1660 od jesuitů zal.) do Jičína.

Výlety z Ostroměře.

Hradiště - Mlázovice - Choteč-Konecchlumí. Mlázovice, půvabné Ls. v dolině na úpatí lesnatého Chlumu, městečko se slatinnými lázněmi. Bytů letn. dosti od 12 K měs. Dotazy zodp. ob. úřad nebo správa lázní. Při slat. lázních rest. a park. Dva slušně zařízené hostince. Z Ostroměře cesta zajímavější nežli z bližší Lhoty Šárovcovy (odtud půl hod. povozem za 20 min.). a) Jdeme půvabným údolím Mezihořským z Ostr. k S. přes ves Hradištko s pozůstatkem tvrze, jež vznikla r. 1553 za Jana z Rokytníku a vzhůru nad ní na rozsáhlé hradiště ve výměře 30 ha. obhnané valy 4 m. vys. a 12 m. šir. Je to nejspíše staré hradiště slovanské. Dále k S., jež vede do lesa na svahu v údolí Javorky a podle žel. tratě k mlýnu Mezihoří v půvabném údolí Javorky s pěknými motivy krajinářskými, dále údolím do Lhoty Šárovcovy a ½ hod. do Mlázovic. — b) Jdeme přes Hradiště jako při a) až na kraj Chlumu, kde cesta se dělí v pr. do údolí Javorky, v l. po hřebenu až na nejvyšší bod Maxinec s mohutnou pískovcovou sochou Husovou, kdež 5. července je pravidelné dostaveníčko ctitelů Husových (1 hod., 456 m.). Krásná vyhl. k J. na Polabí, k S. na podhoří Krkonošské od Jičína ke Zvičině. Na vrcholu cesty se dělí: po hřebenu dále ještě 3 km. ke kostelíku nad Konecchlumím (opět krásná vyhl.) a na svahu nade vsí mohutná mohyla Jana Konecchlumského z Konecchlumí, neb v pr. dolů a pak 1 km. v l. do Mlázovic (7 km.). Z Mlázovic možno podle sev. svahu Chlumu do Konec-

chlumí (10 km.) a buď ze zast. Ko-
vače do Jič. nebo pěšky 11 km. přes
Kamenici (zámek spěkným parkem),
Ulibice a Robousy do Jičina nebo
hned z Mlázovic do Jičina (15 km.).
Zajímavější cestou: k S. silnicí
k Chotči a buď: a) po $\frac{1}{2}$ hod.
(u Chot. ml.) cestou v l. na Rozkoš
 $\frac{1}{4}$ hod. o amélou lesní chaloupku,
nad níž se stráně jest krásný roz-
hled k Jičinu a odtud rovně dále
přes Lužany do Ulibic a přes Ro-
bousy k Jičinu; nebo b) až do
Chotče, kdež vedle kostela stála
do nedávna tvrz vladyk Choťečských,
později zámek a klášter Pavlánův.
— Kostel, zal. od Kuřů z Chotče
r. 1789 od Pavlánů znovu postavený
chová hrobku zakladatelů; na hřb.
zdi mistrně tesaný starob. náhrobek.
Od kostela krásný rozhled. Odtud
k Jičinu jako výše. — Kdo vystoupí
v Ostroměři, může přes Mlázovice
naznačenou cestou přes Chlum nebo
přes Šárovcovu Lhotu údolím Me-
zihořským dojít až do Bělohradu
(2 hod.).

b) Z Ostroměře do Žel. Brodu.

Traf z Ostroměře překročivši silnici Hořickou obra-
cí se k S. (v l. výhled k Hradištku) a u Hlásky (v pr.)
vstupuje do půvabného údolí Mezihoří, jímž Javorka
protíná hřbet Chlumský. Mine v l. mlýn Mezihořský,
v pr. pod Chlumm (453 m.) Libín, oblíbený druhdy
útulek Petra Maixnera, pak jest druhý mlýn mezihoř-
ský a podle půvabně položené myslivny (v l.) vy-
stoupíme z údolí do zastávky

Lhoty Šárovcovy, malebné vsi, kde bývala tvrz Šá-
rovců ze Lhoty. Zast. je stanicí pro Mlázovice (3 km.),
odkudž si možno sem objednatí povoz. Od května do
září jezdí sem láz. povoz. Spoj. poštou.

Mlázovice, vlídné Ls. a Lz. slatinné (slatina mlá-
zovická účinkuje i jako mírně sirnatá lázeň). Přípra-
vují se též koupele jehličnaté, dle potřeby masáž a
elektrisace. Láz. rs., dostatek bytů. Dotazy zodpoví
správa lázní.

Za zastávkou malým obloukem stihneme za krátko
v pr. výhled na první domky bývalé Nové Vsi (Dolní,
nyní s lázněmi Bělohradem v jedno spojené); po dalším
1 km. jsme v stanici

Lázně Bělohrad (v létě bývají u stanice povozy ne-
bo lze si je sem z hotelů místních a z lázní objednat).
Podle prádely (v l.) do středu města (10 min.) čili
bývalé Střední Nové Vsi, od níž k severu táhne se
ještě 2 km. Horní N. Ves stále dolinou Javorky, již
k S. a SV. uzavírají vršiny Brtevské a Hůra.

Na vyvýšeném místě tak zv. vala původně tvrz, kde seděli nej-
Koštofranku, s něhož panuje město spíše Poličanští. Za Jindřicha Škopka
kostel Věch Svatých (již r. 1384 z Bílých Otradovic vystavěn nový
farní, v nynější úpravě z r. 1689) stá-
dům či zámek pod Koštofrankem

zvaný „na Bělohradě“, kde r. 1625 franku připomíná. Kostel chová zemřel poslední Petr Skopek z Otravky z XVIII. stol. výborné práce, dovíc, neprávem pro účastenství rovněž pěkně pracovaný pacifikál v povstání r. 1624 pronásledovaný z téže doby s křtitelnicí cinovou a Bělohrad prodán pak Valdštýnovi, z r. 1545 a velký missál MCLXV po jehož rodu vystřídali se tu četní v Antverpách tištěný. jiní majít. Zámek, zvlášť nevýstavný Lázně slatinné ve východní obklopen je pěkným parkem. Z Bělohradu psal se Václav z Hořenevsi, části města u lesa zařízené mají se Skopky sešvakřený, jenž Novou také koupele solné, jehličnaté, sírové, Ves v užívání měl a jež také tak železité a uhlíčné s masáží a elek- třinou. Kromě lázeňských bývá tu hrobní kámen v kostele na Košto- i mnoho letních hostů.

Pod kostelem a výstavnou budovou školní zřídila obec na paměť svého rodáka Karla V. Raise sady Raisovy, v nichž postaveno i malé místní museum, jež zřídil prof. dr. Ant. Frič a v němž vyloženy jsou přírodniny a archeologické i historické památky z okolí. Podán geol. obraz krajiny (velká mapa) a vystavena sbírka drahokamů a kamenů z brusířské školy Turnovské. V Horní Nové Vsi, jež mívala pěkné domky s dřevěnými podsíněmi (již jen tu a tam nějaká stopa), stával rodný dům Raisův. V Bělohradě narodil se také politik dr. B. Pacák.

Hostince Ve středu města lázeňský hotel (plz. pivo), za mostem hotel a pensionat Zátíší (vede hot. Dědek, jenž po řadu let vedl „Austrii“ ve Spindelmühl), dále Bohumilka (plz. pivo), proti lázním Vlach (plz. pivo). Menší hostinec u Hloušků. Denní pobyt 60 h—1·2 K, na delší dobu dle ujednání, jež se řídí počtem postelí. Četné villy a soukromé byty (na 300) denně 80 h—1·2 K, Rs. při lázních, poblíž bazantnice a obory (60 h), jíž se jako láz. parku používá. Dědek U bílého hradu, jež leží 3 min. od středu města Lázn. hud. a taxa 2—6 K. Slatinná koupel 3·5—5 K, částečná 1·50—3·50 K, obklady 1 K, jiné koupele 2·4—3·6 K. Povozy 4—8 K na 1/2—1 den. Plovárna a loďky na ryb. Pardoubku. Dotazy na láz. správu.

Výlety z Bělohradu.

1. Choteč-Řidelec. K nádraží Hřidelec, nad níž vypíná se čedičová přímo dále přes trať podle Svatoj. výmí lomy rozbrázděný kopec Ří- Ujezda (v l.) do Chotče (5 km.), delec (399 m.), jehož úpatí je kryto kde ještě do nedávna stávala pěkná mohutnými šterky z daleka sem tvrz Kulů z Chotče, později v zámek shromážděnými. Shledáme v nich a klášter Pavlání upravená. V ko- horniny z permu Podkrkonošského stele z r. 1749 zachována je hrobka i Krkonošů, permské pískovce, vá- Kulů. Kromě nové výpravy v r. 1895 pence, araukarity, psaronie, pra- dvě sochy sv. Barbory a Kateřiny horní ruly, bridlece a t. d. Vrchol poskytuje pěkný rozhled. S kopce obraz sv. Františka za hl. oltářem dáme se k vých. 1/4 hod. do Lán a obr. sv. Mikuláše od A. Suchar- (čedič. lom a površím k jihu na dové - Boudové z r. 1895. Návrší silnici k Bělohradu). Chotečské poskytuje pěkný rozhled *2. Mlázovice-Mezihoří. Jako po okolí. Před vsí v pr. k S. podle při č. 1. k Chotči, však po 2 1/2 km. lesa za 1/2 hod. přijdeme do vsi v l. pěšinou do Svatoj. Ujezda a do

a zpět) tento nejlepší směr: a) dle č. 1. do Chotče a přímo dále silnicí přes Lužany (7½ km.), jež od nepaměti patřivaly ku klášteřu strahovskému, dnes obklopeny jsou pěknými sady, jež zejména k J. se nepřetržitě táhnou ku Kamenici (viz výše č. 3.) od rozc. ¾ hod. vzdáleného projdeme vsí přímo dále 1½ km. k host. na Opici, kde dáme se přes silnici a polní cestou dále do Dřevenice (silnice činí malou okliku), v jejichž parostř. pivovare vaří se tak zvané Kumburské pivo. Pivovar je částečně zbudován ze staré tvrže; zlomek nápisu ve zdi skladiště sladu připomíná nejvyššího sudi král. čes. Jindř. Berku z Dubé (z l. 1521—1560); nad vchodem téhož skladiště spatřuje se znak Sternberský. Projdeme vsí a v původním směru dále podle potůčku a rybníka ideme do nedalekého Tužina (12 km.) a ve stejném směru dále půvabnou lesnatou krajinou (př. rozc. v pr.) do Újezdu cke Bradleckého (15 km.), z něhož vystoupíme na nedaleký již melařový kopec Bradlec (15½ km.), kde zřícenina již valně sešlá připomíná hrad Markvarticů asi v 13. stol. založený, jež později drželi pánové z Jenštýna, z kterýchž Vaněk, pán na Nistějce, byl tu pokořen králem Václavem, takže do válek husitských držela hrad královna Zofie. R. 1421 byl hrad rozbit Čenkem z Vartemberka, spustnul pak v polovici XVI. stol. za Viléma Trčky z Lípy. Pěšinou k S. znač. cestou k V. později pěšinou k JV. se uchylující za půl hod. dospějeme na Kumburk, druhou pamětihodnou zříceninou hradu ve výši 640 m., jež vznikl na počátku XIV. stol. jako sídlo Markvarticů. Za husitských válek sídlil tu proslulý hejtman Pražanův Hynek Krušina z Lichtenberka; později vzali hrad Trčkové z Lípy, pak Smiřičtí, po nichž přišel Valdštýn. Zrozkazu Ferdinanda III. stihl hrad též osud poboření jako četné jiné. — Sestoupíme k S. na cestu, jež od Klepandy vede přes Brdo (krásný rozhled) do Nové Paky (24 km.). b) Kdo se chce vrátiti přes Jičín a nevolí krátkou cestou ze stanice novopacké přes Brdo, Kumburk, Klepandu a Bradlec, najde nejkrásnější směr pro pěší pochod

touto cestou; a) vzdálenější přes Choteč do Lužan, zde vsí v pr. a krásnými lesy nad pot. Lužaneckým k S. 3½ km. (od silnice v Lužanech), pak v l. k Nové Hospodě na Packé silnici a přímo dále do blízkého Újezdu Kumburského, zde ke kapliče a od ní v pr. přes Ces. Prošvice do Brda, odtud přes Kumburk na Klepandu a přes Bradlec do Bradlecké Lhoty a k stan. do Železnice (24 km.); β) kratější silnicí k Chotči jen 1½ km. k myslivně, zde v pr. přes Lány v l. do Pusté Prošvice a přímo dále na Novou Hospodu a Kumburský Újezd a dál jako při α) (21 km.).

5. Nová Paka. Kdo chce na Kumburk jíti přes Paku pěšky, nebo vůbec navštívit Paku půvabnou cestou, jde až na konec Horní Nové Vsi a dá se u posledních domků v l. přes Uhlíře, za nimiž brzy dostihneme silnici krajem vsi Příbyslavě (v l.) za níž při rozc. v pr. (Od Horní Nové Vsi 5 km.)

*6. Pecka. Za mostem v městě v l. na červenobíle znač. cestu, která vede k S. přes lesnatou Hůru do Bukoviny přímo k S. cestou, jež skoro rovnob. se silnicí vede lesem Vodnošem přímo pod zříc. hradu, jež stával již před časy Přemysla Otakara II. R. 1432 Husité marně obléhán, později Harantovi z Polžic náležel, jehož vdovu r. 1624 Valdštýn dragonádou přinutil, aby mu hrad odprodala. Z vůle tohoto dostala se Pecka klášteřu Valdickému, jehož převorů tu sídleti. Po zrušení klášteřa fondem náboženským prodána kníž. Trautmannsdorfovi. Do hradu vstupujeme po mostě kamenném přes příkop z valné části zanesený; most končí tam, kde býval most zvodltý do brány, z které jen postranní zdi a průjezd pozůstaly; i před průjezdem 2. most zvodltý býval Klenbou průjezdu, z novější doby pocházející dostaneme se na travnaté nádvoří zříceninou obklopené. Po pravé straně spatřují se ssutiny nejmladší části hradu, t. zv. Harantovské strany, za Harantů v XVI. stol. vyzdvižené, jež byla druhdy obrazy mythologickými a podobiznami českých králů bohatě vyzdobena; skrovné stopy rustiky svědčí bývalé pěkné zevní

výzdobě, zbytky rozbitého krbu vnitřnímu ozdobnému zařazení.

Skrovné sířceniny po levé straně označují obydlí převorů valdických, jež ještě r. 1854 mělo krásné kamenné pavlače, jež bez důvodu byly strženy; za nimi zbytky věže označují hradní vězení, kdežto v předu mezi oběma stranami bývala věž Veselka, zvaná tak proto, že tu v hradě obležení kdys veselí konali, aby oblehatele o hojnosti potravních zásob v hradu oklamali. Konec nádvoří uzavírá palác z XV. stol., pod nímž i sklepy se zachovaly a před nímž v XVII. st. postaveny světnice, jež měly rozmanitá jména jako: Rozkoška, Hvězda, Lucerna a p. Roku 1407 sídlil na Pecece známý člen jednoty panské Jarek ze Železnice, jehož tu roku 1432 Siroťci oblehali a jej přiměli, aby na statcích svých řády podobojí povolil. Po přeslici dostala se Pecka v držení Lva z Rožmitálu, jenž ji prodal Mikuláši ml. Hořickému z Hořic, horlivému podporovateli bratří českých. Nejvíce zvelebil hrad v XVI. stol. Jindřich Škopek z Bílých Otradovic, jak o tom svědčí t. zv. Škopkovská strana hradu. Za jeho potomků hrad na dva díly rozdělen a vdova po Škopkovu synu Karlovi vdala se za Haranta z Polžic, jenž ač horlivý katolík, přidal se k stavům odbojným a r. 1621 na Pecece byl jat a hrdla i statků zbaven. Vdova pí. Salomena za své pohledávky získala zpět polovinu hradu a přestoupivši na víru katolickou, provdala se za Harantova soudruha Heřmana Černína z Chudenic. Pod hradem vlídné městečko horské Pecka utrpělo valně požárem r. 1830, jenž na hradě i to zničil, co zde vandalismus z XVIII. a XIX. stol. zanechal. Rozkošná je vyhlídka s hradíště přes město k S. k lesům s kapličkou sv. Máří a lázeňskými i hostincem, na západ ke Kumburku, na V. ku Zvičíně. Ve městě nalézáme bar. chrám sv. Bartoloměje (1751–53), jehož plastická výzdoba pochází z Valdického kláštera, výzdoba malířská je prací Kramolínovou. Městečko je vlídným Ls., má tkalcovnu o 400 vřetenech, starý průmysl soustružnický a člunkářský, měšť. školu s novou

budovou, obč. zál., obec. knihovnu. — Z Pecky zpět možno voliti příjemnou silnici přes Bělou (pěkné pohledy nazpět) půvabným lesnatým údolím Javorky (8 km.), nebo přes Bělou a český Štikov (se živoucí něm. školou) do Paky (7 km.).

****7. Zvičina**, nejvyšší vrchol v území tohoto „Průvodce“ (671 m.) s ochr. chýší a rs. a stud. noclehárnou (zasklené verandy) Kl. Č. Tur., kteráž byla v dubnu 1909 Němci spustošena. Bělo-modro-bíle znač. cesta vede nás od lázni na Brtev a do Ořešniku; přes hluboký úval (značné stoupání) na Bezník a přímo dále přes silnici miletínskou do obce Zvičiny a na vrchol (10 km., slabší chodec 3 hod.). Vrchol Zvičiny je nejvyšší bod kopcoviny, jež od Levína nad Pakou táhne se k SV. Význačnými jejími body jsou Císařská hora (605 m.) a Supí Hora (502 m.) nad Vydrochovem a Kamenná Hora nad Borovnicí. Zvičina sama je nejvyšším výstupkem hřbetu, jenž povlovně sklání se Čertovými Hradky k Žirci a Jaroměři. Celý hřbet je 7 km. dlouhý a v horní Brusnici 6 km. široký. Na západě vystupuje z pískovců vrchol Zvičiny jako ostrov prahorních břidel a červené ruly, k němuž na východě přikládají se opět sliny a pískovce. S vrcholu, korunovaného kaplí sv. Jana s českou rs. a ochr. ch., naskytuje se skvělý rozhled, jemuž v Čechách málo rovných se najde. Zejména přehled Krkonošů s české strany jest jediný svého druhu.

Od západu a od SZ. kyne nám Ještěd s vrcholy hor Lužických a s popředím českého ráje na Turnovsku; přehlížíme i hory Jizerské, z Krkonošů jasně rysují se na obzoru Vlčí Hřeben, Kotel a Krkonoš, rozeznáváme mlsta, kde prostrá se Plán Labská, prameny Labe a zřetelně Labský Důl táhnoucí se ku Spindelmühle, za ním vystupují Vys. Kolo a Šišák a hlavní hřeben skalními turněmi posetý. V popředí na pravo vidíme Vrchlabí a táhlý Lanov, za nímž se zvedá Plán Úpy a Hora Studničná, již od Sněžky na pravo dělí zřetelné sedlo, pod nímž viděti Švarcál. Od Sněžky k vých. táhlá

Vlčí Hřeben

Kotel

Krakonoš
Vrchlabí

V. Kolo
Labský Dol

Planina

Lanov

Studničná Hora

Švarc tal

Sněžka

Černá Kupa
Selly

Javorník

Úpa
Rýchoř

Rozhled se Zvičiny na Krkonoše.

Černá Kupa, přechází v Javorník, rozeznáváme ještě dolinu Úpy a z ní ztrácejí se nám v dálavě vrcholy hor Rýchorských. Neměně půvabný je rozhled k V. a JV. i J. a JZ. na úval mezi Zvičinou a Chlumem Hořickým a k Bělohradu i k Jičinu. Bod tak velkolepého obrazu, tak nádherného divadla, měl by být cílem všech českých turistů. Sestup buď k V. lesem k Mariánské studni (Ls., Rs.) a k stan. do Bílé Třemešné (3 km.) nebo přes obec Zvičinu k S. do Brusnice a k stanici Mostku. (1 hod.)

*8. Miletín. Z Bělohradu k V. podle lázní slatinných, z nichž vybírá se rašelina pro lázně, vede silnice na lesnaté vršky Brtevské (s nejb. bodů pěkný pohled zpět na Bělohrad s pozadími Rídelece a Kumburku, Bradlce, Kozákova i Troseku) přes Tetín do Miletína (8 km.). Pěší turista, jenž chce se vyhnouti silnici, vyhledá zajímavější cestu Dolní Novou Vsi a v l. k Nov. Dvoru a vzhůru k osam. kostelíku, jenž je jediným pozůstatkem býv. vsi Byšičky; za kostelem v l. přes les do Dobše a opět lesem podle kostelíka do erv. Třemešné a odtud bažantnicí do Miletína (8,5 km.), rodiště K. Jar. Erbena (1811), jehož rodný domek opatřen jest deskou pamětní. Na náměstí připomíná jeho pamět pomník s poprsím, dílo soch. Říhy s reliéfy z balad jeho „Kytice“. Jdouce od Bělohradu, mineme kostel s věží o samotě stojící, kterouž druhdy na hřbitov se vcházelo. Restaurovaný chrám Zvěst. P. Marie (dle návrhu architekta Cechnera a částečně prací odb. soch. školy Hořické) chová některé staré náhrobky (Radeckých, Sosnovců a zbytky staré kamenné

kazatelny vězdi) a křtitelnicí z r. 1608. Až do r. 1400 vládli tu němečtí rytíři a založili klášter, jež r. 1423 Žižka pobořil. Na západ od kostela obklopen parkem stojí zámček, skrovná náhrada bývalého bohatyrského sídla, jež r. 1699 požárem vzalo za své. Na sever od města (20 min.) slatinné lázně s Rs.

9. Hořice. Vděčná partie přes Chlum. Obvykle se chodí: a) přes Byšičky (viz č. 8.), kde již před kostelíkem dáme se v pr. k J. do Lukavce, kde stihneme silnici vedoucí (kousek možno si nadejít stezkou v l.) přes lesnatý Chlum do Hořic (8 km.). Vlastní zeleně a bíle znač. cesta b) vede N. Vsi k J. až k Hamru, kdež za rybníkem v l. jdeme již stále lesem přes Chlum až do Hořic (8 km.). Jinak možno s touto partií vděčně spojití návštěvu Miletína dle č. 8., a) jdeme-li z Miletína jen malý kousek silnicí hořickou a dáme se hned za městem u kříže v l. prostřední cestou, jež vede ke dvoru Jeníkovu, před nímž dáme se v pr. podle sadů k lesu a do půvabného údolí Bystřice a tímto do Hořic (6 km. do středu města); b) silnicí hořickou jdeme 2 km. četnými sady a pak lesem k ryb. Dachovu (pův. zátiší) do města 6 km.: od Dachova možno také odbočiti po svahu vzhůru ku kapličce P. Marie Hlohové (krásná vyhlídka) a odtud sestoupiti do města.

Konečně možno také z Miletína jíti s ním spojenou, na Bystřici pěkně rozloženou vsí Rohoznicí, avšak hned u prvních domků dáti se v pr. k J. na Polš, odkudž vede lesem nad Bystřicí druhá cesta přes Doubravu na sv. Gotthard a do Hořic (6½ km. z Mil.).

Z nádraží bělohradského ubíráme se drahou k severu podle horní části města (Horní N. Vsi v pr.), opouštíme ji obloukem k záp. podle čedičového kopce u Lán (v l.), načež les nám zakryje výhled v l. na Rídelec. Kopcovinou, z části lesnatou, stoupáme serpentinovitě podle Valdova (v l.) a Přibyslavi (v pr.) k Heřmanicům (v l.), za nimiž hned stihneme stanici

Novou Paku na jihu stejnojmenného města (4760 obyv.), rodiště Faustina Procházky a Jindř. Niederla

s okres. institucemi (soudem, záložnou, nemocnicí), tov. na motory a zboží pletené, mech. tkalcovnou, parostr. cihelnou, akc. pivovarem a sladovnou, škrobárnou, z řemesel kvete hlavně koželužství, obuvnictví, tkalcovství a punčochářství. Farní chrám sv. Mikuláše je z doby po posledním požáru r. 1827; ze 17. stol. zachován byl bývalý klášterní kostel P. Marie. Přímo z nádraží novopackého je nejbližší:

<p>1. Přes Brdo na Kumburk (1$\frac{1}{2}$ hod.), Klepandu a Bradlec (2$\frac{1}{4}$ hod.). Možno jíti městem a silnicí kolem cihelny, nebo od nádraží podle trati ku hřbitovu a odtud lesem v l. (při rozc. vždy v pr.) do Brda. Další viz na str. 89.)</p>	<p>2. Do Pecky a dále na Zvíčinu. Od stanice k mostu, na nádraží silnicí v pr. přes Štikov a Bělou (pěkné motivy krajinářské) do Pecky (7 km.). Další viz na str. 92.</p>
---	--

N. P. téměř bezprostředně souvisí se Starou Pakou, dráha ubírá se podle města malebnou dolinou Rokytky neboli Olešenky až do konečné stanice křižovatky trati již na str. 117. uvedených —

St. Paky, kde obracíme se k západu půvabnou dolinou nad Roškopovem, v níž za krátko trati žel. se rozvětvují; v pr. vidíme odbočovati trať k Trutnovu, v l. trať přes Lomnici a Sobotku k Ml. Boleslavi. Naše trať sleduje ještě po tři km. souběžně trať trutnovskou k SZ. ku vsi Bělé, za níž brzy objeví se malebně rozhozené domky

Libštátu, na jehož konci teprve dostihneme želez. stanici, již naproti Košťálovu (v pr.), jehož okolí proslulé je hořlavými lupky permskými, v nichž nalézají se množství skelnošupinatých a dvojdyšných ryb, jakými se dnes honosí jen Austrálie a některé veletoky zemí tropických. Stále nad údolím Olešenky nebo také Volešky mezi kopci holými i lesíky porostlými ubíráme se k jejímu ústí do Jizery u Podmoklic, kde nalézají se stanice pro město

Semily v půvabné poloze nad Jizerou a s čilým průmyslem jmenovitě tkalcovským. U nádr. turistická tabule a dobrá rs. Do města 10 min. přes Jizeru. Dobré hostince: Obecní dům, Ráj, Chaloupecký a Dix. Ve vyšší poloze horního města chrám nově zbudovaný. Nad městem Sady Palackého s půvabnými procházkami a vyhlídkami. Pěknou procházku poskytuje vysocká silnice (stálé vyhl.), do »panského lesa« (od kostela vzhůru) nebo do údolí potoka jíloveckého.

Výlety ze Semil.

1. Riegrovou stezkou do Želez Brodu. Ukazatel vede do města až ku vchodu do sadů Palackého, kde dáme se v l.; možno však také jíti hned od nádraží dále podle tratě až k viaduktu, kde se projde v pr. a hned v levo na stezku, jež vede do Řík, ($1\frac{1}{2}$ hod.), zde přes Jizeru dostaneme se za krátko na Riegrovu stezku od města přicházející a pokračujeme zpětným směrem dle str. 82. do Žel. Brodu.

2. Sejkorská kaplička, nej-
skvělejší a nejpřístupnější vyhl. bod v okolí. Znač. cestou vysockou silnicí nebo i údolím potoka Jiloveckého $\frac{3}{4}$ hod. Skvělý pohled na Krkonoše. Zpět zacházkou do údolí pot. Vošmendy a touto romantickou partií ku Kamenici a pěšinou podle této k Jizeře a odtud Riegrovou stezkou zpět do Semil. (Celkem 3 hod.)

3. Údolí Vošmendy přímo Riegrovou stezkou až k ústí Kamenice a odtud v pravo l hod.

4. Boskov, poutnické, hojně navštěvované místo, $1\frac{1}{4}$ hod. cesty Vysockou silnicí přes Sejkorskou kapl., kdež u rozc. v l.

5. Vysoké n Jiz. Oblíbené výletišť, zejména zimních sportistů. Tímto směrem vede dílem četnými zákruty vysocká silnice přes Sejkorskou kapličku (vyhl.), odkudž v pr., nebo půvabným údolím jiloveckého potoka (značky), buď k Sejkorské kapl., nebo při rozc. v pr. přímo s nadcházkou na silnici vysockou.

6. Pojizerskou silnicí do Hájí. ($2\frac{1}{4}$ hod. ev. přes Sytovou až do Jilemnice) podle četných průmyslových závodů (Schmitt v Semilech, Matouš, Hybler v Benešově, Bratři Hamáčkové v Rybnících, Gerl v Hájích) přes Bystrou, Rybníky, Loukov do Hájí a zpět z údolí Jizery od Podolí přes Benešov s krásnými vyhl. ($3\frac{3}{4}$ hod.)

7. Košťálov. Z Podmoklic podle pot. Volešky k Bořkovsku (kopec Varta $\frac{1}{2}$ hod. s pěknou vyhl.) a podle tratě $1\frac{1}{2}$ hod. do Košťálova, zde v l. za ves k bývalým kutíštím, kde vystupují lupky se skelnošupinatými rybami. Dál k S. na Kamenisko a nábrežní cestou (pěkná vyhl.) zpět do Semil.

8. Kozákov ($1\frac{3}{4}$ hod.). Poněkud obtížnější vzestup přímo z Podmoklic na Kuchelnu a Komárov. Skvělý rozhled s místa, určeného pro rozhlednu Riegrovu (místo projektované mohyly) na Krkonoše s poříčím Jizery v popředí, Maloskalsko s Frydštejnem a Kopaninou, Turnovsko s Klokočskými skalami a Rotštynem v popředí, Ještědem a Ralskem i Bezdězy v pozadí, Hruboskalsko s Mužským, Hrubou Skalou, Vyskří a Troskami, konečně k J. přes Rovensko a Prach. Skály k Velíši a Jičínu, k JV. na Tábor a k Vých. na permskou pahorkatinu podkrkonošskou. Sestup přes Drábovnu na Dluhé a do Žel. Brodu nebo přes Zábory do lesa Slapu na Krkavčí Skálu (viz č. 9.) a s této buď do Žel. Brodu nebo do Semil ($\frac{3}{4}$ hod. Celkem 3 hod.)

9. Krkavčí Skála — Žel. Brod. ($1\frac{3}{4}$ hod.) Znač. cesta vede z Podmoklic, kousek podle tratě, pak v l. do lesa Slapu na Krkavčí Skálu, asi 80 m. nad úval Jizery se zvedající, která poskytuje úchvatný pohled do soutěsky Jizery, kterou vede želez. trať 4 tunely a nová Riegrova stezka. Sestup přes Pelechov do Žel. Brodu.

10. Navarova. ($2\frac{1}{4}$ hod.) Buď dle č. 2. přes Sejkorskou kapličku a údolím Vošmendy ku Kamenici a podle této do Navarova, nebo přímo Riegrovou stezkou dle č. 3. do údolí Vošmendy a dále podle Kamenice k Navarovu, aneb dle č. 4. na Boskov a vysockou silnicí dále na Jesené, kde odbočíme v l. přímo do Navarova (viz str. 83.).

Jizera, jež nad Semily brala se od Arnoštova rozložitější dolinou, vyplněnou útvarem permským sledující dílem po pr. břehu pískovce, po levém svahy melajyrové, u Semil koryto své opět zužuje mezi příkré skály břidličné, dioritem a vápencem prostoupené. Do

této soutěsky vstupujeme v několika minutách minuvše tovární obec Jizerské údolí (Iserthal); dráha prochází tuto úžlabinu Říkem zvanou, nyní Riegrovou stezkou přístupnou, kterou Jizera s hukotem a pěněním se prodírá, 4 tunely, za nimiž objeví se nám v pr. malebná úžlabina Kamenice, kterou ubírá se dráha na Tanvald a v několika minutách stihneme pak

Železný Brod (viz str. 81.).

Trat V. Nymburk. Dobrovice. Ml. Boleslav.

Z Nymburka vede nás trať směrem SZ. podle Veleblib (v l., samota s kostelíkem Sv. Václava) a Všejan (v l.) údolím mezi vrchem Vinným (v pr.) a Polákem (v l.) k Vlkavě (stanice u cukrovaru), východišti na Loučeň (5 km.).

1. Loučeň (z Nymburka také poštou za 80 h, 2krát denně), ob-
libené Ls. se zámekem a parkem
hr. Thurn-Taxisse při rozlehlých
lesích. Ve 14. stol. stávala tu tvrz
Loučenských z Kopidlna. Tvrz ob-
novená r. 1570 stála ještě r. 1639.
V horní části parku kostel; přístup
do dolní části omezen. U rybníka
v oboře vzácněji se vyskytují *To-*
fieldia calyculata a *Juncus*
obtusiflorus; v lese *Dianthus*
superbus. — Z Loučeň stinnou
cestou do Mcel, kde zámek se stin-
ným parkem a pěk. vyhl. do kraje
pronajímá se za letní byty. Odtud
dále lesem do Seletic a přes Do-
brovany k stan. do Rožďalovic (z
VI. 20 km.), nebo ze Mcel přes Ži-

toovice do Rožd. (výsluním a blíže)
nebo přes Sověnice a Bošín do
Křince. — Z Loučeň k S. je
hodina cesty do Jabkenic vsi se
zámekem a oborou. Na letním bytě
dlíval zde po léta Bedřich Smetana,
na což upomíná pamětní deska. Kdo
jde oborou po silnici k SV., stihne
po 4 km. pěkný průsek vedoucí
v pr. k JV. na cestu přes Sovolusky
do Rožďalovic. Pěkná procházka
z Loučeň (19 km. po rovině). Bo-
tanicky zajímavá bažantnice Pečická.
2. Vojenský tábor. Od stanice
k záp. 1/2 hod. leží ves Lipník za
níž k JZ. p. les 1/2 hod. bývala
ves Mladá, v níž byla pená za účelem
zřízení vojenského tábora.

Z Vlkavy míjí dráha vrch Hlav (v pr. nad Vlkavou), Čachovice a Struhý (v l.), později ma-
lou osadu Bratrovice (v pr.) a Smilovice (v pr.), projíždí Malým Újezdem podle větší vsi Luštěnic (v l.) přes Voděradý (v pr. Kosořice) stále rovinou do stanice městečka

Dobrovice, za nímž na obzoru objevuje se lesnatý táhlý hřbet Chlomek s několika osadami na svazích a na úpatí. Městečko od stan. čtvrt hodiny vzdál. má radnici s pěkným portálem. Kostel sv. Bartoloměje pův.

ze 16. století, r. 1732 přestavěný a zámek hr. Thurn-Taxisa.

Dobrovicovice slula tvrz na již. však na přimluvu Heníkovu prokonce městečka, jejíž nejstaršími puštěn; ten však dal jej v Dobro-držiteli byli pp. z Chlumu (1220) vici stíti i musel pak za to 50.000 jindř. z Valdštejna r. 1578 kop grošů pokutou složit. Po kon-přestavěl tvrz v zámek, v němž fiskaci r. 1623 uprchl do Drážďan, byly nádherné a umělecké plafondy, kde zemřel; statky prodány Al-také kostel v Dobrovici (1569–1571) brechtovi z Valdštejna. Městečko postavil. Heník z Valdštejna zřídil ve válce třicetileté mnoho trpělo zde r. 1610 tiskárnu, v níž r. 1616 i bylo vylidněno. V dědictví po vydal spis o událostech posledních Valdštýnech vystřídal se Fürsten-let společně s Václ. Mayerlem. Ze berkové, od nichž přešel majetek v něm byly mnohé pomluvy na na rod Taxisů. Při zřizování cu-Rudolfa II. i Matyáše, byl tiskař krovaru zbořena valná čásť zámku Mísera, na něž vydavatelé vše a co nebylo již roku 1808 zničeno a svedli, v Praze uvězněni, později zkaženo, vzalo nyní za své.

Hostince: U Mrkvičků (4 pok.), v radnici (3 pok.), u Fukárků (2 pok.).

Misto drahou, která neposkytuje již ničeho zajíma-vého, doporučuje se odtud pěšky výlet přes Vinaři-ce a Chlomek a lázně Boží Vodu do Ml. Bole-slavi, cestou, která archeologicky, historicky i turisti-cky je velmi zajímavá. (Zpětným směrem jako na stránce 38.), nebo cestou přes Sejčín s krásným staro-bylým kostelíkem.

Není odtud nevděčno dáti se přes Pečice do Lou-čeně a Vlkavy nebo do Rožďalovic (4 hod.). Bažantnice Pečická je zajímavou lokalitou botanickou (viz Ves-mír, roč. XI.).

Trat VI. Kopidlno. Dol. Bousov. Bakov.

Z Kopidlna je k Bakovu dráha, která má celkem málo příznivé spojení pro výlety jako jsou do Sobotky na Humprecht a Košť nebo přes Libán do Staré. Odporučuje se proto v některých částech použití i spoj. poštou na př. do Libáně.

Dráha vede mezi lesy kopidlanskými podle vsi Psince do stanice

Libán, 2 km. od města. Omnibus ku hostinci u Ko-runy.

Hostince: Bašta (2 pok.), Koruna (5 pok., omnib.) u anděla (4 pok.), radnice (2 pok.).

Z Libáně jest vděčná vycházka 1 km. do

Starých Hradů, správně jen sídla panského postaveného na místě „Stará“ zvaných, druhdy slavného tvrze zemanské pánů ze Staré (1342),

z nichž pocházel Arnošt, arcibiskup a Smil z Pardubic. Později drželi ji Pavel a Jan z Jenšteina (1418), Loučenští z Kopicína, Jan Rašín z Ryzemburka a Pruskovští z Pruskova (1571). Jiří Pruskovský přestavěl Starou s nemalým nákladem. 1628 prodána Valdštýnovi a 1635 Jindř. hr. Šlikovi, jehož regent Adam Rodovský z Hustiřan proslul jako dobrý hospodář. Dosud patrně předhradí uzavírají jednopatrová stavení, z nichž v jednom nad ozdobnou branou vytesán erb Pruskovských. Uprostřed jest kašna již ze 16. stol. a kostel gotický, ve 14. st. zbudovaný, v jehož lodi spatřuje se znak pp. ze Staré z rodu Pardubských. Krásný renes. oltář z r. 1582, ze dřeva řezaný; ze 16. stol. pochází snad také oltář postranní (v pr.) s pěkně vyřez. sv. Michalem. Za kostelem přicházíme k vlastnímu hradu, jenž nynější podobu obdržel za Pruskovských, ač větší stáří prozrazuje. Bývalé opevnění asi také za Prusk. zrušeno.

Kdo nechce použití do Dol. Bousova dráhy, najde pěknou cestu lesnatou krajinou, dá-li se ze Staré cestou k Z. na silnici z Lib. do Bousova přes Lhotu Zelenskou a Vlčí Pole (ze Staré 9½ km.). Kdo chce přímo do Sobotky, jde ze Staré dále silnicí rovně k S. přes Sedliště a Rmenín. Za Rmenínem při rozc. v pr. přes Rakov (mezi Rakovem a Batínem v pr. starodávné tvrziště) pod vrch Čakan (pěkná vyhl. viz str. 97.) a podle lesa (v l.) do **Sobotky** (13 km.).

Kdo nechce na Čakan, může si nadejít z Rmenína při rozc. v l. na Markvartice, za těmito pak v l. ze silnice cestou přes les rovně do Sobotky (ze Staré 11 km.).

Dráha jde z Libáně úrodnou rovinou, mezi dvěma rybníky k stanici **Dětenické** (v l. Dětenice, za nimi Brodek a v pozadí Dětenické lesy) a blíží se pak v pr. výběžkům Chlomeckého hřbetu pískovcového (viz str. 38.) u Osenic (nad nimi leží za hřbetem Bačálka) a obracejíc se u Dol. Rokytan k S. přestupuje u stanice **Domousnic** (zámek na místě býv. tvrze, již 1405 držel Haras z Bosyně) tento hřbet k Řitenicům, za nimiž brzy stihneme

Dol. Bousov (viz str. 105.).

Za Dol. Bousovem obrací se dráha k Z. podle Rohačky (v l.) a Bechova k **Obrubcům**, před nimiž překročuje silnici z Ml. Boleslavi přes Sobotku do Jičina vedoucí. Minuvši v l. Obrubce, v pr. faru Všeborskou, později Litkovice (v pr.) stihne stanici

Kněžmost, u vsi Koprníku (s rybníkem), vzdálenou od místa přes půl hod. Nad Kněžmostí bývala tvrz, na níž nejspíše někteří Valečovští sídlili; dosud říká se tvrz okolí studánky s dobrou studenou vodou, na SZ. konci městečka; v pr. viděti již skály pískovcové

s Mužským, v podání v l. vystupuje Babka (pod ní samotná Studenka se staroř. kostelem; ve dvoře popl. bývala tu tvrz Vlastibora ze Studenky r. 1297.) u Kosmonos, za níž stihneme stanici

Bakov. Hostince: U věnce (4 pok.), v radnici (3 pok.) a na zastávce (5 pok.). Viz str. 39.

Trať VII. Brandýs n. L. Benátky. Ml. Boleslav. Lomnice. St. Paka.

Hlavní silniční trať středem celého Pojizeří. Vstupujeme na ní na obvodu okolí Pražského (díl V.), v Brandýse nad Lab. a Staré Boleslavi.

Přímočarou silnicí ze St. Boleslavi přes trať Lysá-Všetaty lesem přes Kobylí Hlavu (6 km. lesem) běheme se k Tuřicům na Jizeře, kdež překročíme na l. břeh přes Předměřice stihneme

St. Benátky (15 km.), proti nimž na druhém břehu leží Podolce a **Benátky Nové**. Pošt. spoj. ze stanice Lysé (10 km.) (1-20 K) neb z Chotětova (8 km., do N. B. 60, do St. 80 h). V N. Benátkách hostinec u Koruny (6 pok.), Čapkův (4 pok.), u Koně (2 pok.), Šnajdrův (2 pok.).

Benátky St., ves, pův. městečko, patřivaly k Dražicům. Zde narodili se znamenití hudebníci bratři Bendové. **Benátky Nové** zal. 1340 Janem z Dražic, jenž tu zřídil klášter Cyriákův. Po spuštění Dražic staly se sídlem panským (viz níže). Zde narodili se básník Vác. Ráb a spis. Jaroslav Vřfátko.

Benátky sluly druhdy vinicemi, na nichž znamenité víno se rodilo. Malebně položený zámek skládá se ze dvou křídel, z nichž jižní, jak sgrafitový obraz nad vchodem svědčí, je starší. Ukazuje se tu mosazný drát, prý od Tycho de Brahe položený, aby ukazoval směr poledníku. Dějiny souvisí úzce s dějinami hradu Dražic, jehož zřícenina nalézá se severně od města nad Jizerou.

Dražice, popl. dvůr se zřícen kaple sv. Lidmily z r. 1340; zřícen hradu, sídla panského nežli po- niny zničeny stavbou sýpky, k níž staven byl zám. v Benátkách. Stará upotřebeno z nich stavíva. Byl tu

sídlím rod pánů z Dražic, proslulých bohatýrstvím i láskou k jazyku českému (hrad zal. 1264). Jan z Dražic (1301) byl jedním z nejslavnějších biskupů pražských, jenž ve zvelebování vlasti po vzoru francouzském (dlél dlouhá léta v Avignonu, byl předchůdcem Karla IV. Ku konci 14. století následoval v držení hradu Petr z Vartemberka a na Kostě, jehož zeť a dědic Aleš Škopek z Dobré byl horlivým přívržencem Zikmundovým, však 1421 na sněmě Časlavském přestoupil k straně podbojů. Tím zapletl se v boje, v nichž Dr. byly bezpochyby dobyty a vypáleny. 1437 zapsal je Zikmund Janovi z Kunvaldu. 1512 jest majitelem Bedřich purkrab

z Donína, jenž r. 1526 vystavěl zámek v Benátkách, kamž také jeho potomci se přesídlili. 1599 připom. se Dr., jak zámek pustý. Od nich koupil Dr. Rudolf II., jenž v Ben. 1599 vykázal sídlo Tychovi de Brahe, s nímž dlél tu později také hvězdář Keppler (však r. 1600 byl Tycho opět v Praze). Po r. 1630 byly B. dvakrát vydrancovány; 1631 - 32 pokoušeli se Sasové o ztečení zámku. Po válce 30leté 1648 daroval Ferdinand D. dobrodruhu Janovi z Wörthu (neuměl ani psát), jenž měšťany hojně utiskoval; po jeho dědici rozděleno panství na pět dílů a mnoho jiných majitelů se tu vystřídalo.

Traf naše, výhodná zejména pro cyklisty sleduje odtud dále k SZ. Jizeru na ves Kbely (16½ km.) a do Brodce (20½ km.), městečka zajímavého věžovitou tvrzí v protějších Horkách (viz stránku 34.); za Brodcem vystupuje na táhlý hřbet, jenž tudy ohraňuje již hlubší údolí Jizery; v l. na druhém břehu na výšině vystupuje pamětihodná věžovitá tvrz Hrušovská (viz na str. 34.); minuvše v pravo Stránova v l. Lhotu Písečnou a zříceninu Starého Stránova (viz stránku 34.), překročujeme u Bezděčína trať od Nymburka k Ml. Boleslavi, za níž v pr. vystupují lesnaté svahy Chlomek (viz str. 38.); předměstím Podolcem vstoupíme do

Ml. Boleslavi (viz str. 36., 30 km.). Odtud dále sledujeme novou žel. trať přes Sobotku do Lomce a St. Paky (str. 104.).

Rejstřík jmen.

- Adamovo lože 58
 Americká sluje 99
 Amfibolit 7
 Bába 7, 14, 38
 Babinec 101, 102
 Bakov 7, 18, 39
 Běchov-Freidorf 105
 Bělohrad 15, 17, 97, 119
 Benátky Nové 15, 18, 131
 Besedice 66
 Bezděz 22
 Blata 73, 102, 114
 Blatec 14, 21
 Boleslav Ml. 10, 11, 15, 18, 20, 36, 104, 129, 132
 Borek-Trosky 61, 72
 Boskov 127
 Bousov Dol. 18, 105
 Boží Voda 15, 18, 38, 105
 Brada 6, 14, 25, 73, 91, 114, 117
 Bradlec 7, 15, 21, 23, 25, 94, 106, 121
 Branka 101
 Brda 121
 Brodec 33
 Brod Železný 15, 18, 21, 23, 81
 Březno 104
 Butoves 118
 Byšice 33
 Bytchov 8
 Bzi 80
 Čidlina 97
 Císařská Chodba 73, 99, 100, 102, 103
 Čákan 14, 23, 97, 105, 113
 Čejtice 7, 36
 Čerov 91
 Čerovka 14, 91
 Cerné Jezírko 101
 Čertova Kuchyně 99, 101
 Česká Itálie 62, 72, 113
 Česov 15, 23, 93, 118
 Čmelíkova rokle 73
 Dalovice 39
 Debři 39
 Dědek 14
 Dětenice 130
 Dobrovice 15, 18, 128
 Dobšín 111
 Dolánky 7, 15, 54, 72
 Doly 111, 114
 Domousnice 130
 Doubravice 45, 61, 72, 102
 Drábovna 68, 111
 Dračí Skály 58
 Dražice 15
 Dub Český 22
 Důl Javorový 102, 103
 Dymokury 11, 18, 85
 Ervínův Hrad 73, 101, 102, 103
 Farářství 152
 Fortna 99, 101
 Frýdštejn 15, 20, 25, 65, 70, 77, 83
 Fylit 7
 Háje 127
 Hlavatice 14, 20, 21, 24, 52, 78
 Hodanská Skála 68
 Hodkovice 22
 Holín 101
 Horky 34, 83
 Hořice 125
 Houštka 15
 Hrad Matoušův 102
 Hrad Ervínův 73, 101, 102, 103
 Hrádek 102
 Hradiště Mnich. 7, 16, 18, 20, 21, 40, 111
 Hradištko 118
 Hrdoňovice 115
 Hrubá Skála 6, 7, 15, 17, 20, 21, 24, 56, 70, 72, 113
 Hrušov 15, 34
 Hrušnice 14, 21, 25, 52, 63, 70
 Humprecht 15, 20, 22, 24, 25, 97, 105, 108, 107
 Hůra Stěblovícká 111
 Hůra u Nepřívěče 106
 Hustáč 73, 100
 Chlomek 6, 7, 11, 14, 38
 Chlum 15, 20, 21, 24, 60
 Choboty 36
 Choteč 15, 47, 118, 119, 120
 Chotětov 33
 Chotuc 11, 19, 85
 Chrástský Dvůr 33
 Chutnovka 68
 Jabkenice 128
 Jemníky 38
 Jeskyne Lachmannova 99
 Jeskyně lásky 58
 Ještěd 22, 89
 Jičín 11, 15, 17, 18, 23, 72, 86, 121
 Jičínoves 86
 Jílov 83

- Jinolice 69, 73, 97, 117
 Jirkov 83
 Jizerské Hory 7, 22
 Josefodol 15, 39
 Kalich 15, 23, 24, 25, 65, 80
 Kamenice 83, 111
 Kapucín 81
 Kartouzy 15, 74
 Kavčiny 43
 Keje 71, 115
 Kladivo 99
 Klášter 15, 17, 20, 24, 41
 Klepanda 21, 23, 25, 95
 Klokoč 64
 Klokočské Skály 15, 23, 64, 68, 81
 Kněžmost 130
 Knížnice 69
 Loberov 81
 Kocourník 102, 103, 115
 Kočiči Skála 58
 Kolomuty 104
 Komárovský ryb. 65
 Konechlumí 118, 121
 Kopanina 14, 20, 25, 67, 70, 79, 83
 Kopidno 11, 15, 18, 86
 Kosmonosy 15, 38, 39
 Kosť 11, 15, 20, 21, 24, 45, 65, 70, 72, 97, 108
 Košatky 7, 33
 Košťálov 8, 15, 126, 127
 Kováč 102
 Kozák 7, 14, 21, 22, 23, 25, 68, 70, 81, 127
 Kozlov 15, 24, 60, 117
 Krkavčí Skála 83, 127
 Krkonoše 23
 Krnsko 34, 38
 Krsmol 8
 Krtoly 43
 Křinec 18, 85, 97
 Ktová 21, 61, 70, 72, 87
 Kuchyně Hansgirgova 100
 Kumburk 7, 15, 21, 25, 94, 115, 121
 Kuncberk 85
 Květena 10
 Kyje 115
 Laholí 102
 Lachmanova jeskyně 97
 Lažanské Lomy 113
 Lhota Bradlecká 91, 97
 » Dlouhá 105
 » Hlásná 15, 24, 91
 » Pařezská 69, 73, 101
 Lhota Šalovcova 118, 119
 Libáň 129
 Libosad 91
 Libošovice 72, 113
 Libštát 23, 126
 Libuň 69, 71, 115
 Libuněk 69, 73
 Lochov 17, 24, 73, 99, 105
 Lomnice n. P. 17, 18, 116
 Loreta 14, 24, 93, 97, 113
 Loučen 128
 Loučky Zad. 65, 83
 Lužické Hory 22
 Maxinec 118
 Malá Skála 15, 18, 20, 21, 23, 25, 65, 70, 75, 83
 Malechovice 114
 Mar. Skála 12, 14, 58
 Mar. Studně 103
 Markvartice 105
 Maršov 73
 Mcely 103
 Městec Král. 85
 Mezihoří 118
 Michalovice 16, 18, 20, 27, 38
 Michovka 64, 68
 Miletín 16, 125
 Millčevs 86
 Mladá 128
 Mladějov 24, 46, 71, 73, 97, 102, 104, 114
 Mlázovice 16, 18, 97, 118, 119, 121
 Mlejnc 86
 Mokry 16
 Mouřenín 101
 Mršinec 101, 103
 Mšeno 22
 Mutinsko 85
 Mužský 6, 7, 14, 20, 21, 43, 60, 70
 Myší Díra 16, 60
 Na Stájích 102
 Navarov 16, 23, 83, 127
 Na Vodách 99, 100, 101, 104
 Nebákov 16, 45, 63
 Nedvězí 8
 Neuberk 36
 Nístějka 16, 23, 84
 Nová Ves 116
 Nové Zámky 85
 Nudvojovice 16, 20, 21, 24, 52
 Nymburk 18, 85, 128
 Uhaveč 24, 91
 Ostroměř 18, 97, 118
 Paka 8, 16, 17, 23, 25, 97, 117, 122, 125
 Pařez 16, 73, 102, 103
 Pařízek 45, 97
 Pečice 128
 Pecka 8, 17, 122
 Pelechov 83
 Peliškův Most 104
 Plakánek 106
 Plasy 104
 Plecháč 101
 Pleskotský Mlýn 112
 Ploučnice 116
 Podháj 16, 21, 56
 Podhlaska 39
 Podsemínský Mlýn 45, 62, 72, 112
 Podvinec viz Vinec
 Pomníky padlých 90
 Prahory 7
 Prachov 101, 114
 Prachovna 14, 60
 Prachovské Skály 6, 16, 18, 21, 23, 25, 69, 72, 73, 98, 115
 Průchody 64
 Praslavice 61, 68, 69
 Přepař 23, 47
 Přihrazské Skály 16, 20, 60, 111
 Přichvoj 105
 Příšovice 47
 Přivýšina 91
 Řícov 14, 36
 Radostná Studánka 68
 Rakousy 22
 Restaurace v Prachov. Skalách 101
 Riegrova stezka 82, 127
 Rohliny 64
 Rohozec 15, 20, 23, 52, 65, 70
 Rokle Hromová 100
 » Kovářova 107
 » Malechovická 112
 » Studená 100, 101, 102
 Rokle Zelená 100
 Rotštýn 16, 20, 21, 23, 25, 63, 68, 70, 33
 Roveň 46, 114
 Rovensko 16, 21, 24, 68, 70
 Rožďalovice 11, 18, 85°
 Rybník Komárovský 8
 Řepov 104

- Řídelec 120
 Řík 82, 127, 128
 Rivno 31
 Sahara 58
 Sedadlo Šlikovo 94
 Sedmihorky 16, 20, 21,
 24, 50, 70
 Seječín 129
 Sejkorská Kaplička 127
 Semily 16, 17, 18, 126
 Skála Hrubá viz Hrubá
 Skála
 Skála Malá viz Malá
 Skála
 Skála Mariánská viz
 Mar. Sk.
 Skála Sv. Prokopa 60
 Skali Suché viz Suché
 Skali
 Skály Klokočské viz
 Kl. Sk.
 Skály Prachovské viz
 Pr. Sk.
 Skály Příhrazské viz
 Příh. Skály
 Skály Srbské 111
 Skoková 16
 Sobčice 105
 Sohotka 17, 18, 20, 24,
 25, 97, 105, 110, 112
 Sokol 6, 7, 14, 83, 71
 Stará 18, 86
 Staré Hradky viz Stará
 Staré Místo 86
 Stará 18, 86, 109
 Stěblovice 111
 Stránov 16, 18, 22, 34,
 38, 112
 Stupno 8
 Stveřín 47
 Sudoměř 22
 Suché Skali 16, 60 68
 70, 71, 81
 Sv. Trojice 24, 94
 Světlá 22
 Svíjany-Podolí 20, 45,
 102
 Svinčice 100, 102
 Sychrov 22
 Šance v Prach. Sk. 99
 Šikmá Věž 99
 Šustec 102, 103, 114
 Tábor 7, 14, 21, 23, 60,
 97, 105, 108, 116
 Tannwald 84
 Tatobity 22, 71
 Točenice 73, 99, 100, 101
 Troskovice 45, 61, 72
 Trosky 6, 16, 20, 21, 24,
 45, 61, 70, 97, 110, 111,
 113, 115
 Trostejn 99
 Tři pohovky 99, 100, 102
 Turnov 16, 17, 18, 20, 21,
 22, 24, 47, 70, 101, 107,
 112
 Tuří 118
 Útvar křídový 7
 Útvar permský 7, 8
 Újezd 16, 101
 Valdice 72
 Valečov 16, 20, 24, 25,
 43, 70, 111
 Valdštýn 16, 20, 21, 24,
 55, 70
 Varta 127
 Veliš 7, 14, 24, 92, 113
 Veselí 41
 Věžnický ryb. 63, 112
 Vinařice 16, 93, 109
 Vinec 16, 38
 Vitiněves 102
 Vlastibořice 22
 Vlčí Jámy 100
 Vlkava 108
 Vody pod Hrádkem 73
 Vosek 111
 Vošmenda 127
 Vranov 14, 16, 20, 65,
 76
 Vražda 85
 Vrchhůra 14, 52, 70
 Vrstvy Brezenské 7
 * Chlomecké 7
 * Jizerské 7
 Vrutice 33
 Vřesník 123
 Všeň 16, 20, 21, 24
 Všetaty 18, 33
 Vyhlička Hlaholská 73,
 99, 101
 Vyhli. Malochova 100,
 102
 Vyhlička na amfiteatr
 101, 102
 Vyhlička na Skalní Mě-
 sto 99
 Vyskeř 6, 14, 20, 21, 24,
 45, 61, 70, 97, 104
 Vysoký n. Jiz. 17, 23,
 84, 127
 Zámosti 34, 73, 102, 114
 Zásadka 16, 20, 21, 22,
 42
 Zbiroh 16, 20, 21, 23, 25,
 64, 70, 81, 83
 Zdenčina Skála 14, 64
 Zebín 14, 91
 Zkamenělý les 8
 Zvičina 123
 Zvířetice 16, 18, 20, 39
 Žďár 45
 Žehrov 61
 Žehrovka 24, 45, 62, 72,
 112
 Železnice 16, 18, 23, 91,
 94.
 Žernov 69
 Žitnovos 104
 Žlabek 69

OBSAH.

	Str.
Předmluva	3
Úvod zeměpisný a přírodovědecký	5
Nejzajímavější body	15
Studentské noclehárny	18
Cestovní rozvrh	18
Výběr výletů	19
Pokyny cestovní	28
 Trať Ia. <i>Jizera od pramenu k ústí. Všetaty. Ml. Boleslav. Mn. Hradiště. Turnov. Žel. Brod</i>	 32
<p>Všetaty. Byšice. Košátky. Vrutice Kropáčova. Chotětov. Brodce 33. — Horky. Hrušov. Stránov-Krnsko 34. Profil u Zámosti 35. Vinec. Ml. Boleslav 36. Z Boleslavi do Stránova-Krnska, na Chlomek a Boží Vodu a do Kosmonos 38. Z Boleslavi na Michalovice. Josefodol-Kosmonosy. Bakov. Zviřetice 39. Hradiště Mnichovo 41. Zásadku 42. Mužský. Valečov 43. Z Mn. Hradiště na Vyskeř a Kosť. Svijany-Podolí-Trosky 45. Turnov 47. Hrušnice, Hlavatice. Vrchhůra. Nudvojovice 52. Turnov. Hr. Rohozec 53. Dolánky 54. Z Turnova na Valdštejn 55. Podháji, Hr. Skálu 56. Z Turnova do Sedmihorek, na Chlum, Příhrazy, Kozlov, Mužský 60, na Vyskeř-Trosky 61. Česká Itálie 62. Rotštýn 63. Klokočské Skály, Zdenčina Skála, Zbiroh 64. Malá Skála, Frýdštejn. Kopanina 65.</p>	
Celodenní výlety z Turnova	65
<p>Kosť. Kalich 65. Kozákov. Rovensko 68. Prachovské Skály. Tábor. Ještěd 69.</p>	
 Trať Ib. <i>Turnov Jičín</i>	 69
<p>Sedmihorky s výlety 70. Ze Sedmihorek do Prach. Skal, na Tábor 71. Českou Itálii 72. Hrubá Skála. Borek-Trosky. Ktová-Kosť. Prachovské Skály 72. Rovensko. Lipuň-Skály Prachovské 73. Jinolice-Skály Prachovské 73. Železnice. Valdice. Kartouzy-Jičín 74.</p>	

I a. *Turnov—Želez. Brod* 74

Rakousy. Zbiroh 74. Malá Skála 75. Hrad Vranov 76. Frýdštejn 77. Kopanina 79. Zbiroh. Drábovna. Suché Skály. Žel. Brod. Klokočské Skály. Kozákov 81. Žel. Brod 81. Z Brodu Žel. Riegrovou stezkou do Semil 82. Křkavčí Skála. Z Brodu na Sokol. Kalich. Zbiroh. Rotštýn. Malou Skálu, Frýdštejn a Kopaninu, Bzí, Kozákov. Navarov 83. Z Brodu do Tanvaldu a na Vysoký 84.

Trať II. *Nymburk. Kopidlno. Jičín* 84

Křinec. Kuncberk. (Dymokury, Městec Králův). Rožďalovice. Rybník Komárovský. Vražda 85. Kopidlno a Jličnoves. Staré Místo. Jičín 86. Libosad, Čerovka, Zebín, k Ohavči, Brada 91. Z Jlična na Velíš 92, Čerov, Loretu 93. Bradlec a Kumburk 94, Klepanďu 95, Tábor, Nov. Paku, Ostroměř, Sobotku, Čakan, Vyskeř 97.

Trať III a. *Jičín—Prachovské Skály. Turnov* 97

Skály Prachovské 98.

I. Silnicí Soboteckou přes Lochov k Fortně nebo pensionatu. 99

Z Fortny do Babince 94, přes Hustáč, přes Svinčici a Malochovu vyhlídku 100. Partie od pensionatu v Hor. Lochově 101.

II. Přes Holín k Prachovu 101

III. Silnicí Soboteckou do Ohavče a k Prachovu 101

Partie od restaurace 101. Do zadní části Skal Prachovských. K Pařezu. Do Laholí 102.

IV. Silnicí turnovskou nebo drahou do Jinolic; odtud k Pařezu nebo přes Bradu na Prachov 103

V. Prachovskými Skalami do Turnova nebo Mnich. Hradiště 104

Trať III b. *Ml. Boleslav. D. Bousov. Kost. Prachovské Skály. St. Paka* 104

Řepov. Kolomuty. Plasy, Březno-Žitnoves 104. Dl. Lhota. Běchov-Freidorf. Dol. Bousov. Z Bousova na Čakan. Lochov, Prach. Skály, Jičín. Sobotka 105. Ze Sobotky na Humprecht a Kost 106, Kost 107, Kost-Valečov. Mn. Hradiště. Příhrázské Skály-Mužský. Mn. Hradiště. Kost-Kamenice-Dobšín. Ze Sobotky přes Hruboskalsko do Turnova směrem Stéblovce-Trosky 110, směrem Malechovická Rokle, Podsemínské údolí, Hr. Skála 111, směrem Libošovice, Věžnický rybník, Česká Italle, Hrubá Skála 112. Sobotka-Prachovské Skály. Ze Sobotky přes Čakan, Loretu a Velíš do Jlična 112. Libošovice-Kost. Věžnický rybník, Valečov, Mnich. Hradiště, Trosky 113. — Roven-Malechovice. — Hruboskalsko, Mladějov 114. Mladějov-Úoly Trosky. Mladějov-Prach. Skály. Radoňo-

vice. Libuň. Kyje-Tábor 115. Ploučnice. Lomnice n. P. 116. Z Lomnice na Tábor, Kozlov, Bradlec, Kumburk a do Prach. Skal. Nov. Ves. St. Paka 117.	
Traf IV a. Ostroměř. Jičín. b) Ostroměř. N. Paka. Se- mily Žel. Brod	118
a) Z Ostroměře do Jičína	118
Kováč. Butoves, Tuří. Z Ostroměře na Hradiště, Mlázov- vice, Choteč, Konecchlumí 118	
b) Ostroměř—Žel. Brod	119
Lhota Šárovceva, Mlázovice. Lázně Bělohrad 119. Z Bělo- hradu na Choteč-Ridelec, do Mlázovic a Mezihoří 120; přes Mlázovice na Konecchlumí. Na Brdo Kumburk a Bradlec 121. Z Bělohradu do Nové Paky, na Pecku 122, Zvíčinu 123. do Miletína. Hořic 125. Nová Paka 125. St. Paka. Libštát. Semily 126. Ze Semil Riegrovou stezkou, na Sejkorskou kapličku, do údolí Vošmendy, na Borkov, do Vysokého n. J., pojizerskou silnicí do Hájí, do Košťá- lova, na Kozákův, přes Krkavčí Skálu do Žel. Brodu a na Navarov 127. Rík. Žel. Brod 128.	
Traf V. Nymburk. Dobrovice. Ml. Boleslav	128
Velebily. Vlkava. Loučeň. Jabkenice. Bažantnice Pečická. Mladá. Dobrovice 128. Chlomek. Boží Voda. Ml. Boleslav 129.	
Traf VI. Kopidlno. Dol. Bousov. Bakov.	129
Kopidlno. Libáň. Staré Hrady 129. Čákan-Sobotka. Dol. Bousov. Kněžmost 130. Bakov 131.	
Traf VII. Brandýs n. L. Benátky. Ml. Boleslav, Lom- nice. St. Paka	131
St. Benátky. N. Benátky. Dražice 131. Brodce. Hrušov. Stránov. Boleslav 132.	

PŘEHLED VYOBRAZENÍ

Mapy: Mapka orientační str. 19. Mapka celková (vločka v zadu). Mapka Prachovských Skal (vločka při str. 100.) Diagram gener. map 28. Mapka valů Česovských str. 92. Mapky tur. cest v okolí Turnovském str. 67 a Jičinském str. 87.

Geologie a palaeontologie: Rhynchonellový kvádr z Košátek str. 8. Trigonía limbata str. 8. Duřina po houtě v pískovci str. 9. Kuželovitá škeble Pinna str. 9. Bryozoová vrstva od Čejtic str. 10. Partie Chlomeckých vrstev od Mariánské Skály str. 12. Profil stráně Jizerského údolí u Zámostí str. 35. Profil stráně u Dolánek str. 55. Geologický profil Trosek str. 62. Profil mezi Sednihorkami a Kozákovem str. 71. Geologický průhled krajinou u Bělohradu 121.

Pohledy na krajiny, hrady, zříceniny a města: Partie ze Skalního města a Hrubé Skály str. 5., 56. a 57. Michalovice str. 30. Zvířetice str. 40. Pískovcové skály pod Mužským str. 43. Valečov str. 44. Trosky str. 46. Turnov str. 48. Rom. got. kostelík v Nudovolovicích str. 52. Hlavatice str. 53. Valdštejn 55. Pítrův restaurant na Podháji str. 57. Hrubá Skála str. 58. Ze Skalního Města (Kapela) 59. Rotštýn str. 63. Zbiroh str. 64. Klokočské Skály str. 66. Vranov str. 75. Frýdštejn str. 78. Rozhledna na Kopaninách str. 79. V Říkách u Semil 82. Veliš str. 92. Bradlec str. 95. Kumburk str. 96. Císařská Chodba 103. Humprecht str. 107. Náměstí v Sobotce 108. Rybník v Oboře pod Kostí 109. Kost str. 110. Mlýn Podsemínský 112. Doly (pensionát) u Mladějova 114.

Vyhledky: Vyhledková hvězda s rozhledny na Kopaninách str. 80. Pohled s Veliše str. 93. Vyhledka ze Zvlčiny 124.

==== Týmž nákladem vyšlo: =====

Almanach léčebných míst, lázní a letních sídel českých
Vychází počínajíc r. 1898, každého roku o několika
stech stranách a množství ilustrací. Cena K 1·20.

(Nejllepší inform. period. spis o těchto místech s nej-
novějšími daty!)

Navrátil, Dr. Frant.: *Arco*, klim. léčebná stanice a průvodce
po Rivě a jezeru Gardském. Pro láz. hosty a turisty
S mapkou a vyobr. Cena K 1·20.

Praha královská, skvostné album s více jak 100 pohledy na
památnosti pražské, uměl. sestavenými na 18 listech s vý-
kladem Jos. Kafky. První a jediné album svého druhu
Cena eleg. váz. výt. K 2·40.

Totéž album vydáno s výkladem francouzským pod
titulem „*Prague Royale*“ a s výkladem německým pod titu-
lem „*Königl. Hauptstadt Prag*“. Cena eleg. váz. výt. K 2·40.

Guth, Dr. J.: *Kanadské epistoly*. Turistovy úvahy a dojmy.
97 str. Cena K 1·60.

Cyrus T. Brady: *»Na kávové burse«*, dobrodružný román z ob-
chodního světa New-Yorského. Přeložil K. Mušek. Cena K 1·20.

Váňa: *»Nová brána vědění pootevřena«*. Cena completu K 7·20.
Sbírka filosofických spisův obsahující:

»Hlasové a znamení« K 2·20,

»Nový ráj srdce a bludiště světa« » 2·80,

»Svět a pravda« » 2·20,

»Světlem« « 3—,

»O prospívání ve světě« » 2—.

Dodá každý knihkupec i nakladatelství =====

Dr. EDUARD GRÉGR A SYN,

KNIHTISKÁRNA V PRAZE.

Mapka 18 obvodů Kafkova illustrovaného Průvodce
po království Českém.

Seznam a cenu dílků viz na předních stránkách obálky.

POJIZEŘÍ.

- město, v městečku,
 + ves, II katedrální kapitla
 + město, I zámek, + město
 + skály, + památný strom,
 + zámek, + myslivost,
 + slavná událost,
 + vojenská sídla,
 + horské lázně
 + silnice, + železnice,
 + jiné směry turistické

